

ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ
ΚΑΙ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ
ΕΠΙΤΡΟΠΗ
ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ

ΓΝΩΜΗ ΠΡΩΤΟΒΟΥΛΙΑΣ Ο.Κ.Ε

**«Προϋποθέσεις και διαδικασίες εισόδου, διαμονής και εργασίας
εργαζομένων πολιτών τρίτων χωρών»**

Διαδικασία

Η Οικονομική και Κοινωνική Επιτροπή της Ελλάδος (Ο.Κ.Ε.) ανέλαβε την διατύπωση Γνώμης Πρωτοβουλίας με τίτλο **«Προϋποθέσεις και διαδικασίες εισόδου, διαμονής και εργασίας εργαζομένων πολιτών τρίτων χωρών»** με βάση το άρθρο 1 παρ. 4 του Νόμου 2232/1994, σύμφωνα με το οποίο «η Ο.Κ.Ε. μπορεί με δική της πρωτοβουλία να εκφράζει γνώμη και για άλλα θέματα κοινωνικοοικονομικής πολιτικής».

Η Εκτελεστική Επιτροπή της Ο.Κ.Ε., με την υπ. αριθμ. 745 Συνεδρίασή της στις 4 Απριλίου 2023 συνέστησε Επιτροπή Εργασίας αποτελούμενη από τους **κ.κ. Μ. Αλέπη, Γ. Αμβράζη, Φ. Κολεβέντη, Ι. Κορκόβελο, Κ. Μπάρδα, Μ. Πεπόνη.**

Ως Πρόεδρος της Επιτροπής Εργασίας ορίστηκε ο **κ. Γεώργιος Γωνιωτάκης**, Αντιπρόεδρος της Ο.Κ.Ε.

Στις εργασίες της Επιτροπής Εργασίας μετείχαν ως εμπειρογνώμονες οι **κ.κ. Ν. Ζωητός, Α. Καψάλης, Μ. Κορασίδης, Γ. Θανόπουλος, Γ. Σιδηρόπουλος.**

Από πλευράς Ο.Κ.Ε. συμμετείχαν και είχαν τον επιστημονικό συντονισμό του έργου της Επιτροπής, η **κα Χριστίνα Κουτσιούμπα** και ο **κ. Δημήτρης Μπίμπας**, Επιστημονικοί Συνεργάτες της Ο.Κ.Ε.

Η Επιτροπή Εργασίας ολοκλήρωσε τις εργασίες της σε τέσσερις (4) συνεδριάσεις, και η Εκτελεστική Επιτροπή διαμόρφωσε την εισήγησή της προς την Ολομέλεια στη συνεδρίασή της η οποία πραγματοποιήθηκε στις 26-9-2023.

Η Ολομέλεια της Ο.Κ.Ε., αφού ολοκλήρωσε τη συζήτηση για το θέμα στη συνεδρίαση της 15ης Νοεμβρίου 2023, διατύπωσε την υπ' αριθμ. 335 Γνώμη της της.

Περιεχόμενα

1. Εισαγωγή- Σύγχρονες προκλήσεις στο πεδίο της μεταναστευτικής εργασίας	4
2. Το θεσμικό πλαίσιο για τη μετάκληση εργαζόμενων	9
3. Ζητήματα εναρμονισμού της διαδικασίας της μετάκλησης με τις σύγχρονες προκλήσεις της αγοράς εργασίας	21
4. Καταγραφή της υφιστάμενης κατάστασης- Δημογραφικές και οικονομικές τάσεις	25
4.1 Στοιχεία για ανεργία- απασχόληση- πληθυσμό στην περιφέρεια	25
4.2 Δημογραφικές/ κοινωνικές προκλήσεις	31
5. Καταγραφή των αναγκών σε επίπεδο κλάδων και των τοπικών οικονομιών	40
Ξενοδοχειακός κλάδος	47
Κλάδος εστίασης	50
Κλάδος κατασκευών	51
Αγροτικός τομέας	53
Κλάδος Βιομηχανίας	54
Άλλοι κλάδοι της Ελληνικής οικονομίας	56
6. Συμπεράσματα- Προτάσεις πολιτικής	58
Οριζόντια μέτρα	58
Τομεακές παρεμβάσεις- αναθεώρηση πλαισίου	65
7. Βιβλιογραφικές αναφορές	69
8. Παράρτημα	72

1. Εισαγωγή- Σύγχρονες προκλήσεις στο πεδίο της μεταναστευτικής εργασίας

Η μεταπανδημική περίοδος έφερε με μεγαλύτερη ένταση στο προσκήνιο ορισμένες σημαντικές αντιφάσεις που παρουσίαζε διαχρονικά η διάρθρωση της ελληνικής αγοράς εργασίας, οι οποίες σχετίζονταν αφενός με την κάλυψη των αναγκών της εγχώριας οικονομικής βάσης και αφετέρου με την αδυναμία αντιστοίχισης των ζητούμενων και των προσφερόμενων θέσεων εργασίας και ενίοτε εκφραζόταν και με την αποτυχία επικαιροποίησης δεξιοτήτων σε κλάδους ειδικού ενδιαφέροντος, που συνεισφέρουν σημαντικά στην εθνική ακαθάριστη προστιθέμενη αξία. Επιπρόσθετα, ορισμένες κανονιστικές ρυθμίσεις και διοικητικά μέτρα που ίσχυσαν κατά την περίοδο της πανδημίας και εξακολουθούν να ισχύουν, μέτρα ανάσχεσης ή και μείωσης των μεταναστευτικών ρευμάτων, αλλά και οι διεθνείς τάσεις οδήγησαν σημαντικό τμήμα του εγχώριου και αλλοδαπού εργατικού δυναμικού εκτός της ελληνικής αγοράς εργασίας.

Από την άλλη, η ανάκαμψη σημαντικών τομέων της ελληνικής οικονομίας, οι οποίοι είχαν υποστεί σημαντική καθίζηση κατά την περίοδο της υπερ-δεκαετούς οικονομικής κρίσης, όπως οι κατασκευές, ο αγροδιατροφικός τομέας, ο κλάδος ενέργειας και οι συναφείς δραστηριότητες¹, καθώς και η διαρθρωτική μεγέθυνση της οικονομίας του τουρισμού (σημαντική αύξηση αφίξεων, αύξηση εσόδων, συνεισφορά στην απασχόληση, διεύρυνση της τουριστικής σεζόν, εδραίωση αγοράς βραχυχρόνιων μισθώσεων, ανάπτυξη εναλλακτικών μορφών τουρισμού π.χ. city break) συνέτειναν στην αύξηση της απασχόλησης και δημιούργησαν επιπρόσθετες ανάγκες για παλαιές και νέες ειδικότητες. Αυτό συνοδεύθηκε και από μια ποιοτική μεταβολή της έννοιας της εποχικότητας, όπως την “αντιλαμβάνεται” η αγορά εργασίας σε ορισμένους κλάδους, η οποία πλέον μπορεί και να υπερβαίνει τους 9 μήνες. Σε ποσοτικούς όρους, η ανεργία μειώθηκε² σημαντικά από ποσοστό 20.3% τον Απρίλιο 2018 σε 11.2% τον αντίστοιχο μήνα του 2023. Η συγκεκριμένη θετική

¹ Βλ. Ελληνική Στατιστική Αρχή (ΕΛΣΤΑΤ), Ακαθάριστη Προστιθέμενη Αξία κατά Κλάδο / 2022, <https://www.statistics.gr/el/statistics/-/publication/SEL12/>

² Βλ. Ελληνική Στατιστική Αρχή (ΕΛΣΤΑΤ) Έρευνα Εργατικού Δυναμικού: Απρίλιος 2023 <https://www.statistics.gr/documents/20181/908cebaa-b585-8a2f-6440-0f9bfc47e839>

εξέλιξη πιθανόν να αποτελέσει ένα συμπληρωματικό συντελεστή μείωσης της προσφοράς εργασίας σε απόλυτους αριθμούς.

Όλες αυτές οι τάσεις συνέπεσαν με μια σημαντική αλλαγή στις εργασιακές προτεραιότητες και προτιμήσεις του εγχώριου πληθυσμού της χώρας, τόσο των Ελλήνων ιδίως νέων σε ηλικία που αποδημούν, όσο και των αλλοδαπών, οι οποίοι μετά την πανδημική κρίση τείνουν να μην θεωρούν την Ελλάδα ως την κυριότερη επιλογή εγκατάστασης και παροχής εργασίας για λόγους που θα αναπτυχθούν παρακάτω.

Κρίσιμες παράμετροι για την επίταση του φαινομένου της έλλειψης «εργατικών χεριών» από σημαντικούς τομείς της ελληνικής οικονομίας αποτελεί η δημογραφική μείωση του πληθυσμού, η ενεργειακή κρίση και το αυξανόμενο κόστος στέγασης, τα οποία οδήγησαν σε περαιτέρω αύξηση του κόστους διαβίωσης και μείωση του πραγματικού διαθέσιμου εισοδήματος και συνακόλουθα κατεύθυναν μέρος του εργατικού δυναμικού στην αναζήτηση προορισμών φθηνότερης εγκατάστασης και υψηλότερων απολαβών.

Είναι προφανές ότι όλα τα παραπάνω τείνουν να παράγουν σημαντικές αρνητικές συνέπειες στις τοπικές οικονομίες, την περιφερειακή ανάπτυξη, την διατήρηση ή και αύξηση του πληθυσμού της υπαίθρου, τη βιώσιμη ανάπτυξη του τουρισμού, την εξωστρέφεια των ελληνικών επιχειρήσεων, αλλά και την έγκαιρη ολοκλήρωση σημαντικών έργων υποδομών.

Επομένως, το ζήτημα των προϋποθέσεων και διαδικασιών εισόδου, διαμονής και εργασίας πολιτών τρίτων χωρών είναι εξαιρετικά κρίσιμο ως προς τη διαχείρισή του λόγω των εκτεταμένων κενών που υπάρχουν στην αγορά εργασίας που οδηγούν από τον περιορισμό έως και την παύση ορισμένων οικονομικών δραστηριοτήτων.

Για να θεραπεύσει πτυχές αυτής της νέας πραγματικότητας, η ελληνική πολιτεία προέβη σε μια προσπάθεια εμπροσθοβαρών παρεμβάσεων που στόχο έχουν τον εκσυγχρονισμό του πλαισίου μετάκλησης εργαζόμενων από τρίτες χώρες, τη διεύρυνση των κλάδων που συμμετέχουν σε αυτή τη διαδικασία, σε συνδυασμό,

παράλληλα, με τη σύναψη ειδικών συμφωνιών με ορισμένες χώρες (Αίγυπτος, Μπαγκλαντές) για την οργανωμένη αξιοποίηση εργατικού δυναμικού στην ελληνική επικράτεια σε οικονομικές δραστηριότητες που κατέγραφαν αδυναμία να καλύψουν τις ανάγκες τους από την εγχώρια αγορά εργασίας. Ωστόσο, ένα σημαντικό μειονέκτημα στην προσπάθεια αυτή παραμένει η έλλειψη στοιχείων πλήρως τεκμηριωμένων, στη βάση των οποίων να είναι εφικτή, όχι μόνο η ανάδειξη του προβλήματος, αλλά και ο ακριβής προσδιορισμός με ποσοτικούς και χρονικούς όρους των κενών θέσεων εργασίας ανά κλάδο, ειδικότητα και γεωγραφική περιοχή που είναι αναγκαίο να καλυφθούν μέσω της μετάκλησης εργαζομένων από τρίτες χώρες.

Συμπληρωματικά των παραπάνω εισαγωγικών παρατηρήσεων, αξίζει να αναφερθεί ότι οι πρόσφατες φυσικές καταστροφές που έπληξαν τον Έβρο και τη Θεσσαλία (αλλά και προηγουμένως την Εύβοια και τη Ρόδο), με τις τεράστιες επιπτώσεις που επέφεραν σε ανθρώπινο, οικονομικό και κοινωνικό επίπεδο, θα δρομολογήσουν αναπόφευκτα σημαντικές μεταβολές σε μείζονες οικονομικές δραστηριότητες, στη δομή απασχόλησης στις πληγείσες περιοχές, αλλά και στην ίδια τη σύνθεση του πληθυσμού αυτών των περιοχών. Τούτο σημαίνει ότι τα επόμενα χρόνια, θα απαιτηθούν αφενός παρεμβάσεις που σχετίζονται με την αποκατάσταση των υποδομών και την αναπλήρωση του φυτικού και ζωικού κεφαλαίου και αφετέρου έγκαιρη διαμόρφωση ενός επικαιροποιημένου σχεδίου αναγκών για την τοπική αγορά εργασίας σε διάφορους κλάδους, καθώς και η ποσοτική και ποιοτική καταγραφή τους (ειδικότητες, αριθμός μετακλήσεων κλπ), προκειμένου οι περιφέρειες της χώρας να ανταποκριθούν με επάρκεια και αποτελεσματικότητα στη νέα πραγματικότητα.

Με την παρούσα γνώμη πρωτοβουλίας, η Οικονομική και Κοινωνική Επιτροπή προβάλλει, όπως διαμορφώθηκαν στο πλαίσιο του κοινωνικού διαλόγου, τις θέσεις και τις προτάσεις των κοινωνικών φορέων που την απαρτίζουν σχετικά με τη διευθέτηση του ζητήματος της αποτελεσματικής οργάνωσης της αγοράς εργασίας, μέσω ενός σύγχρονου μηχανισμού μετακλήσεων εργαζόμενων από τρίτες χώρες, που στρατηγικό στόχο θα έχει την αντιμετώπιση των ανισορροπιών στην

αγορά εργασίας και την ομαλή ενσωμάτωση πολιτών τρίτων χωρών σε κρίσιμους τομείς της ελληνικής οικονομίας.

Από την αξιολόγηση των σημαντικότερων προτάσεων πολιτικής αναφέρονται συνοπτικά τα εξής, τα οποία αξιολογούνται ως ζητήματα ιδιαίτερης θεσμικής και στρατηγικής σημασίας:

- ❖ Υιοθέτηση ενός σύγχρονου μηχανισμού καταγραφής και αξιολόγησης των απαιτούμενων αναγκών σε ανθρώπινο κεφάλαιο/ εργατικό δυναμικό, με έμφαση στην ψηφιοποίηση, την κινητικότητα, την ενσωμάτωση προσφύγων και μεταναστών που διαμένουν ήδη σε μονάδες φιλοξενίας.
- ❖ Συμμετοχή της Ο.Κ.Ε. στην προεργασία, καθώς και σε όλες τις διαδικασίες διαβούλευσης που αφορούν στην διαδικασία μετάκλησης εργαζομένων πολιτών τρίτων χωρών και αναβάθμιση του ρόλου της.
- ❖ Ψηφιοποίηση, απλούστευση και επιτάχυνση των διαδικασιών μετάκλησης, καθώς και αναβάθμιση των ψηφιακών εργαλείων και των δυνατοτήτων απασχόλησης των ανέργων που υφίστανται στους καταλόγους της Δ.ΥΠ.Α. (πρώην ΟΑΕΔ).
- ❖ Βελτίωση του θεσμικού πλαισίου σχετικά με τον επιτρεπόμενο χρόνο διαμονής των πολιτών τρίτων χωρών, τους ήδη διαμένοντες εργαζομένους στη χώρα χωρίς έγκυρο τίτλο διαμονής σε ισχύ, καθώς και σχετικά με ζητήματα χορήγησης/ανανέωσης αδειών διαμονής (κυρίως για περιπτώσεις εξαρτημένης εργασίας) και διευκόλυνσης της οικογενειακής επανένωσης.
- ❖ Πρόνοια και μέριμνα για την εφαρμογή της αρχής της ίσης μεταχείρισης στο πλαίσιο παροχής εργασιακών και κοινωνικοασφαλιστικών δικαιωμάτων, εκπαίδευσης και κατάρτισης, στέγασης και εξασφάλισης συνθηκών εν γένει αξιοπρεπούς διαβίωσης εργαζομένων πολιτών τρίτων χωρών.
- ❖ Δημιουργία και δωρεάν διάθεση αναλυτικού, πολύγλωσσου οδηγού με περιεχόμενο, τόσο τα βασικότερα στοιχεία της νομοθεσίας και των διαδικασιών περί μετακλήσεων, όσο και την απαραίτητη ορολογία και

συνήθεις βασικές εκφράσεις της ελληνικής γλώσσας κλπ., που θα επιταχύνουν την προσέλκυση και την ομαλή ένταξη εργαζομένων πολιτών τρίτων χωρών στην αγορά εργασίας και στην κοινωνία.

- ❖ Βελτίωση και προσαρμογή όλης της αλυσίδας των αρμόδιων υπηρεσιών για την μετάκληση, την είσοδο και τη διαμονή των εργαζομένων πολιτών τρίτων χωρών (με έμφαση στις πρεσβείες και τα προξενεία), ώστε να ανταποκρίνονται σε πραγματικό χρόνο στις υφιστάμενες ανάγκες της παραγωγής.

2. Το θεσμικό πλαίσιο για τη μετάκληση εργαζόμενων

-Επισκόπηση της υφιστάμενης νομοθεσίας (σε ισχύ έως 31/12/2023)

Ο ν. 4251/2014 με τον οποίο εισήχθη ο Κώδικας Μετανάστευσης και Κοινωνικής Ένταξης, αποτελεί το βασικότερο εν ισχύ έως σήμερα νομοθέτημα, το οποίο ρυθμίζει ήδη από το 2014 τη μετανάστευση και την εργασία των μεταναστών στη χώρα μας³. Το Κεφάλαιο Δ' του εν λόγω νόμου ρυθμίζει τα ζητήματα διαμονής για εργασία και άσκηση επαγγελματικής δραστηριότητας, με το άρθρο 11, όπως τροποποιήθηκε με το άρθρο 7 παρ.2 Ν.4332/2015 και εν συνεχεία με το άρθρο 9 Ν.4825/2021, να προβλέπει τη διαδικασία καθορισμού όγκου εισδοχής για εργασία.

Ειδικότερα, ορίζεται ότι ο ανώτατος αριθμός θέσεων για εξαρτημένη εργασία που χορηγούνται σε πολίτες τρίτων χωρών, ανά Περιφέρεια και ειδικότητα απασχόλησης καθορίζεται με Κοινή Υπουργική Απόφασης (εφεξής ΚΥΑ) των Υπουργών Μετανάστευσης και Ασύλου, Ανάπτυξης και Επενδύσεων, Εξωτερικών, Εργασίας και Κοινωνικών Υποθέσεων, Ναυτιλίας και Νησιωτικής Πολιτικής και Αγροτικής Ανάπτυξης και Τροφίμων, κατά το τελευταίο τρίμηνο κάθε δεύτερου έτους, κατόπιν υποχρεωτικά λήψης υπόψη σχετικής γνώμης της Οικονομικής και Κοινωνικής Επιτροπής, του ΟΑΕΔ, καθώς και των Περιφερειών της χώρας, σε συνέχεια ερωτήματος των Υπουργών Εσωτερικών και Εργασίας, Κοινωνικής Ασφάλισης και Πρόνοιας αναφορικά με τις υπάρχουσες ανάγκες εργασίας στην ελληνική επικράτεια.⁴ Ο νόμος δίνει δυνατότητα προσαύξησης του ανώτατου αριθμού θέσεων έως δέκα τοις εκατό (10%), για την κάλυψη απρόβλεπτων και έκτακτων αναγκών με την εν λόγω ΚΥΑ, ενώ οι ρυθμίσεις αυτές εφαρμόζονται αναλόγως και για τον καθορισμό του όγκου εισδοχής για εποχική απασχόληση, μετάκληση αλιεργατών και απασχόληση υψηλής ειδίκευσης. Αναστολή των

³ Η ισχύς του νόμου αυτού ολοκληρώνεται στις 31 Δεκεμβρίου του 2023 όταν πλέον θα ισχύει ο νέος Κώδικας Μετανάστευσης

⁴ Οι ανάγκες αυτές προσδιορίζονται, ιδίως, με βάση τη διαβούλευση μεταξύ της Περιφέρειας και εργοδοτικών φορέων, το συμφέρον της εθνικής οικονομίας, τη σκοπιμότητα της απασχόλησης, την προσφορά εργασίας από ημεδαπούς, ευρωπαίους πολίτες ή νομίμως διαμένοντες στη χώρα πολίτες τρίτων χωρών ανά ειδικότητα και τα ποσοστά ανεργίας ανά τομέα απασχόλησης. Με βάση τις ανωτέρω γνώμες, οι οποίες διατυπώνονται μέσα σε προθεσμία τριάντα (30) ημερών από την υποβολή του ερωτήματος, το Υπουργείο Εργασίας, Κοινωνικής Ασφάλισης και Πρόνοιας μεριμνά για την έκδοση της κοινής υπουργικής απόφασης της παραγράφου 1, λαμβάνοντας υπόψη τις γνώμες αυτές, καθώς και το συμφέρον της εθνικής οικονομίας.

μετακλήσεων από τρίτες χώρες είναι δυνατόν να λάβει χώρα για λόγους εθνικού συμφέροντος, εθνικής οικονομίας ή διμερών σχέσεων, ιδίως σε περίπτωση κατά την οποία συγκεκριμένη τρίτη χώρα δεν συνεργάζεται στον τομέα των επιστροφών των πολιτών της, δυνάμει ΚΥΑ των Υπουργών Εξωτερικών, Εσωτερικών και Εργασίας, Κοινωνικής Ασφάλειας και Πρόνοιας.

Ειδικά για την περίπτωση της μετάκλησης εποχικά εργαζομένων στην αγροτική οικονομία, είναι δυνατόν με την ΚΥΑ του εν λόγω άρθρου να καθορίζεται ανώτατος αριθμός θέσεων εργασίας ανά χώρα προέλευσης, καθώς και η αντιστοιχία μεταξύ καλλιεργήσιμης έκτασης ή ζωικού κεφαλαίου του αιτούντος εργοδότη με τον αριθμό των εποχικά εργαζομένων, των οποίων μπορεί να ζητήσει τη μετάκληση. Ο κατάλογος των τομέων απασχόλησης, στους οποίους εφαρμόζονται οι ρυθμίσεις για την εισδοχή πολιτών τρίτων χωρών με σκοπό την εποχική εργασία, περιλαμβάνει τους τομείς της γεωργίας, της δασοκομίας και της κτηνοτροφίας⁵.

Τα άρθρα 12, 13 και 14 αναφέρονται στην διαδικασία για την μετάκληση πολιτών τρίτων χωρών για εξαρτημένη εργασία, για εποχική εργασία και για απασχόληση στην αλιεία. Ειδικότερα το άρθρο 12 -όπως τροποποιήθηκε με το άρθρο 38 παρ.3 Ν.4546/2018- που αναφέρεται στην «μετάκληση εξωτερικού»⁶ ετήσιας διάρκειας για όλους τους κλάδους, προβλέπει δυνατότητα για υποβολή αιτήματος στην αρμόδια υπηρεσία της Αποκεντρωμένης Διοίκησης από κάθε εργοδότη που επιθυμεί να προσλάβει προσωπικό για εξαρτημένη εργασία, με βάση τις θέσεις εργασίας οι οποίες περιλαμβάνονται στην σχετική ΚΥΑ, αναφέροντας τον αριθμό των αιτούμενων θέσεων εργασίας, τα στοιχεία και η ιθαγένεια των προς απασχόληση πολιτών τρίτων χωρών, την ειδικότητα, καθώς και το χρονικό διάστημα της απασχόλησης, επισυνάπτοντας έγκυρη σύμβαση εργασίας ετήσιας διάρκειας στην Ελλάδα που εξασφαλίζει αμοιβή τουλάχιστον ίση με τις μηνιαίες αποδοχές του ανειδίκευτου εργάτη, εκκαθαριστικό σημείωμα ή αντίγραφο δήλωσης φορολογίας του εργοδότη που να αποδεικνύει τη δυνατότητά του εργοδότη να καταβάλει τις

⁵ Ο ανωτέρω κατάλογος μπορεί να συμπληρωθεί και με άλλους τομείς απασχόλησης, οι οποίοι περιλαμβάνουν δραστηριότητες που εξαρτώνται από την αλλαγή των εποχών με ΚΥΑ των Υπουργών Εσωτερικών και Διοικητικής Ανασυγκρότησης, Οικονομίας, Υποδομών, Ναυτιλίας και Τουρισμού, Παραγωγικής Ανασυγκρότησης, Περιβάλλοντος και Ενέργειας, Εργασίας, Κοινωνικής Ασφάλισης και Κοινωνικής Αλληλεγγύης, και του κατά περίπτωση αρμόδιου Υπουργού, ύστερα από διαβούλευση. Ο κατάλογος, αυτός και κάθε τροποποίηση αυτού, κοινοποιείται στην Ευρωπαϊκή Επιτροπή.

⁶ Βλ. Καψάλης Απόστολος (2023) Μετανάστες εργάτες γης, 2023, Απαρσις, Αθήνα, σελ. 138-164.

μηνιαίες αυτές αποδοχές, καθώς και το σχετικό τέλος 200 ευρώ ανά αιτούμενο εργαζόμενο. Εφόσον πληρούνται οι παραπάνω προϋποθέσεις η εγκριτική απόφαση εκδίδεται από το Γενικό Γραμματέα της αρμόδιας Αποκεντρωμένης Διοίκησης, η οποία διαβιβάζεται, μαζί με την υπογεγραμμένη από τον εργοδότη σύμβαση εργασίας, στην αρμόδια ελληνική προξενική αρχή, η οποία μεριμνά για την υπογραφή της σχετικής σύμβασης από τους κληθέντες και τη χορήγησή σε αυτούς εθνικής θεώρησης εισόδου.

Οι παραπάνω διατάξεις εφαρμόζονται στους πολίτες τρίτων χωρών που είτε διαμένουν εκτός της Ελληνικής Επικράτειας και αιτούνται να τους επιτραπεί η είσοδος και η διαμονή σε αυτή, είτε έχουν ήδη γίνει δεκτοί σε αυτή με σκοπό την εποχική εργασία, σύμφωνα με τον ισχύοντα Κώδικας Μετανάστευσης και Κοινωνικής Ένταξης.⁷

Με τα άρθρα 13 και 18^Α, όπως τροποποιήθηκαν με τα άρθρα 7 του Ν. 4332/2015 και 95 του Ν. 4915/2022 και 47 του Ν. 4825/2021, που αναφέρονται στην «μετάκληση εξωτερικού» για εποχική εργασία έως 9 μηνών ανά 12μηνο με δυνατότητα επέκτασης μέχρι το ανώτατο όριο των 5 ετών, προβλέπεται δυνατότητα για κάθε εργοδότη που επιθυμεί να προσλάβει πολίτη τρίτης χώρας για εποχική εργασία, με βάση τις θέσεις οι οποίες περιλαμβάνονται στην σχετική ΚΥΑ, να υποβάλλει αίτηση στην αρμόδια υπηρεσία της Αποκεντρωμένης Διοίκησης, αναφέροντας τον αριθμό των θέσεων εργασίας που επιθυμεί να καλύψει, τα πλήρη στοιχεία των προς απασχόληση πολιτών τρίτων χωρών⁸, την ειδικότητα, καθώς και το χρονικό διάστημα της απασχόλησης, συνυποβάλλοντας τέλος 100 ευρώ ανά περίοδο απασχόλησης ανά αιτούμενο εργαζόμενο ⁹, υπεύθυνη δήλωση περί ανάληψης των προβλεπόμενων δαπανών, έγκυρη σύμβαση εργασίας για τον σκοπό

⁷ Οι διατάξεις αυτές δεν εφαρμόζονται σε πολίτες τρίτων χωρών, οι οποίοι: α) κατά τον χρόνο υποβολής της αίτησης διαμένουν ήδη στην Ελληνική Επικράτεια εξαιρουμένων των εποχικών εργαζομένων που παραιτείται/ανανεώνεται η σύμβασή τους χωρίς να υπερβαίνεται το μέγιστο ορισθέν χρονικό όριο β) εμπίπτουν στις διατάξεις του π.δ. 219/2000 περί απόσπασης για την εκτέλεση προσωρινής εργασίας στην Ελλάδα, στο πλαίσιο διεθνούς παροχής υπηρεσιών, γ) είναι μέλη οικογένειας πολιτών της Ευρωπαϊκής Ένωσης που ασκούν το δικαίωμα ελεύθερης κυκλοφορίας εντός της Ευρωπαϊκής Ένωσης, δ) μαζί με τα μέλη της οικογένειάς τους και ανεξαρτήτως ιθαγένειας, απολαμβάνουν δικαιώματα ελεύθερης κυκλοφορίας, ισοδύναμων με τα δικαιώματα των πολιτών της Ευρωπαϊκής Ένωσης, δυνάμει συμφωνιών που έχουν συναφθεί είτε μεταξύ αυτής και των κρατών μελών της είτε μεταξύ της Ευρωπαϊκής Ένωσης και των τρίτων χωρών προέλευσής τους.

⁸ επώνυμο, όνομα, επώνυμο και όνομα πατέρα, επώνυμο και όνομα μητέρας, χώρα και ημερομηνία γέννησης, ιθαγένεια, αριθμός διαβατηρίου, ημερομηνία έκδοσης και λήξης, χώρα έκδοσης

⁹ Στην περίπτωση που ο αιτών καταθέτει αίτηση μετάκλησης εποχικού εργαζομένου για περισσότερα του ενός έτη, έως το όριο των 5 ετών, απαιτείται ένα αποδεικτικό καταβολής τέλους συνολικού ύψους 100 ευρώ για το σύνολο των περιόδων απασχόλησης 9 μηνών.

της εποχικής εργασίας με πρόβλεψη για ασφάλιση στον e-ΕΦΚΑ¹⁰, αποδεικτικά στοιχεία ότι ο πολίτης τρίτης χώρας πληροί τις προϋποθέσεις περί αναγνώρισης επαγγελματικών προσόντων, όταν πρόκειται να ασκήσει νομοθετικά ρυθμιζόμενο επάγγελμα στην Ελλάδα σύμφωνα με την προς υπογραφή σύμβαση, στοιχεία για παροχή κατάλληλου για διαμονή καταλύματος στον εργαζόμενο, άλλως στοιχεία που να καταδεικνύουν ότι ο εποχικά εργαζόμενος διαθέτει εξ ιδίων κατάλυμα με τις απαιτούμενες προδιαγραφές, φωτοτυπία του διαβατηρίου του πολίτη τρίτης χώρας, ενιαία δήλωση καλλιέργειας ή ενιαία δήλωση εκτροφής για θέσεις απασχόλησης στην αγροτική οικονομία και πιστοποιητικό οικογενειακής κατάστασης ή ληξιαρχική πράξη γέννησης επίσημα μεταφρασμένα και επικυρωμένα. Εφόσον πληρούνται οι ως άνω προϋποθέσεις, ο πολίτης τρίτης χώρας έχει δικαίωμα εργασίας ως εποχικός εργάτης για όσο χρόνο διαρκεί η διαμονή του, με υποχρεωτική υπαγωγή στην ασφάλιση του e-ΕΦΚΑ με εργόσημο, άλλως κατά τα οριζόμενα στην εργασιακή και ασφαλιστική νομοθεσία.

Τα σχετικά αιτήματα εξετάζονται από την κατά τόπο αρμόδια υπηρεσία της Αποκεντρωμένης Διοίκησης, η οποία εφόσον πληρούνται οι παραπάνω προϋποθέσεις εκδίδει και αποστέλλει εντός 10ημέρου σχετική πράξη έγκρισης στην αρμόδια ελληνική προξενική αρχή για την έκδοση εθνικής θεώρησης εισόδου σύμφωνα με το άρθρο 18, συγκοινοποιώντας την παράλληλα στην Κεντρική Υπηρεσία του e-Ε.Φ.Κ.Α., στην ΑΑΔΕ, στις περιφερειακές υπηρεσίες του Σώματος Επιθεώρησης Εργασίας και στη Γενική Διεύθυνση Αποκεντρωμένων Δομών του Υπουργείου Αγροτικής Ανάπτυξης και Τροφίμων, σε περίπτωση απασχόλησης του εργαζόμενου στην αγροτική οικονομία. Οι ελληνικές προξενικές αρχές αποφασίζουν σχετικά με την αίτηση εισόδου στην Ελληνική Επικράτεια για τον σκοπό της εποχικής εργασίας και κοινοποιούν την απόφασή τους στον αιτούντα, εντός 60 ημερών από την υποβολή της πλήρους αίτησης. Το άρθρο 15 προβλέπει τις προϋποθέσεις χορήγησης και ανανέωσης άδειας διαμονής για εξαρτημένη εργασία, ενώ το άρθρο 18 ρυθμίζει τα ζητήματα προσωρινής διαμονής και απασχόληση με εθνική θεώρηση εισόδου των εργαζομένων από τρίτες χώρες σε εποχική

¹⁰ το είδος της απασχόλησης, ο τόπος, η ημερομηνία έναρξης και η διάρκεια της απασχόλησης, ο αριθμός των ωρών εργασίας, εβδομαδιαίως ή μηνιαίως, η αμοιβή του εργαζομένου που δεν μπορεί να υπολείπεται των αποδοχών ανειδίκευτου εργαζομένου, το ύψος του ενδεχόμενου επιδόματος αδείας, εφόσον προβλέπεται από τη σύμβαση και κάθε άλλο όρο εργασίας, κατά περίπτωση.

απασχόληση, καθώς και τη δυνατότητα και τις διαδικασίες παράτασης της διαμονής και εργασίας των τελευταίων, εντός του μεγίστου προβλεπόμενου χρονικού ορίου.

Το άρθρο 18^Α, το οποίο προστέθηκε στον ως άνω Κώδικα με το άρθρο 96 του Ν. 4915/2022 και το οποίο αφορά στην δυνατότητα πολιτών τρίτης χώρας, που έχουν εισέλθει στην Ελληνική Επικράτεια- δυνάμει έγκρισης απασχόλησης της αρμόδιας υπηρεσίας αλλοδαπών και μετανάστευσης της Αποκεντρωμένης Διοίκησης και εθνικής θεώρησης εισόδου για εποχική εργασία- για την υποβολή αίτησης για τη χορήγηση άδειας διαμονής εποχικής εργασίας, αποτελεί ένα είδος «μετάκλησης εσωτερικού» εποχικής απασχόλησης ανεξαρτήτως κλάδου, υπό συγκεκριμένους όρους και προϋποθέσεις και διαδικασίας, όπως αναλυτικά αναφέρονται στο συγκεκριμένο άρθρο.

Όσον, δε, αφορά τους αλιεργάτες η μετάκλησή τους ρυθμίζεται από το άρθρο 14 του ν. 4251/2014, κατά το οποίο κάθε εργοδότης που επιθυμεί να προσλάβει αλιεργάτες, με βάση τις θέσεις εργασίας που περιλαμβάνονται στην σχετική ΚΥΑ, έχει τη δυνατότητα υποβολής αίτησης στην αρμόδια υπηρεσία της Αποκεντρωμένης Διοίκησης¹¹, αναφέροντας τον αριθμό των αιτουμένων θέσεων εργασίας, τα στοιχεία και την ιθαγένεια των προς απασχόληση πολιτών τρίτων χωρών, καθώς και το χρονικό διάστημα της απασχόλησης, συνυποβάλλοντας τέλος 150 ευρώ για κάθε υποψήφιο απασχολούμενο, πίνακα με τα πλήρη στοιχεία των πολιτών τρίτων χωρών, υπεύθυνη δήλωση περί ανάληψης προβλεπόμενων δαπανών, σύμβαση εργασίας στην οποία αναφέρονται οι όροι εργασίας, το χρονικό διάστημα απασχόλησης και η αμοιβή του εργαζομένου και αποδεικτικό καταβολής των ασφαλιστικών εισφορών στον Ο.Γ.Α.¹², που προβλέπονται από την ισχύουσα νομοθεσία για διάστημα δύο μηνών απασχόλησης του πολίτη τρίτης χώρας, καθώς και βεβαίωση της αρμόδιας λιμενικής αρχής, από την οποία προκύπτει η έδρα του νηολογίου, το επιτρεπόμενο όριο ατόμων που μπορεί να επιβιβαστεί στο σκάφος και ότι το σκάφος δεν είναι παροπλισμένο ή αργούν. Η αίτηση εξετάζεται από την

¹¹ σύμφωνα με την έδρα όπου είναι εγκαταστημένη η επιχείρηση του εργοδότη ή την έδρα νηολογίου του σκάφους του.

¹² Αν δεν εγκριθεί η είσοδος του πολίτη τρίτης χώρας ή δεν χορηγηθεί η σχετική θεώρηση εισόδου ή αυτός δεν εισέλθει στη χώρα και τούτο βεβαιώνεται από το αρμόδιο όργανο, ή προκύψουν λόγοι ανωτέρας βίας, ιδίως ακινησία του σκάφους ή αδυναμία για προσωπικούς λόγους του εργαζομένου, οι ασφαλιστικές εισφορές που έχουν προκαταβληθεί επιστρέφονται στον εργοδότη, μετά από αίτηση του. Σε περίπτωση καταγγελίας της σύμβασης εκ μέρους του μετακληθέντος εργαζομένου, επιστρέφονται στον εργοδότη οι ασφαλιστικές εισφορές που αντιστοιχούν στο υπολειπόμενο διάστημα της σκοπούμενης απασχόλησης μόνον εφόσον πιστοποιεί ότι ο μετακληθείς έχει αποχωρήσει από τη χώρα.

κατά τόπο αρμόδια υπηρεσία της Αποκεντρωμένης Διοίκησης, η οποία εφόσον πληρούνται οι προϋποθέσεις αποστέλλει τη σχετική εγκριτική πράξη στην αρμόδια ελληνική προξενική αρχή.

Περαιτέρω, όσον αφορά την αγροτική οικονομία με το άρθρο δέκατο έκτο του ν. 4783/2021¹³ δόθηκε δικαίωμα για εργασία διάρκειας αρχικά τριών μηνών -με δυνατότητα επέκτασης για άλλους τρεις μήνες ή περισσότερο- μέσω κατά παρέκκλιση διαδικασίας «μετάκλησης εξωτερικού» σχεδόν αποκλειστικά για εργάτες γης από την Αλβανία και κατά παρέκκλιση διαδικασίας «μετάκλησης εσωτερικού» για το σύνολο των παράτυπα διαμενόντων αλλοδαπών εργατών γης, κατόπιν της κατάργησης του άρθρου 13^A του Κώδικα Μετανάστευσης και Κοινωνικής Ένταξης, μια ρύθμιση που έχει ισχύ έως 31-12-2023.

Επίσης, με το άρθρο 5 του ν. 4959/2022 καθορίζονται οι όροι, τα κριτήρια και οι προϋποθέσεις προσωρινής νόμιμης διαμονής πολιτών Μπαγκλαντές που ήδη διαμένουν στην ελληνική επικράτεια, σύμφωνα και με το Μνημόνιο Συνεργασίας μεταξύ της Κυβέρνησης της Ελληνικής Δημοκρατίας και της Κυβέρνησης της Λαϊκής Δημοκρατίας του Μπαγκλαντές για τη μετανάστευση και την κινητικότητα. Ως απώτατη ημερομηνία για την υποβολή σχετικών αιτήσεων σύμφωνα με την το άρθρο 1 της ΥΑ 274135/2023 ορίζεται η 30/10/2023. Με το δε άρθρο 6 του ίδιου νόμου ορίζονται οι όροι (κριτήρια και προϋποθέσεις) εισδοχής πολιτών Μπαγκλαντές στην ελληνική επικράτεια για λόγους προσωρινής διαμονής και προσωρινής απασχόλησης στον αγροτικό τομέα και άλλους τομείς σύμφωνα με τις διατάξεις ως άνω Μνημονίου Κατανόησης.

Με το ν. 5009/2023 κυρώθηκε η Συμφωνία μεταξύ της Κυβέρνησης της Ελληνικής Δημοκρατίας και της Κυβέρνησης της Αραβικής Δημοκρατίας της Αιγύπτου για την απασχόληση εποχικών εργαζομένων στον γεωργικό τομέα, με το άρθρο 6 να ορίζει ειδικότερα τη διάρκεια διαμονής και εποχικής απασχόλησης πολιτών που διαμένουν στην Αίγυπτο.

Τέλος, η εισδοχή και διαμονή πολιτών τρίτων χωρών στην ελληνική επικράτεια με σκοπό την απασχόληση υψηλής ειδίκευσης διέπεται από τα άρθρα

¹³ Όπως τροποποιήθηκε από τα άρθρα 18 του ν. 4859/2021, 94 του ν. 4915/2022, 62 του ν. 4950/2022 και 80 του ν. 4997/2022.

109 επ. του ν. 4251/2014 και σύμφωνα με την Οδηγία 2009/50/ΕΚ.¹⁴ Ειδικότερα, σύμφωνα με το άρθρο 111 ο πολίτης τρίτης χώρας-αιτών διαμονής στην περίπτωση αυτή θα πρέπει να είναι κάτοχος ισχύοντος διαβατηρίου ή άλλου ταξιδιωτικού εγγράφου που αναγνωρίζεται κατά τα οριζόμενα στην εθνική νομοθεσία και να έχει λάβει εθνική θεώρηση εισόδου για το σκοπό της απασχόλησης υψηλής ειδίκευσης, να έχει συνάψει έγκυρη σύμβαση εργασίας με αντικείμενο την απασχόληση υψηλής ειδίκευσης, διάρκειας ενός τουλάχιστον έτους στην Ελλάδα, από την οποία να προκύπτει ότι η αμοιβή του δεν υπολείπεται του κατώτατου ορίου μισθού για απασχόληση υψηλής ειδίκευσης, να αποδεικνύει ότι πληροί τις προϋποθέσεις που προβλέπονται από τις διατάξεις του ΠΔ 38/2010 εφόσον πρόκειται για νομοθετικά ρυθμιζόμενο επάγγελμα, άλλως να αποδεικνύει τα υψηλά επαγγελματικά προσόντα που πιστοποιούνται από τίτλο σπουδών τριτοβάθμιας εκπαίδευσης ή την ορισθείσα κατά παρέκκλιση της εθνικής νομοθεσίας επαγγελματικής εμπειρίας, εφόσον πρόκειται για μη νομοθετικά ρυθμιζόμενο επάγγελμα, να διαθέτει πλήρη ασφάλιση ασθενείας για το σύνολο των κινδύνων που καλύπτονται για τους ημεδαπούς, να μην συντρέχει κίνδυνος για τη δημόσια τάξη και ασφάλεια και να μην αποτελεί κίνδυνο για τη δημόσια υγεία.

Κύριες διατάξεις του Ν. 5038/2023 (με ισχύ από 01.01.2024)

Με την ψήφιση του ν. 5038/2023 θεσπίστηκε νέος Κώδικας Μετανάστευσης, ο οποίος πρόκειται να εφαρμοστεί από 1-1-2024 και στον οποίο

¹⁴ Εκτός πεδίου εφαρμογής βρίσκονται α) όσοι έχουν λάβει τίτλο διαμονής που τους επιτρέπει να διαμείνουν στην Ελλάδα δυνάμει προσωρινής προστασίας ή έχουν αιτηθεί να παραμείνουν για τον ίδιο λόγο και αναμένουν την έκδοση απόφασης σχετικά με το καθεστώς τους, β) απολαμβάνουν προστασίας σύμφωνα με τις διατάξεις του ΠΔ 96/2008, γ) απολαμβάνουν προστασίας σύμφωνα με την εθνική νομοθεσία, τις διεθνείς υποχρεώσεις ή έχουν αιτηθεί προστασία σύμφωνα με τα προηγούμενα και για των οποίων την αίτηση δεν έχει ληφθεί ακόμη οριστική απόφαση, δ) υποβάλλουν αίτηση για άδεια διαμονής στην Ελλάδα ως ερευνητές σύμφωνα με τις διατάξεις του που ενσωματώνουν την Οδηγία 2005/71/ΕΚ, ε) είναι μέλη οικογένειας πολιτών της Ένωσης που άσκησαν ή ασκούν το δικαίωμα ελεύθερης κυκλοφορίας εντός της Ευρωπαϊκής Ένωσης σύμφωνα με το ΠΔ 106/2007, στ) απολαμβάνουν ευρωπαϊκό καθεστώς επί μακρόν διαμένοντος σε κράτος-μέλος σύμφωνα με διατάξεις που ενσωματώνουν την Οδηγία 2003/109/ΕΚ και ασκούν το δικαίωμα τους να διαμένουν στην Ελλάδα, προκειμένου να ασκήσουν μισθωτή ή ανεξάρτητη οικονομική δραστηριότητα, ζ) εισέρχονται στην Ελλάδα βάσει δεσμεύσεων από διεθνή συμφωνία για τη διευκόλυνση της εισόδου και της προσωρινής διαμονής ορισμένων κατηγοριών φυσικών προσώπων σε σχέση με εμπορικές και επενδυτικές δραστηριότητες, η) έχουν γίνει δεκτοί στην Ελλάδα ως εποχιακοί εργαζόμενοι, σύμφωνα με τις διατάξεις της κείμενης νομοθεσίας, θ) υπόκεινται σε δικαστική απέλαση ή σε διαδικασία επιστροφής, σύμφωνα με τις διατάξεις του ν. 3907/2011 ή του ν. 3386/2005, η οποία έχει ανασταλεί για πραγματικούς ή νομικούς λόγους, ι) εμπίπτουν στις διατάξεις του ΠΔ 219/2000 με το οποίο προσαρμόστηκε η Οδηγία 96/71/ΕΚ της 16ης Δεκεμβρίου 1996 σχετικά με την απόσπαση εργαζομένων στο πλαίσιο παροχής υπηρεσιών, καθ' όσο διάστημα είναι αποσπασμένοι στην Ελλάδα.

συμπεριλαμβάνονται αρκετές αλλαγές στην διαδικασία καθορισμού του όγκου εισδοχής πολιτών τρίτων χωρών για παροχή εξαρτημένης εργασίας. Ειδικότερα, με το άρθρο 26 προβλέπεται ότι ο ανώτατος αριθμός θέσεων για εξαρτημένη και εποχιακή εργασία βάσει των ετησίων αναγκών της χώρας και κατηγορία απασχόλησης- πλην των κατηγοριών απασχόλησης ειδικού σκοπού ή στο πλαίσιο ενδοεταιρικής μετάθεσης- καθορίζονται με Πράξη Υπουργικού Συμβουλίου (εφεξής ΠΥΣ) που εκδίδεται το τελευταίο τρίμηνο κάθε έτους, κατόπιν εισήγησης του Υπουργού Εργασίας και Κοινωνικών Υποθέσεων, στην οποία συμπεριλαμβάνεται και κατάλογος των τομέων απασχόλησης, στους οποίους εφαρμόζονται οι ρυθμίσεις για την εισδοχή πολιτών τρίτων χωρών με σκοπό την εποχιακή εργασία¹⁵. Ο ανώτατος αριθμός θέσεων ορίζεται ανά ειδικότητα απασχόλησης, βάσει της ευρωπαϊκής κατηγοριοποίησης επαγγελματιών ESCO, ενώ θεσπίζεται να δυνατότητα προσαύξησης του ανώτατου αριθμού θέσεων έως 10%, για την κάλυψη απρόβλεπτων και έκτακτων αναγκών.

Ειδικά για την μετάκληση εποχιακών εργαζομένων στην αγροτική οικονομία, συνυπολογίζεται ο συνολικός αριθμός των αιτήσεων που υποβλήθηκαν στις αποκεντρωμένες διοικήσεις κατά το προηγούμενο έτος, ενώ με την ΠΥΣ καθορίζεται η αντιστοιχία μεταξύ καλλιεργήσιμης έκτασης ή ζωικού κεφαλαίου του αιτούντος εργοδότη με τον αριθμό των αιτουμένων εποχιακά εργαζομένων προσαυξημένο κατά 10%. Αναστολή των μετακλήσεων από τρίτες χώρες είναι δυνατόν να λάβει χώρα για λόγους εθνικού συμφέροντος, εθνικής οικονομίας ή διμερών σχέσεων, ιδίως σε περίπτωση κατά την οποία συγκεκριμένη τρίτη χώρα δεν συνεργάζεται στον τομέα των επιστροφών των πολιτών της, δυνάμει της ως άνω ΠΥΣ.

Με τον νέο αυτό νόμο αντί της προϋφιστάμενης υποχρεωτικής γνωμοδότησης προβλέπεται διαβούλευση του Υπουργείου Εργασίας και Κοινωνικών Υποθέσεων με την Ο.Κ.Ε. και τη Δ.ΥΠ.Α. για τις βραχυπρόθεσμες και μεσοπρόθεσμες συνθήκες της ελληνικής οικονομίας και ιδίως την προσφορά εργασίας από ημεδαπούς, ευρωπαίους πολίτες ή νομίμως διαμένοντες στη χώρα πολίτες τρίτων χωρών, το ποσοστό ανεργίας και τον αριθμό των μετακλήσεων προηγούμενων ετών μια φορά ετησίως.

¹⁵ Ο ανωτέρω κατάλογος, καθώς και κάθε τροποποίηση αυτού, κοινοποιούνται με μέριμνα του Υπουργείου Μετανάστευσης και Ασύλου στην Ευρωπαϊκή Επιτροπή.

Θα πρέπει να σημειωθεί ότι σύμφωνα με τα άρθρα 62 και 32 για τον καθορισμό του όγκου εισδοχής εισερχόμενων πολιτών τρίτων χωρών για απασχόληση κατόπιν μετάκλησης και απασχόληση υψηλής ειδίκευσης αντίστοιχα ισχύουν τα παραπάνω περιγραφόμενα.

Η διαδικασία εισδοχής πολιτών τρίτων χωρών για παροχή εξαρτημένης εργασίας ρυθμίζεται από το άρθρο 27 του ίδιου νόμου, με το οποίο ορίζεται ότι κάθε εργοδότης που επιθυμεί να προσλάβει προσωπικό για παροχή εξαρτημένης εργασίας, καταθέτει αίτηση μέσω των ηλεκτρονικών υπηρεσιών του Υπουργείου Μετανάστευσης και Ασύλου, στην οποία αναφέρονται ο αριθμός των θέσεων εργασίας, τα στοιχεία και η ιθαγένεια των προς απασχόληση πολιτών τρίτων χωρών, η ειδικότητα, ο τομέας, καθώς και το χρονικό διάστημα της απασχόλησης, συνοδευόμενη από τα δικαιολογητικά όπως θα οριστούν από σχετικές ΚΥΑ, όπως αναφέρεται στις εξουσιοδοτικές διατάξεις. Η αρμόδια υπηρεσία εκδίδει εγκριτική πράξη (για απασχόληση υψηλής ειδίκευσης, απασχόληση κατόπιν μετάκλησης ή για χορήγηση θεώρησης εισόδου για διαμονή με σκοπό την εποχιακή εργασία), αν ο αριθμός των θέσεων της ΠΥΣ δεν έχει εξαντληθεί και τα δικαιολογητικά είναι πλήρη. Η εγκριτική απόφαση διαβιβάζεται μέσω ηλεκτρονικού ταχυδρομείου, μαζί με την υπογεγραμμένη από τον εργοδότη σύμβαση εργασίας, στην αρμόδια ελληνική προξενική αρχή, η οποία μεριμνά για την υπογραφή της σχετικής σύμβασης από τους κληθέντες και τη χορήγησή σε αυτούς εθνικής θεώρησης εισόδου.

Όσον αφορά τις προϋποθέσεις και τη διαδικασία της μετάκλησης για εξαρτημένη εργασία αυτές προβλέπονται από τα άρθρα 61 επ. του ν. 5038/2023.¹⁶ Δυνάμει αυτών, κάθε εργοδότης, που επιθυμεί να προσλάβει προσωπικό για εξαρτημένη εργασία, με βάση τις θέσεις εργασίας που προβλέπονται στην ΠΥΣ, καταθέτει, μέσω των ηλεκτρονικών υπηρεσιών του Υπουργείου Μετανάστευσης και Ασύλου, αίτηση στην αρμόδια κατά τόπον Διεύθυνση Αλλοδαπών και Μετανάστευσης της Αποκεντρωμένης Διοίκησης στην οποία αναφέρονται ο αριθμός των θέσεων εργασίας, τα στοιχεία και η ιθαγένεια των προς απασχόληση πολιτών τρίτων χωρών, η ειδικότητα, καθώς και το χρονικό διάστημα της απασχόλησης, συνοδευόμενη από έγκυρη σύμβαση εργασίας ετήσιας διάρκειας στην Ελλάδα που

¹⁶ Ειδικότερα, ορίζεται ότι επιτρέπεται να εισέλθουν στη χώρα, αφού προηγουμένως λάβουν εθνική θεώρηση εισόδου σύμφωνα με το άρθρο 27, πολίτες τρίτων χωρών που πρόκειται να διαμείνουν και να απασχοληθούν στην Ελλάδα και οι οποίοι δεν εμπίπτουν στις κατηγορίες των Κεφαλαίων Β', Γ', Δ', ΣΤ' και Ζ' του ν. 5038/2023.

εξασφαλίζει αμοιβή τουλάχιστον ίση, με τις μηνιαίες αποδοχές του ανειδίκευτου εργάτη και εκκαθαριστικό σημείωμα ή αντίγραφο δήλωσης φορολογίας του εργοδότη που να αποδεικνύει τη δυνατότητά του να καταβάλει τις μηνιαίες αυτές αποδοχές, καθώς και το σχετικό τέλος 200 ευρώ ανά αιτούμενο εργαζόμενο.

Με το άρθρο 63 του ν. 5038/2023 κατ' αντιστοιχία με το εν ισχύ άρθρο 13 του ν. 4251/2014 ρυθμίζεται η «μετάκληση εξωτερικού» για εποχιακή εργασία έως 9 μήνες ανά δωδεκάμηνο και για πέντε έτη, σύμφωνα και με τα οριζόμενα στην ενσωματωθείσα με τον Νέο Κώδικα Μετανάστευσης Οδηγία 2014/36/ΕΕ, ενώ με το άρθρο 64 ρυθμίζονται τα ζητήματα χορήγησης θεώρησης εισόδου με σκοπό την εποχιακή εργασία, καθώς και τη δυνατότητα και τις διαδικασίες παράτασης της διαμονής και εργασίας των τελευταίων, εντός του μεγίστου προβλεπόμενου χρονικού ορίου.

Το δε άρθρο 66 που αναφέρεται στις προϋποθέσεις, την αρμοδιότητα και τη διαδικασία χορήγησης και ανανέωσης άδεια διαμονής εποχιακής εργασίας σε πολίτες τρίτης χώρας, που έχουν εισέλθει στην Ελληνική Επικράτεια, δυνάμει έγκρισης απασχόλησης της αρμόδιας υπηρεσίας και εθνικής θεώρησης εισόδου για εποχική εργασία, αποτελεί ομοίως με το άρθρο 18^A του ισχύοντος Κώδικα ένα είδος «μετάκλησης εσωτερικού» εποχικής απασχόλησης ανεξαρτήτως κλάδου.

Με τα άρθρα 28 επ. του ν. 5038/2023 ρυθμίζεται η εισδοχή των πολιτών τρίτων χωρών με σκοπό την απασχόληση υψηλής ειδίκευσης κατά την Οδηγία 2021/1883/ΕΕ. Δυνάμει αυτών καθορίζονται οι προϋποθέσεις εισόδου και διαμονής στην Ελλάδα για διάστημα μεγαλύτερο 3 μηνών και τα δικαιώματα των πολιτών τρίτων χωρών για τον σκοπό της απασχόλησης υψηλής ειδίκευσης, καθώς και των μελών της οικογένειάς τους, αλλά και οι προϋποθέσεις εισόδου και διαμονής και τα δικαιώματα των πολιτών τρίτων χωρών και των μελών της οικογένειάς τους στην Ελλάδα, εάν άλλο κράτος μέλος χορήγησε πρώτο «Μπλε Κάρτα της ΕΕ». Οι διατάξεις αυτές εφαρμόζονται σε πολίτες τρίτων χωρών που υποβάλλουν αίτηση εισδοχής ή έχουν γίνει δεκτοί στην ελληνική επικράτεια για τους σκοπούς της απασχόλησης υψηλής ειδίκευσης¹⁷. Σύμφωνα με το άρθρο 31 για την χορήγηση

¹⁷ Πλην α) όσων αιτούνται διεθνή προστασία και αναμένουν απόφαση σχετικά με το καθεστώς τους ή είναι δικαιούχοι προσωρινής προστασίας σύμφωνα με τον ν. 4939/2022, β) αιτούνται προστασία σύμφωνα με τις διεθνείς υποχρεώσεις της Ελλάδος και αναμένουν απόφαση σχετικά με το καθεστώς τους ή είναι δικαιούχοι προστασίας σύμφωνα με τις διεθνείς υποχρεώσεις της Ελλάδος, γ) αιτούνται άδεια διαμονής στην Ελλάδα ως

«Μπλε κάρτας της ΕΕ» για τον ως άνω σκοπό θα πρέπει να προσκομίζονται: έγκυρη σύμβαση εργασίας που αφορά σε απασχόληση υψηλής ειδίκευσης διάρκειας τουλάχιστον 6 μηνών στην Ελλάδα, από την οποία να προκύπτει ότι ο ακαθάριστος ετήσιος μισθός δεν υπολείπεται του εθνικού κατώτατου ορίου μισθού για απασχόληση υψηλής ειδίκευσης, έγγραφα που πιστοποιούν τα συναφή υψηλά επαγγελματικά προσόντα αναφορικά με την εργασία που πρέπει να εκτελέσει, αν πρόκειται για μη νομοθετικά κατοχυρωμένα επαγγέλματα, άλλως έγγραφα που πιστοποιούν ότι πληρούνται προϋποθέσεις του Π.Δ. 38/2010, αν πρόκειται για νομοθετικά κατοχυρωμένα επαγγέλματα, να προσκομίζει, έγκυρο ταξιδιωτικό έγγραφο, και εθνική θεώρηση εισόδου για τον σκοπό της απασχόλησης υψηλής ειδίκευσης, αποδεικτικά στοιχεία για την ύπαρξη ασφάλισης ασθενείας για το σύνολο των κινδύνων που καλύπτονται για τους ημεδαπούς. Θα πρέπει, δε, παράλληλα, να μην συντρέχει κίνδυνος για τη δημόσια τάξη και ασφάλεια ή τη δημόσια υγεία και να παρέχεται η διεύθυνση διαμονής στη χώρα, καθώς και η μόνιμη διεύθυνσή κατοικίας το αργότερο κατά τον χρόνο έκδοσης της «Μπλε Κάρτας της ΕΕ».

Ευρωπαϊκές αναφορές

Θα πρέπει να σημειωθεί ότι η Ευρωπαϊκή Οικονομική και Κοινωνική Επιτροπή (ΕΟΚΕ) έχει διαχρονικά ασχοληθεί με τα ζητήματα και τις προϋποθέσεις εργασίας πολιτών τρίτων χωρών με αλληπάλληλες γνωμοδοτήσεις της. Μεγάλο ενδιαφέρον εγείρουν η Διερευνητική Γνωμοδότηση του 2014 με θέμα την ευρωπαϊκή μεταναστευτική πολιτική και τις σχέσεις με τρίτες χώρες¹⁸, η Γνωμοδότηση σχετικά με τη θέσπιση νέου πλαισίου εταιρικής σχέσης με τρίτες

ερευνητές, δ) απολαύουν του ενωσιακού καθεστώτος του επί μακρόν διαμένοντος σε κράτος μέλος, σύμφωνα με τα άρθρα 143 έως 159 και ασκούν το δικαίωμά τους να διαμένουν στην Ελλάδα, προκειμένου να ασκήσουν μισθωτή ή ανεξάρτητη οικονομική δραστηριότητα, ε) εισέρχονται στην Ελλάδα βάσει δεσμεύσεων που περιλαμβάνονται σε διεθνή συμφωνία για τη διευκόλυνση της εισόδου και προσωρινής διαμονής ορισμένων κατηγοριών φυσικών προσώπων σε σχέση με εμπορικές και επενδυτικές δραστηριότητες, εξαιρουμένων των πολιτών τρίτων χωρών, οι οποίοι έχουν γίνει δεκτοί στην ελληνική επικράτεια, ως ενδοεταίρικά μετατιθέμενοι εργαζόμενοι, σύμφωνα με τα άρθρα 53 έως 58, στ) υπόκεινται σε αναστολή επιστροφής ή απομάκρυνσης για πραγματικούς ή νομικούς λόγους, σύμφωνα με τον ν. 3907/2011 ή τον ν. 3386/2005 αντίστοιχα, ζ) εμπίπτουν στις διατάξεις του π.δ. 30/2021 σχετικά με την απόσπαση εργαζομένων στο πλαίσιο παροχής υπηρεσιών και της Οδηγίας (ΕΕ) 2018/957, η) απολαύουν, βάσει συμφωνιών μεταξύ της Ένωσης και των κρατών μελών, αφενός, και τρίτων χωρών, αφετέρου, ως πολίτες των εν λόγω τρίτων χωρών, δικαιωμάτων ελεύθερης κυκλοφορίας ισοδύναμων με εκείνα των πολιτών της Ευρωπαϊκής Ένωσης.

18 Βλ. ΕΟΚΕ REX (2014)398 Γνωμοδότηση με θέμα «Ευρωπαϊκή μεταναστευτική πολιτική και σχέσεις με τρίτες χώρες» <https://www.eesc.europa.eu/en/our-work/opinions-information-reports/opinions/european-immigration-policy-and-relationship-third-countries>

χώρες βάσει του Ευρωπαϊκού Προγράμματος Δράσης για τη Μετανάστευση¹⁹ και η Ενημερωτική Έκθεση του 2016 του ειδικευμένου τμήματος Εξωτερικών σχέσεων με θέμα τη συνεργασία με τρίτες χώρες στον τομέα της προώθησης της νόμιμης μετανάστευσης στην ΕΕ²⁰, καθώς και οι γνωμοδοτήσεις για την ένταξη μεταναστριών στην αγορά εργασίας²¹ και την ένταξη των προσφύγων στην ΕΕ των ετών 2015 και 2016 αντίστοιχα.

¹⁹ Βλ. ΕΟΚΕ REX (2016) 478 Γνωμοδότηση με θέμα «Θέσπιση νέου πλαισίου εταιρικής σχέσης με τρίτες χώρες βάσει του Ευρωπαϊκού Προγράμματος Δράσης για τη Μετανάστευση» <https://www.eesc.europa.eu/en/our-work/opinions-information-reports/opinions/establishing-new-partnership-framework-third-countries-under-european-agenda-migration>

²⁰ Βλ. ΕΟΚΕ REX (2016) 460 Ενημερωτική Έκθεση του ειδικευμένου τμήματος «Εξωτερικές σχέσεις» με θέμα «Η συνεργασία με τρίτες χώρες στον τομέα της προώθησης της νόμιμης μετανάστευσης στην ΕΕ» <https://www.eesc.europa.eu/en/our-work/opinions-information-reports/information-reports/cooperation-third-countries-promoting-regular-migration-eu-information-report>

²¹ Βλ. ΕΟΚΕ SOC (2015) 513 Γνωμοδότηση με θέμα «Ένταξη των μεταναστριών στην αγορά εργασίας» <https://www.eesc.europa.eu/bg/our-work/opinions-information-reports/opinions/inclusion-migrant-women-labour-market>

3. Ζητήματα εναρμονισμού της διαδικασίας της μετάκλησης με τις σύγχρονες προκλήσεις της αγοράς εργασίας

Το ζήτημα των προϋποθέσεων και διαδικασιών εισόδου, διαμονής και εργασίας πολιτών τρίτων χωρών είναι εξαιρετικά κρίσιμο ως προς τη διαχείριση του, εξ αιτίας των εκτεταμένων κενών που διαμορφώνονται στην αγορά εργασίας που οδηγούν από τον περιορισμό έως και την αναστολή ή παύση ορισμένων οικονομικών δραστηριοτήτων. Σε συνδυασμό, μάλιστα, με την έκταση του δημογραφικού προβλήματος και τη γήρανση του πληθυσμού, η διαχείριση του προβλήματος φαίνεται να αποκτά επείγοντα χαρακτήρα. Οι συνεχώς αυξανόμενες ανάγκες σε ανθρώπινο δυναμικό, ιδίως σε ειδικότητες και επαγγέλματα τεχνικής φύσης και υψηλής εξειδίκευσης, που οφείλονται στη σταδιακή μετεξέλιξη του παραγωγικού μοντέλου της χώρας, καθιστούν απαραίτητες τόσο τη βελτίωση των διαδικασιών για τις εκτεταμένες ανάγκες σε ειδικότητες χαμηλών προσόντων, όσο και την εισαγωγή νέου περισσότερο «εξατομικευμένου» μοντέλου για τις ειδικότητες υψηλών προσόντων. Σημείο που επίσης χρήζει ιδιαίτερης μελέτης είναι η αξιολόγηση του «μοντέλου» αγοράς εργασίας με το οποίο θα προσεγγιστεί η διαχείριση της κάλυψης αναγκών σε ανθρώπινο δυναμικό από πολίτες τρίτων χωρών. Το κατά πόσον, δηλαδή, θα επεκταθεί το μοντέλο των διακρατικών συμβάσεων για όλες τις ειδικότητες, ή θα αξιοποιηθούν και ευρωπαϊκές καλές πρακτικές, όπως η ευρωπαϊκή πρωτοβουλία EU Talent pool.

Η εν λόγω πρωτοβουλία, η οποία ανακοινώθηκε από την Ευρωπαϊκή Επιτροπή στο πλαίσιο του νέου Συμφώνου για την Μετανάστευση και το Άσυλο το 2020²², έχει ως στόχο την κάλυψη των αναγκών σε εργατικό δυναμικό και τη βελτίωση της ικανότητας της Ευρώπης να προσελκύει εργαζομένους πολίτες τρίτων χωρών με εξειδίκευση, ταλέντα και δεξιότητες.²³ Ο Οργανισμός Οικονομικής Συνεργασίας και Ανάπτυξης (ΟΟΣΑ) έχει ήδη εκπονήσει την περασμένη χρονιά την

²² Βλ. Ευρωπαϊκή Επιτροπή (2022): Νέο σύμφωνο για τη μετανάστευση και το άσυλο https://commission.europa.eu/strategy-and-policy/priorities-2019-2024/promoting-our-european-way-life/new-pact-migration-and-asylum_el

²³ Βλ. <https://www.oecd.org/migration/eu-talent-pool.htm>

σχετική μελέτη σκοπιμότητας²⁴ για το εγχείρημα αυτό, σε συνέχεια της συνεργασία του με την Ευρωπαϊκή Επιτροπή και της σχετικής μελέτης του «Ανάπτυξη δεξαμενής ταλέντων της ΕΕ, μια νέα προσέγγιση για τη διαχείριση της μετανάστευσης στην Ευρώπη» (2019)²⁵. Στην πρόσφατη Ανακοίνωση δε, της Επιτροπής με θέμα την προσέλκυση δεξιοτήτων και ταλέντων στην ΕΕ²⁶, με την οποία καθορίζονται τρεις βασικοί πυλώνες μιας βιώσιμης πολιτικής της ΕΕ για τη νόμιμη μετανάστευση, γίνεται ειδική μνεία για την ανάπτυξη ενός επιχειρησιακού πυλώνα, για την αντιμετώπιση της πρόκλησης της διεθνούς αντιστοίχισης μέσω του καθορισμού συγκεκριμένων μέτρων για την ανάπτυξη εταιρικών σχέσεων προσέλκυσης ταλέντων με βασικές χώρες-εταίρους και των βασικών χαρακτηριστικών της δεξαμενής ταλέντων της ΕΕ.

Για να είναι αποτελεσματική η διαδικασία «μετακλήσεων» είναι απαραίτητο να διαμορφωθεί ένα ενιαίο και συνεκτικό μεθοδολογικό εργαλείο, που να λειτουργεί με απόλυτα συντονισμένο τρόπο, στη βάση των εξής αξόνων : σχεδιασμός- υλοποίηση – αξιολόγηση – προσαρμογή. Κατά συνέπεια, πριν από οποιαδήποτε ανάληψη πρωτοβουλιών και δράσεων καλείται η Πολιτεία να επαναξιολογήσει με τη συμμετοχή όλων των θεσμικών εταίρων συνολικά τον τρόπο με τον οποίο υλοποιείται έως σήμερα η κάλυψη αναγκών της αγοράς εργασίας από πολίτες τρίτων χωρών.

Το πρώτο βήμα αφορά στη διάγνωση αναγκών. Ειδικότερα χρειάζεται να υπάρξει ένα πλήρως ψηφιοποιημένο σύστημα καταγραφής αναγκών από πλευράς επιχειρήσεων με βάση την κωδικοποίηση ESCO των ειδικοτήτων σε άμεση και σε πραγματικό χρόνο διασταύρωση με τον μηχανισμό της Δημόσιας Υπηρεσίας Απασχόλησης (ΔΥΠΑ) το οποίο μάλιστα πρέπει να είναι συνεχώς επικαιροποιούμενο, δυναμικό - όχι spot και στατικό. Αξίζει να σημειωθεί ότι η πλήρης ψηφιοποίηση, συνδυαζόμενη με την κατάλληλη ενημέρωση θα αναβαθμίσει το μηχανισμό ανατροφοδότησης από την αγορά εργασίας και προσαρμογής σε επόμενες χρονικές

²⁴Βλ. ΟΟΣΑ (2022) «Feasibility Study on the Development of an EU Talent Pool» <https://www.oecd.org/migration/mig/Feasibility-Study-on-the-Development-of-an-EU-Talent-Pool-2022-summary-EN.pdf>

²⁵ Βλ. ΟΟΣΑ (2019) «Building an EU Talent Pool, A new approach for migration management for Europe» <https://www.oecd.org/publications/building-an-eu-talent-pool-6ea982a0-en.htm>

²⁶ Ευρωπαϊκή Επιτροπή COM (2022) 657 ΑΝΑΚΟΙΝΩΣΗ ΤΗΣ ΕΠΙΤΡΟΠΗΣ ΠΡΟΣ ΤΟ ΕΥΡΩΠΑΪΚΟ ΚΟΙΝΟΒΟΥΛΙΟ, ΤΟ ΣΥΜΒΟΥΛΙΟ, ΤΗΝ ΕΥΡΩΠΑΪΚΗ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ ΚΑΙ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ ΕΠΙΤΡΟΠΗ ΚΑΙ ΤΗΝ ΕΠΙΤΡΟΠΗ ΤΩΝ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΩΝ «Προσέλκυση δεξιοτήτων και ταλέντων στην ΕΕ» <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EL/TXT/HTML/?uri=CELEX:52022DC0657#footnote13>

περιόδους. Κρίσιμο στοιχείο για την προσέλκυση εργαζομένων από τρίτες χώρες, τόσο σε επίπεδο χώρας αλλά και επιχειρήσεων αποτελεί η εξαιρετικά μειωμένη ενεργητική αναζήτηση στις χώρες από τις οποίες επιδιώκεται να προσελκυσθούν εργαζόμενοι. Ειδικότερες στοχευμένες δράσεις (ή συμμετοχή σε δράσεις τοπικών φορέων) θα μπορούσαν να είναι η δημιουργία και ψηφιακή προώθηση του βασικού προφίλ της χώρας και των αναζητούμενων ειδικοτήτων σε συνδυασμό με τον απαραίτητο οδικό χάρτη που πρέπει να ακολουθήσει κάθε ενδιαφερόμενος υποψήφιος μέχρι την εγκατάσταση του στην Ελλάδα.

Για τεχνικές ειδικότητες, αλλά και επαγγελματίες υψηλών προσόντων απαιτείται η πληροφόρηση για τις διαδικασίες ισοτιμίας και αναγνώρισης επαγγελματικών προσόντων. Ειδικότερα το τελευταίο σημείο είναι κρίσιμο, τόσο για τους ενδιαφερόμενους υποψήφιους, όσο και για τις επιχειρήσεις που θα τους απασχολήσουν λόγω των περιορισμών για την απασχόληση πιστοποιημένων εργαζομένων. Δεδομένης της παγκοσμίως σημαντικής ζήτησης σε ειδικότητες υψηλών προσόντων, ιδίως στον κλάδο της πληροφορικής, η ταχύτητα και η πλήρης ψηφιοποίηση σε όλα τα στάδια της διαδικασίας είναι εξαιρετικά κρίσιμος παράγοντας.

Σημαντικό στοιχείο της διάγνωσης αναγκών θα αποτελούσε η επικέντρωση σε κλάδους και επαγγέλματα με τα μεγαλύτερα ελλείμματα και την μεγαλύτερη δυσκολία κάλυψης θέσεων εργασίας. Χρειάζεται να δημιουργηθεί ένας οδηγός για τους ενδιαφερόμενους με τον οποίο, επιπλέον των γενικών κριτηρίων, θα υπάρχουν τα ειδικότερα κριτήρια επιλεξιμότητας για κάθε κατηγορία ειδικοτήτων/επαγγελμάτων. Μέσω της διαδικασίας αυτής, σε πρώτο στάδιο, θα μπορούν οι υποψήφιοι να διαπιστώσουν την καταλληλότητά τους και την δυνατότητά τους για συμπόρευση με τις απαιτήσεις των θέσεων που θα μπορούσε να οδηγήσει σε μια ρεαλιστική και τελέσφορη εκδήλωση ενδιαφέροντος, ώστε να αποφεύγεται σπατάλη χρόνου και πόρων στην αξιολόγηση.

Ιδιαίτερης σημασίας για τους υποψήφιους, αλλά και τους εργοδότες, αποτελεί η με εύκολο τρόπο και πληρότητα κάλυψη των συνολικών πληροφοριών που αφορούν την απασχόληση στην Ελλάδα, ιδίως θεμάτων παραμονής της οικογένειας. Οι επιχειρήσεις δεν αρκεί να καταγράφουν απλώς τις ανάγκες τους,

αλλά να συμμετέχουν στην διαμόρφωση του μηχανισμού αυτού, έτσι ώστε οι όποιες διορθωτικές ενέργειες να αναλαμβάνονται το ταχύτερο δυνατόν.

Ένα σημαντικό ζήτημα είναι οι σημαντικές ελλείψεις και η αδυναμία σε επίπεδο πλαισίου και μηχανισμών παροχής κινήτρων, αλλά και η έλλειψη της νομικής δυνατότητας επί μακρόν διαμονής σε όσους πολίτες τρίτων χωρών αναλαμβάνουν εργασία στη χώρα μας, με αποτέλεσμα να αναλώνονται πόροι από τις επιχειρήσεις, μέρος των οποίων ωφελούνται άλλες ευρωπαϊκές οικονομίες.

Σημείο ιδιαίτερης σημασίας είναι οι προβλέψεις για την χρονική διάρκεια των μετακλήσεων, οι οποίες θα πρέπει αφ' ενός να καλύπτουν τις πραγματικές ανάγκες των επιχειρήσεων – με τις ενδεχόμενες παρατάσεις, αφ' ετέρου να είναι ελκυστικές για τους ενδιαφερόμενους. Κρίσιμης σημασίας στο παραπάνω είναι η πρόβλεψη δυνατότητας για μεταβολή ειδικότητας, εργοδότη και περιφέρειας απασχόλησης με την προϋπόθεση ότι οι όποιες παραπάνω αλλαγές θα ευθυγραμμίζονται με ήδη υφιστάμενα κενά της αγοράς εργασίας.

Τέλος, όπως ήδη είναι κοινώς αποδεκτό, μάλιστα σε όλη την ΕΕ αλλά περισσότερο στη χώρα μας, θα πρέπει να αναφερθεί ότι το γλωσσικό ζήτημα αποτελεί σημαντική τροχοπέδη και αιτία μη πλήρους αξιοποίησης του ταλέντου των μετακαλούμενων, θα είναι πολύ χρήσιμο να προστεθούν μέσω του προαναφερθέντος οδηγού σε διαδικτυακή μορφή τα βασικά της ελληνικής γλώσσας -συνήθεις απαραίτητες εκφράσεις, ορολογία κλπ., που θα επιταχύνουν την ομαλή ένταξη στην αγορά εργασίας και την κοινωνία γενικότερα.

4. Καταγραφή της υφιστάμενης κατάστασης- Δημογραφικές και οικονομικές τάσεις

Η οικονομική κρίση, σε συνδυασμό με τη διαρθρωτική μεταβολή των εργασιακών όρων που επέφερε η πανδημική κρίση (με τη διάδοση της τηλεργασίας και την αναζήτηση σταθερότερων και μακροχρόνιων μορφών και σχέσεων απασχόλησης από τους εργαζόμενους) υπήρξαν σημαντικοί αλλά συμπληρωματικοί παράγοντες της μείωσης του ημεδαπού και αλλοδαπού εργατικού δυναμικού της χώρας. Τόσο η μετανάστευση του μεσαίου και υψηλά ειδικευμένου προσωπικού κατά τα χρόνια της κρίσης (σύμφωνα με την Τράπεζα της Ελλάδος εκτιμάται ότι ο αριθμός των οικονομικών μεταναστών από τη χώρα μας προσέγγισε τις 500.000 άτομα), όσο και η δημογραφική γήρανση και η μείωση του πληθυσμού σε απόλυτο αριθμό αποτέλεσαν θεμελιακούς παράγοντες μείωσης της προσφοράς εργασίας την τελευταία δεκαετία. Το μεγαλύτερο πλήγμα δέχτηκε αναμφίβολα η ύπαιθρος, ενώ απώλειες υπέστησαν συγκεκριμένα επαγγέλματα που σχετίζονταν με τον πληθυσμό της υπαίθρου. Σύμφωνα, άλλωστε με τα στοιχεία της πρόσφατης απογραφής της ΕΛΣΤΑΤ, ο συνολικός μόνιμος πληθυσμός της χώρας κατά τα έτη 2021-2022 ήταν μειωμένος κατά 3,1% σε σχέση με το 2011 (σχεδόν 480,000 κάτοικοι λιγότεροι), με τις μεγαλύτερες μειώσεις να καταγράφονται στις περιφέρειες της Δυτικής Μακεδονίας, Ανατολικής Μακεδονίας και Θράκης, Στερεάς Ελλάδος και Πελοποννήσου²⁷. Παρακάτω ακολουθούν ορισμένες συνοπτικές αναφορές στα στοιχεία πληθυσμών, απασχόλησης και επιχειρηματικής δραστηριότητας που καταγράφηκαν στα επίσημα στατιστικά μητρώα.

4.1 Στοιχεία για ανεργία- απασχόληση- πληθυσμό στην περιφέρεια

Βασικά στοιχεία απασχόλησης και ανεργίας

²⁷ Οι Κοτζαμάνης κ.α. υπολογίζουν σε 650.000 περίπου τους κατοίκους (ημεδαπούς και αλλοδαπούς) οι οποίοι εγκατέλειψαν τη χώρα μεταξύ 2011 και 2022.

Βλ. Κοτζαμάνη Βύρωνα (2023), Η μείωση του νόμιμου πληθυσμού της Ελλάδας ανάμεσα στο 2011 και το 2021, Flash News 13/2023

Σύμφωνα με την ΕΛΣΤΑΤ ο συνολικός πληθυσμός εργάσιμης ηλικίας (15 ετών και άνω) της Ελλάδας το Β' τρίμηνο του 2022 ανερχόταν στα 9,052 εκατ. άτομα. Από αυτά, το εργατικό δυναμικό της χώρας (απασχολούμενοι και άνεργοι) ανερχόταν σε 4,759 εκατ. άτομα ή σε ποσοστό 52,6%. Μεγαλύτερη συμμετοχή του πληθυσμού εργάσιμης ηλικίας στο εργατικό δυναμικό παρουσιάζουν οι άνδρες, καθώς το 60,6% αυτών αποτελούν μέρος του εργατικού δυναμικού. Από την άλλη μεριά, οι γυναίκες που συμμετέχουν στο εργατικό δυναμικό αποτελούν το 45,1% επί του συνόλου των γυναικών εργάσιμης ηλικίας. Σημειώνεται, επίσης, ότι η Ελλάδα σε σχέση με τον μέσο όρο των κρατών-μελών της Ε.Ε. υπολείπεται κατά 8 με 10 περίπου ποσοστιαίες μονάδες στην συμμετοχή του πληθυσμού στο εργατικό δυναμικό.

Η ηλικιακή κατανομή του πληθυσμού εργάσιμης ηλικίας και του εργατικού δυναμικού στο σύνολο της χώρας και ανά φύλο, όπως επίσης και το ποσοστό συμμετοχής του εργατικού δυναμικού στον συνολικό πληθυσμό εργάσιμης ηλικίας ανά επιμέρους κατηγορία (σύνολο χώρας, ομάδες ηλικιών, φύλο) φαίνεται στον Πίνακα 1.

Από τα στοιχεία του προκύπτει ότι οι ηλικιακές ομάδες με τα χαμηλότερα ποσοστά συμμετοχής στο εργατικό δυναμικό είναι οι ηλικιακές κατηγορίες 15-19 (5,5%) και 65 και άνω (5%). Η εξαιρετικά χαμηλή αυτή συμμετοχή των προαναφερόμενων ηλικιακών ομάδων είναι αναμενόμενη, καθώς η πρώτη κατηγορία αφορά πληθυσμό που μπορεί να φοιτά στην δευτεροβάθμια εκπαίδευση, η δε δεύτερη κατηγορία αφορά πληθυσμό που το μεγαλύτερο μέρος του έχει συνταξιοδοτηθεί, λαμβάνοντας υπόψη ότι με βάση τα στοιχεία του Ενιαίου Συστήματος Ελέγχου & Πληρωμών Συντάξεων "ΗΛΙΟΣ" οι συνταξιούχοι είναι περίπου 2,4 εκατ²⁸.

Πέραν των παραπάνω, σημαντική υστέρηση πληθυσμού εργάσιμης ηλικίας στο εργατικό δυναμικό παρουσιάζει η ηλικιακή ομάδα 20-24 (47,3%), η οποία μάλιστα μαζί με την ηλικιακή ομάδα 25-29 παρουσιάζουν και τα μεγαλύτερα

²⁸Βλ. Σχετικά και στο εκτενές έργο της Ο.Κ.Ε. στο πλαίσιο του Επιχειρησιακού Προγράμματος «Ανάπτυξη Ανθρώπινου Δυναμικού» ΕΣΠΑ 2007-2013 με τίτλο «Ανάπτυξη Εξειδικευμένων Καινοτόμων Πολιτικών και Πρακτικών Διοίκησης Επιχειρήσεων, Ενδυνάμωσης του Κοινωνικού Διαλόγου και Υποστήριξης των Κοινωνικών Εταίρων με Στόχο τις Καινοτόμες Προτάσεις Πολίτικης για το Ζήτημα της Διαχείρισης της Ενεργού Γήρανσης στην Ελλάδα» <https://www.oke.gr/el/energos-giransi>

ποσοστά ανεργίας (29% και 19,4% αντίστοιχα). Όσον αφορά το φύλο, όπως φαίνεται στον Πίνακα 1, οι γυναίκες σε σχέση με τους άνδρες παρουσιάζουν σημαντικά μικρότερα ποσοστά ως προς τη συμμετοχή τους στο εργατικό δυναμικό και σημαντικά μεγαλύτερα ποσοστά ανεργίας.

Πίνακας 1 Πληθυσμός εργάσιμης ηλικίας, εργατικό δυναμικό (σύνολο χώρας, ομάδες ηλικιών, φύλο) ΕΛΣΤΑΤ Β τρίμηνο 2022							
Ομάδες ηλικιών και φύλο	Πληθυσμός (σε χιλιάδες)	Εργατικό Δυναμικό (σε χιλιάδες)	Απασχολούμενοι (σε χιλιάδες)	Άνεργοι (σε χιλιάδες)	Μη οικονομικά ενεργοί (σε χιλιάδες)	% συμμετοχή εργατικού δυναμικού στον συνολικό πληθυσμό εργάσιμης ηλικίας ανά επιμέρους κατηγορία	% ανεργίας ανά κατηγορία
Σύνολο	9.051,9	4.758,8	4.167,2	591,6	4.293,1	52,6%	12,4%
15-19	591,0	32,6	14,9	17,7	558,3	5,5%	54,3%
20-24	457,6	216,6	153,9	62,8	240,9	47,3%	29,0%
25-29	559,1	457,6	368,5	89,0	101,5	81,8%	19,4%
30-44	2.017,3	1.766,0	1.552,9	213,1	251,3	87,5%	12,1%
45-64	3.019,5	2.165,2	1.966,3	198,8	854,4	71,7%	9,2%
65 +	2.407,5	120,8	110,7	10,1	2.286,7	5,0%	8,4%
ΑΡΡΕΝΕΣ	4.368,6	2.648,4	2.406,4	241,9	1.720,2	60,6%	9,1%
15-19	300,4	15,6	7,2	8,4	284,8	5,2%	53,8%
20-24	226,6	117,7	90,6	27,1	108,9	51,9%	23,0%
25-29	298,0	249,0	211,2	37,7	49,0	83,6%	15,1%
30-44	1.018,3	973,2	894,3	79,0	45,1	95,6%	8,1%
45-64	1.458,3	1.214,3	1.131,3	82,9	244,0	83,3%	6,8%
65 +	1.066,9	78,6	71,7	6,8	988,3	7,4%	8,7%
ΘΗΛΕΙΣ	4.683,4	2.110,4	1.760,8	349,6	2.572,9	45,1%	16,6%
15-19	290,6	17,0	7,7	9,3	273,6	5,8%	54,7%
20-24	230,9	98,9	63,3	35,7	132,0	42,8%	36,1%
25-29	261,1	208,6	157,3	51,3	52,5	79,9%	24,6%
30-44	998,9	792,7	658,6	134,1	206,2	79,4%	16,9%
45-64	1.561,2	950,9	835,0	115,9	610,3	60,9%	12,2%
65 +	1.340,6	42,3	39,0	3,3	1.298,3	3,2%	7,8%

Κατανομή απασχολούμενων

Στον πίνακα 2 φαίνεται η κατανομή των απασχολούμενων ανά κλάδο και θέση στο επάγγελμα. Από τα στοιχεία που παρατίθενται προκύπτει ότι στο σύνολο της χώρα το 7,5% είναι αυτοαπασχολούμενοι με προσωπικό (εργοδότες), το 19,3%

αυτοαπασχολούμενοι χωρίς προσωπικό, το 69,9% μισθωτοί και το 3,3% συμβοηθούντα μέλη. Κλαδικά την μεγαλύτερη συμμετοχή στην απασχόληση καταγράφουν οι εξής κλάδοι:

- Χονδρικό και λιανικό εμπόριο, επισκευή μηχανοκίνητων οχημάτων και μοτοσικλετών με ποσοστό συμμετοχής στην απασχόληση 17,4%.
- Γεωργία, Δασοκομία και Αλιεία με ποσοστό συμμετοχής στην απασχόληση 11,0%.
- Μεταποίηση με ποσοστό συμμετοχής στην απασχόληση 9,8%.
- Δραστηριότητες υπηρεσιών παροχής καταλύματος και εστίασης με ποσοστό συμμετοχής στην απασχόληση 9,6%.
- Δημόσια διοίκηση και άμυνα - Υποχρεωτική κοινωνική ασφάλιση με ποσοστό συμμετοχής στην απασχόληση 8,8%.

Οι ως άνω κλάδοι προσφέρουν το 56,6% της συνολικής απασχόλησης.

Τέλος σημειώνεται ότι ο κλάδος Γεωργίας, Δασοκομίας και Αλιείας σε σύγκριση με τους υπόλοιπους κλάδους παρουσιάζει ιδιαίτερα υψηλό ποσοστό αυτοαπασχολούμενων χωρίς προσωπικό (67,6% επί του συνόλου των απασχολούμενων του κλάδου) και ιδιαίτερα χαμηλό ποσοστό μισθωτών (9,7% επί του συνόλου των απασχολούμενων του κλάδου).

Πίνακας 2 Απασχολούμενοι ανά κλάδο και θέση στο επάγγελμα ΕΛΣΤΑΤ Β τρίμηνο 2022 (σε χιλιάδες)					
ΚΛΑΔΟΣ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗΣ ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΑΣ	ΣΥΝΟΛΟ	Αυτοαπασχολούμενος με προσωπικό	Αυτοαπασχολούμενος χωρίς προσωπικό	Μισθωτός (με μισθό ή ημερομίσθιο)	Βοηθός στην οικογενειακή επιχείρηση
ΣΥΝΟΛΟ	4.167,2	313,0	804,4	2.913,6	136,2
A. Γεωργία, Δασοκομία και Αλιεία	457,4	39,7	309,0	44,2	64,5
B. Ορυχεία και Λατομεία	12,3	0,1	0,2	12,0	0,0
Γ. Μεταποίηση	407,3	28,8	31,4	339,9	7,1
Δ. Παροχή ηλεκτρικού ρεύματος, φυσικού αερίου, ατμού και κλιματισμού	32,1	0,2	1,1	30,8	0,0
Ε. Παροχή νερού, επεξεργασία λυμάτων, διαχείριση αποβλήτων και δραστηριότητες εξυγίανσης	36,8	1,1	1,5	34,3	0,0
ΣΤ. Κατασκευές	149,5	22,1	45,5	80,3	1,6

Ζ. Χονδρικό και λιανικό εμπόριο, επισκευή μηχανοκίνητων οχημάτων και μοτοσικλετών	724,4	90,6	127,8	480,1	25,8
Η. Μεταφορά και αποθήκευση	206,6	8,2	35,8	160,8	1,8
Θ. Δραστηριότητες υπηρεσιών παροχής καταλύματος και εστίασης	401,3	46,7	29,1	300,2	25,3
Ι. Ενημέρωση και επικοινωνία	110,4	3,7	13,2	93,6	0,0
Κ. Χρηματοπιστωτικές και ασφαλιστικές δραστηριότητες	71,1	0,5	10,5	59,9	0,1
Λ. Διαχείριση ακίνητης περιουσίας	11,4	2,5	2,8	6,2	0,0
Μ. Επαγγελματικές, επιστημονικές και τεχνικές δραστηριότητες	264,0	24,2	84,5	153,6	1,7
Ν. Διοικητικές και υποστηρικτικές δραστηριότητες	94,5	7,4	7,5	76,9	2,7
Ξ. Δημόσια διοίκηση και άμυνα. Υποχρεωτική κοινωνική ασφάλιση	367,9	0,0	1,5	366,0	0,4
Ο. Εκπαίδευση	350,9	7,2	22,9	320,2	0,6
Π. Δραστηριότητες ανθρώπινης υγείας και κοινωνικής μέριμνας	284,6	16,8	40,3	227,3	0,2
Ρ. Τέχνες, διασκέδαση και ψυχαγωγία	58,4	3,8	9,9	44,2	0,4
Σ. Άλλες δραστηριότητες παροχής υπηρεσιών	89,2	9,3	21,7	55,7	2,5
Τ. Δραστηριότητες νοικοκυριών ως εργοδοτών	29,6	0,0	8,0	20,1	1,5
Υ. Δραστηριότητες ετερόδοικων οργανισμών και φορέων	3,7	0,0	0,1	3,6	0,0
Δεν απάντησαν	3,8	0,0	0,1	3,7	0,0

Περιφερειακή διάσταση της απασχόλησης

Στον Πίνακα 3 φαίνεται διαχρονικά (2008 – 2022) το ποσοστό συμμετοχής του πληθυσμού εργάσιμης ηλικίας στο εργατικό δυναμικό ανά περιφέρεια. Από τα στοιχεία φαίνεται ότι τα χαμηλότερα ποσοστά συμμετοχής με ποσοστά κάτω από 50% στο εργατικό δυναμικό καταγράφονται στην Περιφέρεια Ηπείρου (45,8%) και ακολουθούν η Περιφέρεια Δυτικής Μακεδονίας (47,1%) και η Περιφέρεια Ανατολικής Μακεδονίας και Θράκης (49,2%).

Πίνακας 3 Συμμετοχή πληθυσμού εργάσιμης ηλικίας στο εργατικό δυναμικό Σύνολο χώρας και ανά Περιφέρεια															
Περιφέρεια	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022
Ήπειρος	50,2%	51,0%	51,9%	48,8%	48,7%	48,3%	47,7%	46,9%	48,1%	47,7%	47,3%	46,6%	44,4%	41,0%	45,8%
Δυτική Μακεδονία	49,2%	51,0%	49,4%	49,5%	47,6%	47,4%	47,0%	49,1%	50,4%	51,2%	50,9%	49,8%	44,6%	47,6%	47,1%
Ανατολική Μακεδονία και Θράκη	50,5%	51,3%	51,4%	49,5%	49,4%	49,3%	49,7%	49,6%	51,0%	50,1%	49,4%	50,6%	48,0%	49,4%	49,2%
Δυτική	49,7%	50,0%	50,6%	49,6%	49,2%	49,7%	49,2%	50,5%	51,2%	51,9%	50,5%	49,6%	49,4%	50,1%	50,0%

Ελλάδα															
Κεντρική Μακεδονία	51,0%	50,6%	51,1%	50,3%	49,5%	49,7%	49,3%	50,5%	51,1%	50,8%	50,7%	50,8%	49,3%	48,6%	50,6%
Στερεά Ελλάδα	51,3%	50,4%	51,6%	52,3%	50,2%	50,8%	49,6%	51,4%	50,5%	50,0%	49,9%	49,9%	49,6%	50,1%	51,1%
Βόρειο Αιγαίο	44,8%	45,4%	48,0%	47,0%	49,2%	49,2%	47,5%	46,3%	49,3%	54,0%	55,2%	55,4%	51,9%	50,5%	52,5%
ΣΥΝΟΛΟ ΧΩΡΑΣ	53,0%	53,4%	53,6%	52,7%	52,3%	52,2%	51,9%	51,9%	52,2%	52,4%	52,1%	52,3%	50,8%	51,3%	52,6%
Θεσσαλία	52,2%	53,0%	53,5%	50,9%	51,0%	50,8%	49,8%	50,5%	50,5%	51,3%	50,7%	50,3%	49,7%	50,4%	53,2%
Πελοπόννησος	54,2%	55,0%	53,7%	52,6%	51,2%	52,2%	52,6%	52,6%	52,2%	52,7%	52,6%	51,1%	50,9%	53,4%	53,7%
Αττική	55,1%	55,6%	55,6%	55,0%	55,4%	54,7%	54,6%	54,0%	53,4%	53,5%	53,1%	54,0%	52,9%	53,4%	54,4%
Ιόνια Νησιά	55,9%	55,7%	55,4%	54,1%	54,8%	52,9%	53,3%	50,7%	54,8%	54,9%	56,7%	54,9%	50,6%	51,3%	54,4%
Κρήτη	56,6%	57,2%	57,4%	57,7%	55,4%	56,2%	54,8%	53,8%	55,1%	55,3%	55,2%	55,5%	54,4%	54,7%	56,2%
Νότιο Αιγαίο	56,9%	59,2%	58,1%	56,2%	54,8%	56,3%	56,8%	55,6%	57,0%	56,6%	58,9%	57,6%	51,7%	55,9%	57,4%

Πηγή: Τριμηνιαίες έρευνες εργατικού δυναμικού (Β τρίμηνα)

Όσον αφορά τα ποσοστά απασχόλησης του εργατικού δυναμικού ανά Περιφέρεια, τα χαμηλότερα ποσοστά καταγράφονται στην Περιφέρεια Δυτικής Μακεδονίας (80,3%), στην Περιφέρεια Θεσσαλίας (82,8%) και στην Περιφέρεια Ιονίων Νήσων (83,9%) (Πίνακας 4). Αντίστοιχα, τα μεγαλύτερα ποσοστά ανεργίας καταγράφονται στις παραπάνω περιφέρειες (19,7% Περιφέρεια Θεσσαλίας, 17,2% Περιφέρεια Δυτικής Μακεδονίας, 16,1% Περιφέρεια Ιονίων Νήσων) (Πίνακας 5). Σημειώνεται ότι το ποσοστό ανεργίας έχει μειωθεί στο 10,8 (ΕΛΣΤΑΤ Μάιος 2023), που σημαίνει ότι έχει μειωθεί περαιτέρω και στις επιμέρους κατηγορίες. Επισημαίνεται ότι τα αποτελέσματα των ερευνών εργατικού δυναμικού της ΕΛΣΤΑΤ για Β' τρίμηνα των ετών θεωρούνται τα πιο αντιπροσωπευτικά του έτους και ως εκ τούτου για συγκριτικούς λόγους αξιοποιούνται τα στοιχεία των αντίστοιχων τριμήνων των προηγούμενων ετών.

Πίνακας 4 Ποσοστά απασχόλησης εργατικού δυναμικού ανά Περιφέρεια															
Περιφέρεια	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022
Δυτική Μακεδονία	87,7%	87,8%	85,5%	76,9%	70,1%	67,3%	72,7%	69,8%	69,4%	70,7%	72,9%	75,5%	82,0%	78,4%	80,3%
Θεσσαλία	92,9%	91,8%	88,6%	84,6%	78,0%	74,4%	75,0%	74,2%	75,1%	79,9%	81,1%	82,1%	82,1%	82,5%	82,8%
Ιόνια Νησιά	91,1%	91,7%	87,5%	86,2%	85,7%	83,7%	78,9%	80,2%	88,4%	84,6%	86,8%	88,2%	80,9%	82,7%	83,9%
Ανατολική Μακεδονία και Θράκη	91,5%	89,9%	85,9%	79,2%	75,6%	72,7%	76,2%	76,6%	78,1%	80,6%	84,9%	84,2%	84,2%	80,3%	85,0%
Κεντρική Μακεδονία	91,6%	90,5%	87,1%	81,0%	74,7%	69,7%	70,6%	74,4%	75,8%	76,9%	79,1%	80,4%	81,2%	83,5%	85,3%
Στερεά Ελλάδα	91,8%	89,5%	88,5%	83,1%	71,5%	73,0%	73,2%	74,7%	75,5%	79,3%	81,3%	84,4%	80,3%	82,7%	85,8%
Δυτική Ελλάδα	90,4%	90,0%	88,5%	83,7%	75,3%	71,4%	70,1%	72,1%	68,7%	73,9%	77,0%	76,1%	77,8%	81,5%	85,9%
Ήπειρος	90,9%	89,1%	87,9%	84,1%	78,4%	72,8%	71,7%	76,2%	76,0%	74,6%	78,8%	84,0%	83,4%	83,3%	86,9%
Πελοπόννησος	93,1%	92,6%	90,4%	87,4%	80,7%	78,3%	76,3%	77,1%	80,4%	84,1%	85,8%	87,8%	89,9%	86,8%	87,2%
ΣΥΝΟΛΟ ΧΩΡΑΣ	92,7%	91,0%	88,0%	83,5%	76,2%	72,7%	73,4%	75,4%	76,9%	78,9%	81,0%	83,1%	83,3%	84,2%	87,6%

Βόρειο Αιγαίο	95,5%	93,1%	91,1%	85,3%	77,6%	77,7%	77,3%	80,7%	82,7%	78,0%	78,3%	82,8%	84,1%	86,7%	89,1%
Αττική	93,8%	91,6%	88,1%	84,0%	75,7%	71,5%	72,6%	75,0%	77,4%	78,5%	80,1%	82,8%	86,3%	87,2%	90,1%
Κρήτη	94,8%	91,8%	88,7%	86,3%	76,9%	75,9%	77,2%	77,3%	79,6%	84,4%	88,5%	90,6%	80,5%	83,8%	90,7%
Νότιο Αιγαίο	92,7%	88,1%	87,6%	86,2%	84,5%	80,2%	82,1%	86,6%	81,7%	85,7%	85,5%	91,9%	73,3%	73,5%	92,5%

Πηγή: Τριμηνιαίες έρευνες εργατικού δυναμικού (Β τρίμηνα)

Πίνακας 5															
Ποσοστά ανεργίας ανά Περιφέρεια															
Περιφέρεια	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022
Δυτική Μακεδονία	12,3%	12,2%	14,5%	23,1%	29,8%	32,6%	27,3%	30,1%	30,7%	29,3%	27,1%	24,5%	18,0%	21,6%	19,7%
Θεσσαλία	7,1%	8,2%	11,4%	15,4%	22,0%	25,6%	25,1%	25,8%	24,8%	20,1%	18,9%	17,9%	17,9%	17,5%	17,2%
Ιόνια Νησιά	8,9%	8,3%	12,6%	13,8%	14,3%	16,4%	21,1%	19,8%	11,7%	15,5%	13,2%	11,8%	19,1%	17,3%	16,1%
Ανατολική Μακεδονία και Θράκη	8,5%	10,1%	14,1%	20,8%	24,4%	27,3%	23,9%	23,4%	21,9%	19,4%	15,1%	15,9%	15,8%	19,8%	14,9%
Κεντρική Μακεδονία	8,4%	9,5%	12,9%	19,0%	25,3%	30,3%	29,4%	25,6%	24,2%	23,2%	20,9%	19,6%	18,8%	16,5%	14,7%
Στερεά Ελλάδα	8,2%	10,5%	11,5%	16,9%	28,5%	27,0%	26,8%	25,3%	24,5%	20,7%	18,7%	15,6%	19,7%	17,3%	14,2%
Δυτική Ελλάδα	9,6%	10,0%	11,5%	16,3%	24,7%	28,6%	29,9%	27,9%	31,3%	26,1%	23,0%	23,9%	22,2%	18,5%	14,1%
Ήπειρος	9,2%	10,9%	12,1%	15,9%	21,6%	27,2%	28,3%	23,8%	24,0%	25,5%	21,2%	16,0%	16,6%	16,8%	13,0%
Πελοπόννησος	6,9%	7,4%	9,6%	12,6%	19,2%	21,7%	23,6%	22,9%	19,6%	15,9%	14,2%	12,2%	10,1%	13,2%	12,9%
ΣΥΝΟΛΟ ΧΩΡΑΣ	7,3%	9,0%	12,0%	16,5%	23,8%	27,3%	26,6%	24,6%	23,1%	21,1%	19,0%	16,9%	16,7%	15,8%	12,4%
Βόρειο Αιγαίο	4,5%	7,0%	8,9%	14,7%	22,4%	22,3%	22,7%	19,3%	17,3%	21,9%	21,7%	17,0%	15,9%	13,3%	11,1%
Αττική	6,2%	8,4%	11,9%	16,0%	24,3%	28,5%	27,4%	25,0%	22,6%	21,5%	19,9%	17,2%	13,7%	12,8%	9,9%
Κρήτη	5,2%	8,2%	11,3%	13,7%	23,1%	24,1%	22,8%	22,7%	20,5%	15,6%	11,5%	9,4%	19,5%	16,2%	9,2%
Νότιο Αιγαίο	7,3%	11,9%	12,4%	13,8%	15,5%	19,8%	17,9%	13,4%	18,3%	14,3%	14,5%	8,1%	26,6%	26,5%	7,4%

4.2 Δημογραφικές/ κοινωνικές προκλήσεις

Το ζήτημα της ενσωμάτωσης των προσφύγων/ μεταναστών στην ελληνική αγορά εργασίας

Κατά τη διάρκεια των μεγάλων προσφυγικών ροών της τελευταίας δεκαετίας, η χώρα υποδέχτηκε πάνω από 1,2 εκ. πρόσφυγες, με αποκορύφωμα το 2015, σύμφωνα και με τον παρακάτω πίνακα.

Πίνακας 6 Προσφυγικές ροές 2014-2022			
Έτος	Ροές μέσω θαλάσσης	Ροές από χερσαία σύνορα	*Απώλειες ζώης/αγνοούμενοι

2022	12,758	6,022	343
2021	4,331	4,826	115
2020	9,714	5,982	105
2019	59,726	14,887	71
2018	32,494	18,014	187
2017	29,718	6,592	56
2016	173,450	3,784	441
2015	856,723	4,907	799
2014	41,038	2,280	405

<https://data2.unhcr.org/en/documents/details/96404>

* The dead and missing figures correspond to the entire Eastern Mediterranean route.

Σύμφωνα με πρόσφατα στοιχεία του ελληνικού Υπουργείου Μετανάστευσης και Ασύλου²⁹, τον Μάιο του 2023, διαμένουν νόμιμα στην Ελλάδα 755.967 μετανάστες, εκ των οποίων το 30% είναι πολίτες ΕΕ και Ομογενείς, το 63% είναι πολίτες τρίτων χωρών με ισχυρή άδεια διαμονής και το 7% είναι δικαιούχοι διεθνούς προστασίας με ενεργές ΑΔΕΤ.

Το κοινό ευρωπαϊκό πλαίσιο³⁰ (κανονισμός Eurodac, συμφωνίες για κλείσιμο μεταναστευτικών διαδρόμων, καθιέρωση κέντρων υποδοχής hot spots, Συμφωνία επανεισδοχής με Τουρκία, Συνθήκη Δουβλίνου) που διαμορφώθηκε σχετικά με τη διαχείριση των μεταναστευτικών και προσφυγικών ροών, αλλά και η εγγενής αδυναμία της ελληνικής οικονομίας να οργανώσει αποτελεσματικά ένα σύστημα εκπαίδευσης/ κατάρτισης και εισροών στην αγορά εργασίας είχαν ως αποτέλεσμα την περιορισμένη και ad hoc ενσωμάτωση μέρους των πληθυσμών αυτών στην οικονομική και κοινωνική ζωή. Επιπρόσθετα, οι εργασιακές προτιμήσεις των αλλοδαπών και άλλα εμπόδια διαμονής και οικογενειακής επανένωσης, δεν κατέστησαν την τυπική αγορά εργασίας στην Ελλάδα ιδιαίτερα θελκτική, για αυτούς τους πληθυσμούς.

Επιγραμματικά, οι κυριότεροι λόγοι που αποτελούν εμπόδια για την επιτυχή ένταξη των προσφύγων φαίνεται να αναφέρονται οι ακόλουθοι:

²⁹ Βλ. Υπουργείο Μετανάστευσης και Ασύλου Δελτίο Τύπου 5-7-2023 <https://migration.gov.gr/meiosi-47-stoys-diamenontes-stin-epikrateia-gia-ton-maio-toy-2023-se-schesi-me-perysi/>

³⁰ Βλ. Ενδεικτικά για το πλήρες ιστορικό της διαχείρισης του προσφυγικού και μεταναστευτικού ζητήματος από την ΕΕ, δείτε Ευρωπαϊκό Συμβούλιο της Ε.Ε. (2023) «Χρονολόγιο — Πολιτική της ΕΕ για τη μετανάστευση και το άσυλο» <https://www.consilium.europa.eu/el/policies/eu-migration-policy/migration-timeline/>

- 1) Το πρόβλημα της εύρεσης ποιοτικής στέγασης και διαθεσιμότητας κατά τις περιόδους της έντονης τουριστικής ζήτησης.
- 2) Κατά την τοποθέτηση των προσφύγων στις δομές φιλοξενίας στα αρχικά στάδια εγκατάστασης ή μετεγκατάστασης, δεν υπήρξε πρόνοια για την συνεκτίμηση των γνώσεων και των δεξιοτήτων τους με σκοπό την αξιοποίησή και επιτυχή ενσωμάτωσή τους στην εγχώρια αγορά εργασίας.
- 3) Ένα ιδιαίτερο χαρακτηριστικό της ελληνικής οικονομίας είναι ο ανταγωνισμός των εποχικών επαγγελματιών, καθώς έχει καταγραφεί το φαινόμενο, οι αλλοδαποί και ημεδαποί εργαζόμενοι να προτιμούν να απασχολούνται στον τουριστικό τομέα σε σύγκριση με μεταποιητικές επιχειρήσεις ή αγροτικές εκμεταλλεύσεις, κυρίως για λόγους εποχικής σταθερότητας. Συνέπεια αυτής της συνθήκης είναι η περιορισμένη διαθεσιμότητα σε περιόδους που οι αγροτικές εργασίες τέμνονται χρονικά με την τουριστική περίοδο, η οποία τα τελευταία χρόνια έχει διευρυνθεί αμφίπλευρα (Απρίλιο ως Οκτώβριο).
- 4) Η αδυναμία ενσωμάτωσης και ορθολογικής αξιοποίησης των προσφυγικών ρευμάτων, των χαρακτηριστικών και των δεξιοτήτων των ανθρώπων αυτών. Όπως προαναφέρθηκε, οι πρόσφυγες βλέπουν σε μεγάλο βαθμό την Ελλάδα ως ενδιάμεσο σταθμό για τη μετάβασή τους σε μια άλλη χώρα. Αυτό με τη σειρά του δημιουργεί ένα φαύλο κύκλο μεταξύ τοπικών οικονομιών, εργοδοτών και προσφύγων εργαζόμενων, καθώς οι τελευταίοι δεν προτιμώνται υπό τον κίνδυνο να αναζητήσουν τις τύχες τους σε μια άλλη χώρα, σχετικά άμεσα.
- 5) Περαιτέρω, σημαντικός ανασχετικός παράγοντας είναι η έλλειψη οργανωμένων δομών που να δύνανται να λειτουργούν ως υπηρεσίες αξιολόγησης αναγκών και δυνατοτήτων και διαμεσολάβησης μεταξύ των επιχειρήσεων και προσφυγικών πληθυσμών που επιθυμούν να εργαστούν.
- 6) 6) Η ανεπαρκής επένδυση της Ελλάδας σε εστιασμένες δράσεις για την αξιολόγηση γνώσεων και προσόντων και της σύνδεσης αυτών με τις ανάγκες της αγοράς εργασίας.

Το ζήτημα της μεγάλης παραίτησης

Το φαινόμενο της «Μεγάλης Παραίτησης» ή αλλιώς Big Quit, που παρατηρήθηκε πρώτα στις Ηνωμένες Πολιτείες κατά την πανδημική περίοδο, έλαβε την ονομασία της από το μεγάλο αριθμό εργαζόμενων που εγκατέλειπαν την εργασία τους, χωρίς να υπάρχει η απειλή απόλυσης ή σχετική εργασιακή επισφάλεια, προκειμένου είτε να αναζητήσουν κάποια άλλη εργασία, είτε να βρεθούν από προσωπική επιλογή για ένα διάστημα εκτός της αγοράς εργασίας.

Η σταδιακή επαναφορά της οικονομικής δραστηριότητας στην μεταπανδημική περίοδο και μετά την απόσυρση των περιοριστικών μέτρων έφερε στην επιφάνεια ένα νέο σύστημα αξιολόγησης της οικονομικής και επαγγελματικής ζωής στις ανεπτυγμένες χώρες του κόσμου, φαινόμενο το οποίο επηρέασε προφανώς και την ελληνική αγορά εργασίας. Το φαινόμενο αυτό συνδέθηκε σε μεγάλο βαθμό με την καθιέρωση και διεύρυνση της τηλεργασίας, τη μεταφορά πόρων κοινωνικής πολιτικής στους οικογενειακούς προϋπολογισμούς, ενώ μετέβαλλε στις νεότερες γενιές τις προτεραιότητες και τις επιλογές σχετικά με τη διαθεσιμότητα για ορισμένες εργασίες, δεδομένου και του υφιστάμενου πλαισίου μισθολογικής κάλυψης. Αυτή η διαφορετική ιεράρχηση των αναγκών, σε συνδυασμό με την αυξανόμενη ζήτηση εμπορεύσιμων αγαθών, την αύξηση του ηλεκτρονικού εμπορίου και την αύξηση της απασχόλησης παρείχε στους εργαζόμενους το κίνητρο να εγκαταλείψουν μια θέση εργασίας που για διάφορους λόγους δεν αντιστοιχεί στις απαιτήσεις τους. Το φαινόμενο αυτό παρουσιάστηκε και στην ελληνική αγορά εργασίας, καθώς παράλληλα με την πανδημία συντελέστηκε μια σημαντική αναδιάρθρωση σε θέσεις υψηλής και χαμηλής ειδίκευσης, η οποία επιτάχθηκε από την είσοδο πλατφορμών εργασίας, που εξασφάλιζε σταθερότερες εισοδηματικές και ασφαλιστικές ροές.

Το ζήτημα της αδήλωτης εργασίας

Ένα από τα σημαντικότερα ζητήματα που απασχόλησαν το δημόσιο διάλογο και προκάλεσαν νομοθετικές παρεμβάσεις κατά την προηγούμενη δεκαετία, παράλληλα με την εφαρμογή των προγραμμάτων οικονομικής προσαρμογής, ήταν η σταδιακή μετατόπιση δραστηριοτήτων του άτυπου τομέα της οικονομίας στον

επίσημο τομέα, είτε αυτό αφορούσε σε καταγραφή εργαζόμενου δυναμικού, είτε σε μείωση της εισφοροδιαφυγής και της φοροδιαφυγής. Το συγκεκριμένο φαινόμενο έχει ασφαλώς ευρύτερες προεκτάσεις, διότι σύμφωνα με τις εκτιμήσεις των κοινωνικών φορέων διαμορφώνει ανισορροπίες στην άσκηση κοινωνικής και φορολογικής πολιτικής, ενώ υπό προϋποθέσεις στρεβλώνει τις προτιμήσεις των εργαζόμενων και εργοδοτών, δημιουργώντας συνθήκες αθέμιτου ανταγωνισμού.

Η καταπολέμηση της αδήλωτης εργασίας³¹ και η άρση των εμποδίων προς την κατεύθυνση μιας πιο ολοκληρωμένης αγοράς εργασίας, με ενσωμάτωση του άτυπου τομέα της οικονομίας αποτελούσε μια σημαντική διάσταση αυτής της στόχευσης πολιτικής. Σύμφωνα με τις εκτιμήσεις του Διεθνούς Γραφείου Εργασίας³² (2017), «...Το μέγεθος της αδήλωτης οικονομίας εκτιμάται συνήθως ότι ισοδυναμεί με το 25% του ΑΕΠ της Ελλάδας...», ενώ άλλοι αναλυτές ανέφεραν ότι «η Ελλάδα το 2013 είχε μια από τις μεγαλύτερες αδήλωτες οικονομίες στην Ευρώπη»³³.

Η Διεθνής Οργάνωση Εργασίας (ΔΟΕ) συμμετείχε ενεργά με τεχνικά κλιμάκια και σε συνεργασία με την ελληνική πολιτεία και τους κοινωνικούς εταίρους στη διαμόρφωση ενός οδικού χάρτη για τον περιορισμό του φαινομένου της αδήλωτης και της μερικώς δηλωμένης εργασίας. Η ΔΟΕ, εκπόνησε, μέσα από μία συμμετοχική διαδικασία διαβούλευσης, μία έκθεση με θέμα τη Διάγνωση της Αδήλωτης Εργασίας³⁴ στην Ελλάδα, η οποία εγκρίθηκε από την Ελληνική Κυβέρνηση και τους κοινωνικούς εταίρους σε μία υψηλού επιπέδου τριμερή συνάντηση επικύρωσης που έλαβε χώρα τον Ιούλιο του 2016. Οι παρεμβάσεις που πραγματοποιήθηκαν από εκείνη την περίοδο και μετά είχαν ως στόχο τον εκσυγχρονισμό λειτουργίας της αγοράς εργασίας, τους στοχευμένους ελέγχους και την ψηφιακή οργάνωση των υπηρεσιών, καθώς και την ενημέρωση και ευαισθητοποίηση εργοδοτών και εργαζομένων για την αντιμετώπιση του φαινομένου.

³¹ Ο όρος αδήλωτη εργασία αφορά στην εργασία η οποία δεν δηλώνεται καθόλου στο κράτος για σκοπούς φορολόγησης, κοινωνικής ασφάλισης ή/και της εργατικής νομοθεσίας. Περιλαμβάνει μη εγγεγραμμένους εργαζομένους, οι οποίοι εργάζονται χωρίς σύμβαση σε επιχείρηση, νοικοκυριό, ως μέλη της οικογένειας, καθηγητές ιδιαίτερων μαθημάτων ή εργάτες γης. Μπορεί να είναι Έλληνες πολίτες.

³² Business survey aiming at identifying the obstacles to the creation of formal jobs and measures to tackle them, ILO, 2019

³³ Βλ. Schneider, F. (2013), Η σκιά της οικονομίας στην Ευρώπη, 2013, Λονδίνο: AT Kearney and Visa.

³⁴ Diagnostic report on undeclared work in Greece / International Labour Office, Employment Department, Informal Economy Unit. - Geneva: ILO, 2016.

Είναι σαφές όμως ότι με τη διαδοχική έλευση της προσφυγικής κρίσης, της πανδημικής κρίσης, καθώς μετέπειτα και της ενεργειακής κρίσης, οδήγησαν εκ νέου σε σοβαρή αναδιάρθρωση την αγορά εργασίας, με τη στενότητα και την αδυναμία εύρεσης εργατικού δυναμικού και αξιοποίησης του εγχώριου ανθρώπινου κεφαλαίου να τείνει να δημιουργεί προκλήσεις ως προς τις επιλογές των οικονομικών δρώντων να ενταχθούν στον επίσημο τομέα της οικονομίας.

Στον αγροτικό τομέα που παρουσιάζει κάποια ιδιαίτερα χαρακτηριστικά, η εφαρμογή του εργοσήμου ενός κυρίως, αν όχι αποκλειστικά, μέσου πληρωμής και ασφάλισης, μόνο εν μέρει έδωσε κίνητρα ασφάλισης σε εργαζόμενους και εργοδότες, ενώ δεν συνέβαλε καθοριστικά στην διαμονή ή στην σταθερή απασχόληση εργατών γης. Το πρόβλημα της αδήλωτης εργασίας επιδεινώνει την κατάσταση, φαινόμενο το οποίο άλλωστε αποτελεί μια μόνο διάσταση ενός πολύπλευρου ζητήματος συνυφασμένου με την εποχική απασχόληση, το μη μισθολογικό κόστος, αλλά και τη διαρροή συναλλάγματος και ασφαλιστικών εισφορών.

Θέματα ασφάλισης και κοινωνικών παροχών

Ταυτόχρονα, το νέο καθεστώς για τη συνταξιοδότηση των πολιτών τρίτων χωρών, όπως προέκυψε στο πλαίσιο της πρόσφατης μεταρρύθμισης του Συστήματος Κοινωνικής Ασφάλισης (Ν. 4387/2016), μεταξύ άλλων προβληματικών (λχ χαμηλές συντάξεις για τους δικαιούχους αλλοδαπούς), ενδέχεται να συμβάλει αφενός στην τόνωση του φαινομένου της αδήλωτης εργασίας και αφετέρου στην προοπτική εγκατάλειψης της χώρας από μόνιμα διαμένοντες μετανάστες και μετανάστριες. Η δυσκολία συγκέντρωσης των προϋποθέσεων για τη πρόσβαση στην εθνική σύνταξη (20 έτη ασφάλισης) σε συνδυασμό με το όριο των 40 ετών για την λήψη πλήρους εθνικής σύνταξης (384 ευρώ)³⁵ θα λειτουργήσει αποθαρρυντικά ή ως αντικίνητρο για πολλούς μετανάστες εργαζόμενους ως προς τη δηλωμένη και ασφαλισμένη εργασία, διογκώνοντας το εύρος της αδήλωτης εργασίας. Ταυτόχρονα, η απομάκρυνση ή η ματαίωση της προσδοκίας για σύνταξη ικανή να τους παράσχει αξιοπρεπή διαβίωση, ίσως ενισχύσει την τάση μέσης ηλικίας μεταναστών/στριών

³⁵ Και τη μείωση κατά 1/40 του ποσού αυτού για κάθε έτος ασφάλισης στο οποίο δεν συνέτρεχε άδεια διαμονής σε ισχύ.

(35-50 ετών) να μετεγκατασταθούν άμεσα σε άλλες ευρωπαϊκές χώρες με ευνοϊκότερο/ ασφαλέστερο σύστημα κοινωνικής ασφάλισης. Το φαινόμενο αυτό εκροής μεταναστών παρατηρείται αρκετά έντονο στο περιβάλλον της πανδημίας με τάσεις ίσως ενίσχυσης στο άμεσο μέλλον.

Αυτό το φαινόμενο της αυξημένης τάσης αποχώρησης από τη χώρα ενδέχεται να ενισχυθεί και από έναν άλλο παράγοντα. Σύμφωνα με τον Νέο Κώδικα Μετανάστευσης από 1/1/2024 καταργείται η άδεια διαμονής για εξαρτημένη εργασία η οποία ισχύει ως τύπος άδειας διαμονής ήδη από τις αρχές της δεκαετίας του 2000 και η οποία σήμερα αφορά στο 1/5 περίπου του συνόλου των αδειών διαμονής σε ισχύ (πάνω από 80.000 μετανάστες). Οι άνθρωποι αυτοί πρακτικά μόνο στο πλαίσιο της νέας άδειας διαμονής για εποχική εργασία μπορούν να εξακολουθήσουν να παραμείνουν νόμιμα στην χώρα στερούμενοι εφεξής της προοπτικής της οικογενειακής επανένωσης και υποχρεούμενοι πλέον να αποχωρούν για τουλάχιστον 3 μήνες από τη χώρα σε 12μηνη βάση. Η υποχρέωση δε αυτή, ιδίως όταν η χώρα καταγωγής είναι μακρινή και τα έξοδα μετακίνησης από και προς αυτή υψηλά, ενδέχεται να ενισχύσει εν γένει την τάση μετακίνησης για μόνιμη εγκατάσταση σε άλλες χώρες-μέλη της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Παράλληλα, στον ίδιο Κώδικα συρρικνώνονται οι προϋποθέσεις/ δυνατότητες απόκτησης άδειας διαμονής για εξαιρετικούς και ανθρωπιστικούς λόγους, με τις οποίες έλαβαν νόμιμο καθεστώς διαμονής αρκετές δεκάδες χιλιάδες παράτυπα διαμένοντες μετανάστες από το 2011 έως σήμερα. Κατά συνέπεια, υπό το νέο καθεστώς που θα ισχύσει από το 2024, η απώλεια του καθεστώτος νόμιμης διαμονής και η πρακτική αδυναμία νομιμοποίησης για πολλές δεκάδες χιλιάδες μετανάστες που διαμένουν για πολλά χρόνια στη χώρα ενδέχεται να οδηγήσει ή να ενισχύσει την τάση μετανάστευσης τους σε άλλες ευρωπαϊκές χώρες με πιο ευνοϊκό και ασφαλές πλαίσιο απόκτησης και ανανέωσης των αδειών διαμονής.

Καλές Πρακτικές σε ευρωπαϊκό και διεθνές επίπεδο

Σε ευρωπαϊκό επίπεδο, αξίζει να παρουσιαστούν συνοπτικά ορισμένες πρωτοβουλίες που έχουν αναληφθεί από τους κοινωνικούς εταίρους και την

κοινωνία των πολιτών τα τελευταία χρόνια, με έμφαση στη διαχείριση των προσφυγικών ροών και την ένταξη των μεταναστών στην τοπική και ευρωπαϊκή αγορά εργασίας.

Ενδεικτικά, στο Βέλγιο η Ομοσπονδία Επιχειρήσεων (FEB-VBO) συντονίζει μια ομάδα εργασίας για την προσφυγική κρίση που συγκεντρώνει κλαδικές ομοσπονδίες, εταιρείες και ειδικούς από οργανισμούς, ενώσεις και δημόσιους φορείς. Η ομάδα εργασίας στοχεύει στην επίτευξη μιας σειράς μέτρων για την ένταξη των αιτούντων άσυλο/προσφύγων. Τα μέτρα αυτά προσανατολίζονται στις ανάγκες που έχουν εντοπιστεί από δημόσιους οργανισμούς. Επίσης, στην Κύπρο, η Ομοσπονδία Εργοδοτών & Βιομηχάνων (ΟΕΒ) είχε διαβουλεύσεις με την κυβέρνηση για μια συντονισμένη δράση, ιδίως όσον αφορά την πρόσβαση των Ουκρανών προσφύγων στην αγορά εργασίας. Στη Δανία, οι τριμερείς διαπραγματεύσεις, κατέληξαν σε συμφωνία για την ένταξη στην αγορά εργασίας από την άνοιξη του 2016. Η συμφωνία περιλάμβανε 33 πρωτοβουλίες σε δύο βασικά θέματα: 1) προγράμματα ένταξης με μεγαλύτερη έμφαση στις θέσεις εργασίας, συμπεριλαμβανομένων επαγγελματικών προσεγγίσεων στη γλωσσική κατάρτιση και ενίσχυση των υπηρεσιών που προσφέρονται σε εταιρείες που προσλαμβάνουν πρόσφυγες· και 2) εισαγωγή του προγράμματος ολοκληρωμένης κατάρτισης (IGU), με ισχύ από τον Ιούλιο του 2016. Οι πρόσφυγες που εντάσσονται στο πρόγραμμα αμείβονται με μισθό, εργάζονται για τουλάχιστον 25 ώρες/εβδομάδα και λαμβάνουν μέρος σε 20 εβδομάδες κατάρτισης (σχετική επαγγελματική κατάρτιση, μαθήματα δανέζικης γλώσσας και άλλες βασικές δεξιότητες) κατά την περίοδο ασύλου.

Στη Γαλλία υπάρχουν πιλοτικά προγράμματα που αναπτύσσονται σε εθελοντική βάση με κλαδικές ομοσπονδίες και εταιρείες για τον εντοπισμό θέσεων εργασίας για τις οποίες υπάρχουν δυσκολίες πρόσληψης. Στα προγράμματα συμμετέχουν πρόσφυγες με διαφορετικά χαρακτηριστικά και προφίλ εξειδίκευσης, οι οποίοι σε μεγάλο ποσοστό (80%) προσλαμβάνονται με σύμβαση στη συνέχεια. Τέλος, στη Γερμανία με τη συμμετοχή εργοδοτικών ενώσεων μεγάλων και μικρομεσαίων επιχειρήσεων δημιουργήθηκαν προγράμματα που στόχευαν στην ενσωμάτωση στην επαγγελματική κατάρτιση, τον επαγγελματικό προσανατολισμό

των προσφύγων και την καθιέρωση εβδομάδας πρακτικής άσκησης, κατά την οποία οι πρόσφυγες γνωρίζουν εταιρείες και δοκιμάζουν επαγγέλματα στην πράξη (εικονική εμπειρία εργασίας).

Στην Ελλάδα αντίστοιχα, η ΕΘ.Ε.Α.Σ. έχει προβεί σε μία καινοτόμο πρωτοβουλία με τη δημιουργία μιας ηλεκτρονικής Βάσης Δεδομένων. Στην εν λόγω βάση, θα εισάγονται τα στοιχεία των διαθέσιμων εργατών από Τρίτες Χώρες, που επιθυμούν να μεταβούν στην Ελλάδα για να εργαστούν στον πρωτογενή τομέα. Ο Αγροτικός Συνεταιρισμός για λογαριασμό του εργοδότη – μέλους του επιλέγει τον αριθμό –διαθέσιμων- εργατών που επιθυμεί και έπειτα γίνονται οι ανάλογες αιτήσεις στις αρμόδιες υπηρεσίες της Αποκεντρωμένης Διοίκησης.

Με την υποβολή της αίτησης, επιτυγχάνεται η «δέσμευση» των εργαζομένων και έπειτα ακολουθούν οι επόμενες ενέργειες για την έκδοση της βίζας. Στη συνέχεια γίνεται η ανάλογη ενημέρωση στη Βάση Δεδομένων για την έλευση των εργαζομένων και το χρονικό διάστημα απασχόλησης.

5. Καταγραφή των αναγκών σε επίπεδο κλάδων και των τοπικών οικονομιών

Η έλλειψη εργατικού δυναμικού στην Ελλάδα είναι ένα μείζον ζήτημα για σημαντικούς πυλώνες της εθνικής οικονομίας, όπως ο πρωτογενής τομέας και ο τομέας του τουρισμού. Οι επιχειρήσεις και οι ξενοδοχειακές μονάδες στα νησιά της χώρας εκκίνησαν την τρέχουσα καλοκαιρινή σεζόν, υπό το διαρθρωτικό μειονέκτημα να καταγράφουν σημαντικές ελλείψεις σε προσωπικό, ενώ ανάλογη εικόνα αποτυπώνεται και στον αγροτικό τομέα, με τους αγροτικούς συνεταιρισμούς³⁶ της χώρας να αναφέρονται σε ερήμωση της υπαίθρου και σημαντικές απώλειες στην παραγωγή τους.

Για να καλυφθούν οι εποχικές ελλείψεις σε αυτούς τους τομείς, η πολιτεία έχει επεξεργαστεί εναλλακτικά σενάρια και έχει προχωρήσει σε θεσμικές συνεργασίες για την εύρεση εργατικού δυναμικού από τρίτες χώρες. Χώρες, όπως η Αλβανία που στο παρελθόν αποτελούσαν σημαντική «πηγή» εργατικού δυναμικού δεν διαθέτει πλέον απόθεμα, καθώς οι Αλβανοί πολίτες επιλέγουν χώρες της Κεντρικής και Δυτικής Ευρώπης για να εργαστούν. Επομένως, το ενδιαφέρον της χώρας μας μετατοπίζεται σε άλλες χώρες της Ασίας και της Αφρικής (σ.σ. Συμφωνία Ελλάδας – Αιγύπτου και εν μέρει Ελλάδας-Μπαγκλαντές) για τη μετάκληση εργατών γης.

Στον παρακάτω πίνακα, εμφανίζονται τα σχετικά στοιχεία αιτήσεων από τους εκπροσώπους των κλάδων της ελληνικής οικονομίας για μετάκληση εργαζόμενων από τρίτες χώρες. Όπως παρατηρούμε, μετά το 2020 υπερδιπλασιάζονται οι ανάγκες σε μετακλήσεις, ενώ από τα επεξεργασμένα στοιχεία που διαθέτει η Οικονομική και Κοινωνική Επιτροπή, τα έτη 2022 και 2023, υπήρξε γεωμετρική αύξηση στις καταχωρηθείσες αιτήσεις των περιφερειών της χώρας για μετακλήσεις εργαζόμενων από τρίτες χώρες.

³⁶<https://etheas.gr/%CE%B5%CE%B9%CE%BA%CF%8C%CE%BD%CE%B1-%CE%B5%CF%81%CE%AE%CE%BC%CF%89%CF%83%CE%B7%CF%82-%CE%B3%CE%B9%CE%B1-%CF%84%CE%B9%CF%82-%CE%B1%CE%B3%CF%81%CE%BF%CF%84%CE%B9%CE%BA%CE%AD%CF%82-%CF%80%CE%B5%CF%81>

**ΠΙΝΑΚΑΣ 7 ΣΥΝΟΛΙΚΟΣ ΑΡΙΘΜΟΣ ΑΙΤΗΣΕΩΝ ΑΝΑ ΔΙΑΔΙΚΑΣΙΑ ΜΕΤΑΚΛΗΣΗΣ 2017-
2021**

Κατηγορία	2017	2018	2019	2020	2021
ΑΛΙΕΡΓΑΤΕΣ	939	1084	1.507	1.291	1.483
ΕΞΑΡΤΗΜΕΝΗ ΕΡΓΑΣΙΑ-ΑΓΡΟΤΙΚΗ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑ	2.213	2.460	3.444	1.247	1.820
ΕΠΟΧΙΑΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ	165	179	130	31	87
ΕΠΟΧΙΑΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ-ΑΓΡΟΤΙΚΗ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑ	710	923	818	213	76
ΕΠΟΧΙΑΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ-ΑΓΡΟΤΙΚΗ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑ ΚΑΤΑ ΠΑΡΕΚΚΛΙΣΗ	-	-	-	32.500 (Ιούνιος-Δεκέμβριος 2020)	18.642
N4251/2014 άρθρο 13^Α	4.630	6.917	7.564	6.109	9.207
Γενικό Άθροισμα	8.657	11.563	13.463	41.391	31.315

Πίνακας 15. Πηγή Υπουργείο Μετανάστευσης και Ασύλου. Επεξεργασία: Απόστολος Καψάλης

Κατανομή των αγροτικών εκμεταλλεύσεων / εργατικού δυναμικού ανά περιφέρεια στον πρωτογενή τομέα

Η ΕΛΣΤΑΤ διενήργησε κατά το 2021 την Απογραφή Γεωργίας-Κτηνοτροφίας με σκοπό τη συλλογή δεδομένων τα οποία συνθέτουν την εικόνα της ελληνικής γεωργίας και κτηνοτροφίας, αλλά και τον αριθμό των απασχολούμενων. Όπως, παρατηρείται στον παρακάτω συγκεντρωτικό πίνακα σε βάθος 11ετίας καταγράφεται, τόσο συρρίκνωση του αριθμού των εκμεταλλεύσεων, όσο και μειωμένος αριθμός εργαζομένων σε εθνικό επίπεδο. Αντίστοιχα δεδομένα προκύπτουν και στην πλειονότητα των περιφερειών, όπως φαίνεται από τον παρακάτω συγκεντρωτικό πίνακα και από τους αναλυτικούς πίνακες ανά περιφέρεια που συμπεριλαμβάνονται στο Παράρτημα της παρούσας.

Πίνακας 8 Αγροτικός τομέας- Συγκεντρωτικά στοιχεία ανά περιφέρεια.

	Περιγραφή	Ανατολική Μακεδονία και Θράκη	Κεντρική Μακεδονία	Δυτική Μακεδονία	Ήπειρος	Θεσσαλία	Στερεά Ελλάδα	Ιόνια νησιά	Δυτική Ελλάδα	Πελοπόννησος	Αττική	Βόρειο Αιγαίο	Νότιο Αιγαίο	Κρήτη
2009	Αριθμός εκμεταλλεύσεων	53.148	101.337	24.230	33.464	63.459	69.661	28.972	87.560	93.187	26.833	30.197	21.493	89.465
2009	Εκμεταλλεύσεις με χρησιμοποιούμενη γεωργική έκταση	51.952	100.027	23.758	33.069	62.114	69.215	28.960	87.164	92.984	26.610	30.165	21.390	89.415
2009	Χρησιμοποιούμενη γεωργική έκταση (στρέμματα)	3.467.535,90	6.419.237,60	2.226.824,00	1.040.934,20	3.921.003,30	3.335.902,30	769.399,10	2.976.715,90	3.369.301,40	509.314,60	1.647.840,10	991.947,30	4.103.334,40
2020	Αριθμός εκμεταλλεύσεων	36.188	69.186	15.354	23.186	45.648	52.609	19.846	67.816	68.576	21.181	22.659	15.913	72.518
2020	Εκμεταλλεύσεις με χρησιμοποιούμενη γεωργική έκταση	35.512	68.162	15.139	22.546	44.778	51.966	19.824	67.364	68.357	21.028	22.522	15.764	72.322
2020	Χρησιμοποιούμενη γεωργική έκταση (στρέμματα)	3.092.124,20	5.423.124,30	1.877.783,30	714.816,90	3.470.692,00	2.485.041,30	561.185,90	2.390.801,30	2.558.637,00	440.057,60	1.229.023,10	654.486,80	3.346.721,10
2009	Κάτοχοι και μέλη της οικογένειάς τους που απασχολήθηκαν στην εκμετάλλευση	10.286,025	15.654,517	3.530,265	6.206,740	9.450,064	7.626,466	3.885,642	12.325,569	12.737,785	2.103,455	3.728,296	3.147,369	12.141,366
2009	Μόνιμοι εργάτες	492,408	1.298,624	335,275	266,108	604,964	350,239	88,606	296,619	415,809	767,678	63,878	66,455	417,445
2009	Εποχικοί εργάτες	937,656	2.861,925	274,852	338,844	1.026,834	1.192,562	331,505	2.437,617	2.577,524	409,537	385,506	100,973	1.783,072
2009	Λοιποί (κατ' αποκοπή εργασία και αλληλοβοήθεια)	165,389	293,293	83,729	81,592	143,023	155,339	32,692	246,766	518,684	65,353	122,463	82,968	184,665
2020	Κάτοχοι και μέλη της οικογένειάς τους που απασχολήθηκαν στην	7.767,597	12.373,277	2.933,102	4.625,833	8.055,526	6.343,814	2.725,874	9.474,696	9.479,592	1.525,215	3.248,096	2.180,147	10.241,178
2020	Μόνιμοι εργάτες	478,304	1.299,304	365,114	229,936	620,837	458,069	44,114	477,306	498,815	413,377	77,554	68,305	799,196
2020	Εποχικοί εργάτες	748,689	3.268,148	194,262	317,021	824,547	973,026	191,091	2.636,554	1.731,342	441,478	282,372	65,405	1.391,031
2020	Λοιποί (κατ' αποκοπή εργασία και αλληλοβοήθεια)	248,523	445,951	102,283	118,802	236,536	211,656	35,985	316,093	503,954	57,520	96,686	74,306	425,131

Κατανομή των εργαζόμενων από τρίτες χώρες

Σε ειδική έρευνα που πραγματοποίησε η ΕΛΣΤΑΤ το 2022 για τη θέση των μεταναστών και των άμεσων απογόνων τους στην αγορά εργασίας, καταγράφεται πως από το σύνολο των ατόμων ηλικίας 15-74 ετών που έλαβαν μέρος στην έρευνα αυτή, εκτιμάται ότι το 93,1% έχει γεννηθεί στην Ελλάδα και το 6,8% στο εξωτερικό. Τα άτομα με μεταναστευτικό υπόβαθρο ανέρχονται στο 9,5% (εκ των οποίων το 6,8% έχει γεννηθεί στο εξωτερικό, ενώ το 2,7% έχει γεννηθεί στην Ελλάδα και ο ένας ή και οι δύο γονείς τους στο εξωτερικό).

Σημαντικές διαφορές εμφανίζονται στην τομεακή κατανομή των επαγγελματιών ανά μεταναστευτικό υπόβαθρο. Το ποσοστό των γεννημένων στο εξωτερικό που απασχολούνται στη μεταποίηση είναι σχεδόν διπλάσιο από το αντίστοιχο ποσοστό για τα άτομα χωρίς μεταναστευτικό υπόβαθρο (26,4% έναντι 14,4%). Οι μετανάστες δεύτερης γενιάς απασχολούνται κατά κύριο λόγο στους τομείς του εμπορίου, μεταφορών, εστίασης και ξενοδοχείων (55,4%), ενώ τα άτομα χωρίς μεταναστευτικό υπόβαθρο εμφανίζουν τα μεγαλύτερα ποσοστά απασχόλησης στον πρωτογενή τομέα και στους κλάδους δημόσιας διοίκησης, παιδείας, υγείας και τεχνών.

Στον παρακάτω πίνακα παρατίθενται ο αριθμός των απασχολούμενων ανά Περιφέρεια στους εξής κλάδους (στοιχεία 2020):

- Γεωργία, Δασοκομία, Αλιεία
- Μεταποίηση
- Παροχή Ηλεκτρικού Ρεύματος, Φυσικού Αερίου, Ατμού και Κλιματισμού
- Υπηρεσίες παροχής καταλυμάτων και Εστίαση
- Κατασκευές

Πίνακας 9 Αριθμός απασχολούμενων ανά Περιφέρεια και κλάδο		
ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑ	ΚΛΑΔΟΣ	ΑΡΙΘΜΟΣ ΑΠΑΣΧΟΛΟΥΜΕΝΩΝ
ΑΝΑΤΟΛΙΚΗ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑ ΚΑΙ ΘΡΑΚΗ	ΓΕΩΡΓΙΑ, ΔΑΣΟΚΟΜΙΑ ΚΑΙ ΑΛΙΕΙΑ	43538
	ΜΕΤΑΠΟΙΗΣΗ	15998
	ΠΑΡΟΧΗ ΗΛΕΚΤΡΙΚΟΥ ΡΕΥΜΑΤΟΣ, ΦΥΣΙΚΟΥ ΑΕΡΙΟΥ, ΑΤΜΟΥ ΚΑΙ ΚΛΙΜΑΤΙΣΜΟΥ	686
	ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΕΣ ΥΠΗΡΕΣΙΩΝ ΠΑΡΟΧΗΣ ΚΑΤΑΛΥΜΑΤΟΣ ΚΑΙ	22259

	ΥΠΗΡΕΣΙΩΝ ΕΣΤΙΑΣΗΣ	
	ΚΑΤΑΣΚΕΥΕΣ	5132
ΚΕΝΤΡΙΚΗ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑ	ΓΕΩΡΓΙΑ, ΔΑΣΟΚΟΜΙΑ ΚΑΙ ΑΛΙΕΙΑ	86466
	ΜΕΤΑΠΟΙΗΣΗ	69147
	ΠΑΡΟΧΗ ΗΛΕΚΤΡΙΚΟΥ ΡΕΥΜΑΤΟΣ, ΦΥΣΙΚΟΥ ΑΕΡΙΟΥ, ΑΤΜΟΥ ΚΑΙ ΚΛΙΜΑΤΙΣΜΟΥ	2951
	ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΕΣ ΥΠΗΡΕΣΙΩΝ ΠΑΡΟΧΗΣ ΚΑΤΑΛΥΜΑΤΟΣ ΚΑΙ ΥΠΗΡΕΣΙΩΝ ΕΣΤΙΑΣΗΣ	79398
	ΚΑΤΑΣΚΕΥΕΣ	21788
ΔΥΤΙΚΗ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑ	ΓΕΩΡΓΙΑ, ΔΑΣΟΚΟΜΙΑ ΚΑΙ ΑΛΙΕΙΑ	16998
	ΜΕΤΑΠΟΙΗΣΗ	6718
	ΠΑΡΟΧΗ ΗΛΕΚΤΡΙΚΟΥ ΡΕΥΜΑΤΟΣ, ΦΥΣΙΚΟΥ ΑΕΡΙΟΥ, ΑΤΜΟΥ ΚΑΙ ΚΛΙΜΑΤΙΣΜΟΥ	504
	ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΕΣ ΥΠΗΡΕΣΙΩΝ ΠΑΡΟΧΗΣ ΚΑΤΑΛΥΜΑΤΟΣ ΚΑΙ ΥΠΗΡΕΣΙΩΝ ΕΣΤΙΑΣΗΣ	7277
	ΚΑΤΑΣΚΕΥΕΣ	4534
ΘΕΣΣΑΛΙΑ	ΓΕΩΡΓΙΑ, ΔΑΣΟΚΟΜΙΑ ΚΑΙ ΑΛΙΕΙΑ	49421
	ΜΕΤΑΠΟΙΗΣΗ	21113
	ΠΑΡΟΧΗ ΗΛΕΚΤΡΙΚΟΥ ΡΕΥΜΑΤΟΣ, ΦΥΣΙΚΟΥ ΑΕΡΙΟΥ, ΑΤΜΟΥ ΚΑΙ ΚΛΙΜΑΤΙΣΜΟΥ	912
	ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΕΣ ΥΠΗΡΕΣΙΩΝ ΠΑΡΟΧΗΣ ΚΑΤΑΛΥΜΑΤΟΣ ΚΑΙ ΥΠΗΡΕΣΙΩΝ ΕΣΤΙΑΣΗΣ	27175
	ΚΑΤΑΣΚΕΥΕΣ	8056
ΗΠΕΙΡΟΣ	ΓΕΩΡΓΙΑ, ΔΑΣΟΚΟΜΙΑ ΚΑΙ ΑΛΙΕΙΑ	19488
	ΜΕΤΑΠΟΙΗΣΗ	9284
	ΠΑΡΟΧΗ ΗΛΕΚΤΡΙΚΟΥ ΡΕΥΜΑΤΟΣ, ΦΥΣΙΚΟΥ ΑΕΡΙΟΥ, ΑΤΜΟΥ ΚΑΙ ΚΛΙΜΑΤΙΣΜΟΥ	604
	ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΕΣ ΥΠΗΡΕΣΙΩΝ ΠΑΡΟΧΗΣ ΚΑΤΑΛΥΜΑΤΟΣ ΚΑΙ ΥΠΗΡΕΣΙΩΝ ΕΣΤΙΑΣΗΣ	15632
	ΚΑΤΑΣΚΕΥΕΣ	4246
ΣΤΕΡΕΑ ΕΛΛΑΔΑ	ΓΕΩΡΓΙΑ, ΔΑΣΟΚΟΜΙΑ ΚΑΙ ΑΛΙΕΙΑ	32544
	ΜΕΤΑΠΟΙΗΣΗ	16514
	ΠΑΡΟΧΗ ΗΛΕΚΤΡΙΚΟΥ ΡΕΥΜΑΤΟΣ, ΦΥΣΙΚΟΥ ΑΕΡΙΟΥ, ΑΤΜΟΥ ΚΑΙ ΚΛΙΜΑΤΙΣΜΟΥ	519
	ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΕΣ ΥΠΗΡΕΣΙΩΝ ΠΑΡΟΧΗΣ ΚΑΤΑΛΥΜΑΤΟΣ ΚΑΙ ΥΠΗΡΕΣΙΩΝ ΕΣΤΙΑΣΗΣ	18128
	ΚΑΤΑΣΚΕΥΕΣ	5750
ΙΟΝΙΑ ΝΗΣΙΑ	ΓΕΩΡΓΙΑ, ΔΑΣΟΚΟΜΙΑ ΚΑΙ ΑΛΙΕΙΑ	6647
	ΜΕΤΑΠΟΙΗΣΗ	2981
	ΠΑΡΟΧΗ ΗΛΕΚΤΡΙΚΟΥ ΡΕΥΜΑΤΟΣ, ΦΥΣΙΚΟΥ ΑΕΡΙΟΥ, ΑΤΜΟΥ ΚΑΙ ΚΛΙΜΑΤΙΣΜΟΥ	115
	ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΕΣ ΥΠΗΡΕΣΙΩΝ ΠΑΡΟΧΗΣ ΚΑΤΑΛΥΜΑΤΟΣ ΚΑΙ ΥΠΗΡΕΣΙΩΝ ΕΣΤΙΑΣΗΣ	26847

	ΚΑΤΑΣΚΕΥΕΣ	4272
ΠΕΛΟΠΟΝΝΗΣΟΣ	ΓΕΩΡΓΙΑ, ΔΑΣΟΚΟΜΙΑ ΚΑΙ ΑΛΙΕΙΑ	55407
	ΜΕΤΑΠΟΙΗΣΗ	13623
	ΠΑΡΟΧΗ ΗΛΕΚΤΡΙΚΟΥ ΡΕΥΜΑΤΟΣ, ΦΥΣΙΚΟΥ ΑΕΡΙΟΥ, ΑΤΜΟΥ ΚΑΙ ΚΛΙΜΑΤΙΣΜΟΥ	872
	ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΕΣ ΥΠΗΡΕΣΙΩΝ ΠΑΡΟΧΗΣ ΚΑΤΑΛΥΜΑΤΟΣ ΚΑΙ ΥΠΗΡΕΣΙΩΝ ΕΣΤΙΑΣΗΣ	27211
	ΚΑΤΑΣΚΕΥΕΣ	6768
ΚΡΗΤΗ	ΓΕΩΡΓΙΑ, ΔΑΣΟΚΟΜΙΑ ΚΑΙ ΑΛΙΕΙΑ	55419
	ΜΕΤΑΠΟΙΗΣΗ	14732
	ΠΑΡΟΧΗ ΗΛΕΚΤΡΙΚΟΥ ΡΕΥΜΑΤΟΣ, ΦΥΣΙΚΟΥ ΑΕΡΙΟΥ, ΑΤΜΟΥ ΚΑΙ ΚΛΙΜΑΤΙΣΜΟΥ	1008
	ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΕΣ ΥΠΗΡΕΣΙΩΝ ΠΑΡΟΧΗΣ ΚΑΤΑΛΥΜΑΤΟΣ ΚΑΙ ΥΠΗΡΕΣΙΩΝ ΕΣΤΙΑΣΗΣ	47940
	ΚΑΤΑΣΚΕΥΕΣ	11350
ΒΟΡΕΙΟ ΑΙΓΑΙΟ	ΓΕΩΡΓΙΑ, ΔΑΣΟΚΟΜΙΑ ΚΑΙ ΑΛΙΕΙΑ	10962
	ΜΕΤΑΠΟΙΗΣΗ	2819
	ΠΑΡΟΧΗ ΗΛΕΚΤΡΙΚΟΥ ΡΕΥΜΑΤΟΣ, ΦΥΣΙΚΟΥ ΑΕΡΙΟΥ, ΑΤΜΟΥ ΚΑΙ ΚΛΙΜΑΤΙΣΜΟΥ	179
	ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΕΣ ΥΠΗΡΕΣΙΩΝ ΠΑΡΟΧΗΣ ΚΑΤΑΛΥΜΑΤΟΣ ΚΑΙ ΥΠΗΡΕΣΙΩΝ ΕΣΤΙΑΣΗΣ	10001
	ΚΑΤΑΣΚΕΥΕΣ	2366
ΝΟΤΙΟ ΑΙΓΑΙΟ	ΓΕΩΡΓΙΑ, ΔΑΣΟΚΟΜΙΑ ΚΑΙ ΑΛΙΕΙΑ	6368
	ΜΕΤΑΠΟΙΗΣΗ	5080
	ΠΑΡΟΧΗ ΗΛΕΚΤΡΙΚΟΥ ΡΕΥΜΑΤΟΣ, ΦΥΣΙΚΟΥ ΑΕΡΙΟΥ, ΑΤΜΟΥ ΚΑΙ ΚΛΙΜΑΤΙΣΜΟΥ	243
	ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΕΣ ΥΠΗΡΕΣΙΩΝ ΠΑΡΟΧΗΣ ΚΑΤΑΛΥΜΑΤΟΣ ΚΑΙ ΥΠΗΡΕΣΙΩΝ ΕΣΤΙΑΣΗΣ	50468
	ΚΑΤΑΣΚΕΥΕΣ	8555
ΑΤΤΙΚΗ	ΓΕΩΡΓΙΑ, ΔΑΣΟΚΟΜΙΑ ΚΑΙ ΑΛΙΕΙΑ	21112
	ΜΕΤΑΠΟΙΗΣΗ	157251
	ΠΑΡΟΧΗ ΗΛΕΚΤΡΙΚΟΥ ΡΕΥΜΑΤΟΣ, ΦΥΣΙΚΟΥ ΑΕΡΙΟΥ, ΑΤΜΟΥ ΚΑΙ ΚΛΙΜΑΤΙΣΜΟΥ	21311
	ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΕΣ ΥΠΗΡΕΣΙΩΝ ΠΑΡΟΧΗΣ ΚΑΤΑΛΥΜΑΤΟΣ ΚΑΙ ΥΠΗΡΕΣΙΩΝ ΕΣΤΙΑΣΗΣ	178125
	ΚΑΤΑΣΚΕΥΕΣ	59658
ΔΥΤΙΚΗ ΕΛΛΑΔΑ	ΓΕΩΡΓΙΑ, ΔΑΣΟΚΟΜΙΑ ΚΑΙ ΑΛΙΕΙΑ	43834
	ΜΕΤΑΠΟΙΗΣΗ	11399
	ΠΑΡΟΧΗ ΗΛΕΚΤΡΙΚΟΥ ΡΕΥΜΑΤΟΣ, ΦΥΣΙΚΟΥ ΑΕΡΙΟΥ, ΑΤΜΟΥ ΚΑΙ ΚΛΙΜΑΤΙΣΜΟΥ	925
	ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΕΣ ΥΠΗΡΕΣΙΩΝ ΠΑΡΟΧΗΣ ΚΑΤΑΛΥΜΑΤΟΣ ΚΑΙ ΥΠΗΡΕΣΙΩΝ ΕΣΤΙΑΣΗΣ	21734
	ΚΑΤΑΣΚΕΥΕΣ	6960

Πηγή: ΕΛΣΤΑΤ, 2023

ΠΙΝΑΚΑΣ 10 ΑΙΤΗΣΕΙΣ ΜΕΤΑΚΛΗΣΕΩΝ ΟΛΩΝ ΤΩΝ ΚΑΤΗΓΟΡΙΩΝ

2021

Υπηρεσία	ΑΛΙΕΡΓΑΣΕΣ	ΕΑΡΤΗΜΕΝ Η ΕΡΓΑΣΙΑ- ΑΓΡΟΤΙΚΗ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑ	ΕΠΟΧΙΑΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ	ΕΠΟΧΙΑΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ- ΑΓΡΟΤΙΚΗ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑ	Ν4251/2014 άρθρο 13Α	ΕΠΟΧΙΑΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ- ΑΓΡΟΤΙΚΗ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑ (ΕΚΤΑΚΤΗ ΔΙΑΔΙΚΑΣΙΑ ΕΞΕΛΟΧΗΣ)	Γενικό Άθροισμα
2021	1483	1820	76	87	9207	18642	31315
NULL		1			1		2
ΑΙΓΥΠΤΟΣ	6	52			340		398
ΑΙΘΙΟΠΙΑ	1468	25	6		54		1553
ΑΙΤΗ						1	1
ΑΚΤΗ ΕΛΕΦΑΝΤΟΣΤΟΥ					3		3
ΑΛΒΑΝΙΑ					1	4	5
ΑΛΓΕΡΙΑ	8	1538	32	76	6779	18599	27032
ΑΝΓΚΟΛΑ					12		12
ΑΝΓΚΟΥΛΑ						1	1
ΑΡΜΕΝΙΑ					5		5
ΑΦΓΑΝΙΣΤΑΝ					2		2
ΒΕΝΕΖΟΥΕΛΑ					1		1
ΒΙΕΤΝΑΜ		1					1
ΒΟΡΕΙΑ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑ		2		1	3	7	13
ΒΡΑΖΙΛΙΑ					2		2
ΓΕΩΡΓΙΑ		2		1	63	2	68
ΓΚΑΜΠΙΑ					2		2
ΔΟΜΙΝΙΚΑΝΗ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ					1		1
ΗΝ. ΠΟΛΙΤΕΙΕΣ ΑΜΕΡΙΚΗΣ - ΗΠΑ					1		1
ΙΝΔΙΑ		121			167		288
ΙΝΔΟΝΗΣΙΑ					2		2
ΙΡΑΚ					1		1
ΙΡΑΝ		2			5		7
ΙΣΡΑΗΛ				1	1		2
ΚΑΖΑΚΣΤΑΝ					3		3
ΚΑΜΕΡΟΥΝ					2		2
ΚΑΝΑΔΑΣ					1		1
ΚΙΝΑ		1			3		4
ΚΟΣΟΒΟ					3	1	4
ΚΟΥΒΑ					4		4
ΛΑΪΚΗ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ ΤΟΥ ΚΟΝΓΚΟ					1		1
ΛΑΟΣ						1	1
ΜΑΡΟΚΟ		7	1	1	18		27
ΜΟΛΔΑΒΙΑ					9		9
ΜΠΑΝΓΚΛΑΝΤΕΣ		2	35		299		336
ΜΠΟΥΡΚΙΝΑ ΦΑΣΟ					2		2
ΜΠΟΥΡΟΥΝΤΙ					1		1
ΝΕΓΙΑΛ		4			5		9
ΝΙΓΗΡΙΑ		1			4		5
ΝΙΚΑΡΑΓΟΥΑ					2		2
ΟΥΖΜΠΕΚΙΣΤΑΝ		2					2
ΟΥΚΡΑΝΙΑ		2			23	24	49
ΟΥΓΟΥΓΟΥΑΗ					1		1
ΠΑΚΙΣΤΑΝ		51		3	1352		1406
ΠΑΛΑΙΣΤΙΝΗ		1			1		2
ΡΩΣΙΑ					12		12
ΣΕΝΕΓΑΛΗ		3			3		6
ΣΕΡΒΙΑ				2	5	1	8
ΣΟΥΔΑΝ					2		2
ΣΥΡΙΑ	1						1
ΤΑΪΛΑΝΔΗ			1		1		2
ΤΟΥΡΚΙΑ		1		1	1		3
ΤΥΝΗΣΙΑ					2		2
ΦΙΛΙΠΠΙΝΕΣ		1	1	1	1		4
Γενικό Άθροισμα	1483	1820	76	87	9207	18642	31315

Πηγή Υπουργείο Μετανάστευσης και Ασύλου. Επεξεργασία: Απόστολος Καψάλης

Όπως προαναφέρθηκε στην εισαγωγή, μία από τις σημαντικότερες επιπτώσεις της πανδημικής κρίσης στην αγορά εργασίας ήταν αναμφίβολα οι κενές θέσεις εργασίας που σε συνδυασμό με τη μείωση της ανεργίας έχουν οδηγήσει στο φαινόμενο της στενότητας της αγοράς εργασίας σε κάποιους κλάδους της ελληνικής οικονομίας.

Είναι χαρακτηριστικό με βάση τα στοιχεία της ΕΛΣΤΑΤ ότι το 2023 σε σχέση με το 2019, που ήταν το τελευταίο έτος όπου η οικονομία λειτουργούσε χωρίς τους υγειονομικούς περιορισμούς, οι κενές θέσεις εργασίας υπερτριπλασιάστηκαν. Συγκεκριμένα, το Α' τρίμηνο του 2023 σε σχέση με το Α' τρίμηνο του 2019 το ποσοστό των κενών θέσεων εργασίας αυξήθηκε κατά 142,6%. Το πρόβλημα των κενών θέσεων εργασίας είναι, μάλιστα, εντονότερο σε συγκεκριμένους κλάδους της οικονομίας, όπως προκύπτει από την παρακάτω ανάλυση.

Ξενοδοχειακός κλάδος

Καταγραφή ελλείψεων εργατικού δυναμικού στον ξενοδοχειακό κλάδο το έτος 2022

Σύμφωνα με την μελέτη του Ινστιτούτο του Συνδέσμου Ελληνικών Τουριστικών Επιχειρήσεων με τίτλο «Απασχόληση και ελλείψεις εργατικού δυναμικού στα ελληνικά ξενοδοχεία στην αιχμή της θερινής σεζόν 2022»³⁷, η οποία πραγματοποιήθηκε βάσει πρωτογενούς έρευνας³⁸ του ΙΤΕΠ στα μέλη του Ξενοδοχειακού Επιμελητηρίου της Ελλάδος, στην αιχμή της τουριστικής σεζόν του έτους 2022 από τις 262.981 θέσεις εργασίας που καταγράφηκαν στα ξενοδοχεία βάσει οργανογράμματος οι 202.756 θέσεις καλύφθηκαν, ενώ 60.225 θέσεις έμειναν κενές και καταγράφηκαν ως ελλείψεις. Δηλαδή, το ποσοστό έλλειψης ανήλθε σε 23%. Το ποσοστό έλλειψης είναι παρόμοιο σε όλα σχεδόν τα τμήματα και κυμαίνεται από 21% έως 24%.

Αριθμητικά, οι μεγαλύτερες ελλείψεις παρουσιάζονται σε Καμαριέρες (7.360 κενές θέσεις / 12% του συνόλου των ελλείψεων και 18% επί του συνόλου των θέσεων που προβλέπονται στα οργανογράμματα για τη συγκεκριμένη ειδικότητα), σε Σερβιτόρους (5.164 / 9% των ελλείψεων και 22% των αντίστοιχων προβλεπόμενων θέσεων), σε Βοηθούς Σερβιτόρου (3.883 / 6% των ελλείψεων και 21% των αντίστοιχων προβλεπόμενων θέσεων) και σε Receptionist (3.460 / 6% των ελλείψεων και 17% των προβλεπόμενων θέσεων). Ακολουθούν οι ειδικότητες Barista/Barman-Barwoman (2.729 / 5% και 24% αντίστοιχα), Λαντζέρης (2.866 / 5%

³⁷Βλ. Μελέτη ΙΝΣΕΤΕ «Απασχόληση και ελλείψεις εργατικού δυναμικού στα ελληνικά ξενοδοχεία στην αιχμή της θερινής σεζόν 2022» - βλ.σχετ. https://insete.gr/wp-content/uploads/2023/03/23-03_Apasxolhsh_Eleipseis_2022-1.pdf

³⁸ Βλ. Μελέτη ΙΤΕΠ «Η Απασχόληση στα Ελληνικά Ξενοδοχεία το 2022» βλ.σχετ. <https://rb.gy/i05qy>

και 24% αντίστοιχα) και Τεχνική Υποστήριξη (2.054 / 3% και 21% αντίστοιχα). Η ειδικότητα με την μεγαλύτερη ποσοστιαία έλλειψη σε σχέση με τις προβλεπόμενες θέσεις είναι Sommelier (57% ή 361 άτομα), ακολουθούμενη από Στέλεχος Guest Relations (41% / 1.083), Βοηθό Κηπουρού (37% / 489) και Βοηθό Receptionist (35% / 1.393).

Από πλευράς τμημάτων οι περισσότερες ελλείψεις είναι στο F&B (13.557 / 23% του συνόλου των ελλείψεων και 23% των αντίστοιχων προβλεπομένων θέσεων) και Housekeeping (13.324 / 22% και 22% αντίστοιχα) και ακολουθούν Κουζίνα (10.150 / 17% και 23% αντίστοιχα) και Front Office (9.320 / 15% και 24% αντίστοιχα). Το 45% των συνολικών ελλείψεων προσωπικού καταγράφηκε στα τμήματα F&B και Housekeeping.

Αναφορικά με την κατηγορία του ξενοδοχείου: Οι κατηγορίες 4* και 5* αντιπροσωπεύουν το 58% του συνόλου των θέσεων βάσει οργανογράμματος – 73.462 και 78.333 αντίστοιχα. Σε απόλυτα μεγέθη, οι περισσότερες ελλείψεις προσωπικού παρατηρούνται στα 4* ξενοδοχεία (16.381, 27% των συνολικών ελλείψεων) και στα 3* (15.361, 26%). Τα 5* ξενοδοχεία είναι αυτά με τις ποσοστιαία λιγότερες ελλείψεις (15%) σε σχέση με τις ανάγκες τους, ενώ τα 2* και 3* ξενοδοχεία είναι αυτά με τις ποσοστιαία περισσότερες ελλείψεις (31% και 28%) σε σχέση με τις ανάγκες τους. Συγκρίνοντας τα ποσοστά έλλειψης του 2022, με τα αντίστοιχα ποσοστά του 2021, καταγράφεται μείωση του ποσοστού έλλειψης στα ξενοδοχεία 5*, καθώς από 17% που ήταν το 2021, έπεσε σε 15% το 2022. Αντίθετη εικόνα παρουσιάζουν όλες οι άλλες κατηγορίες με τα ποσοστά έλλειψης να αυξάνονται, ιδιαίτερα στις κατηγορίες 1* και 2*.

Αναφορικά με τη μορφή λειτουργίας του ξενοδοχείου, δηλαδή ανάλογα με το αν είναι συνεχούς ή εποχικής λειτουργίας: Οι θέσεις που προβλέπονται βάσει οργανογράμματος στην αιχμή της σεζόν του 2022, είναι 204.742 (78% του συνόλου) για τα ξενοδοχεία εποχικής λειτουργίας, και 58.239 (22%) για τα συνεχούς. Σε απόλυτα νούμερα οι ελλείψεις προσωπικού στα εποχικής λειτουργίας είναι περίπου 4x αυτών στα συνεχούς (47.607 ή 79% των συνολικών ελλείψεων έναντι 12.619 ή 21%). Όμως ποσοστιαία δεν υπάρχει ουσιαστική διαφορά στο ποσοστό ελλείψεων

που είναι 23% στα εποχιακής έναντι 22% στα συνεχούς, λόγω του ότι τα εποχικής λειτουργίας απασχολούν – στην αιχμή της σεζόν – περίπου 3,5x περισσότερους εργαζόμενους.

Αναφορικά με το μέγεθος του ξενοδοχείου: Από το σύνολο των 262.981 θέσεων εργασίας που προβλέπονται βάσει οργανογράμματος, το 34% αντιστοιχεί σε θέσεις εργασίας σε Μεγάλα ξενοδοχεία (90.574 θέσεις). Αντίστοιχα από το σύνολο των 202.756 θέσεων που καλύφθηκαν, το 37% αντιστοιχεί σε θέσεις εργασίας σε Μεγάλα ξενοδοχεία (75.431). Σε απόλυτα νούμερα οι περισσότερες ελλείψεις (20.081 ή 33% του συνόλου) παρουσιάζονται στα Μικρά ξενοδοχεία (21-50 δωμάτια) και ακολουθούν τα Μεγάλα (>101 δωμάτια) με 15.143 / 25% του συνόλου. Όμως, αναλογικά με τις θέσεις στα οργανογράμματά τους, τα Οικογενειακά ξενοδοχεία (1-20 δωμάτια) παρουσιάζουν το υψηλότερο ποσοστό ελλείψεων (29%) και τα Μεγάλα το χαμηλότερο (17%). Από την άλλη πλευρά, είναι αναλογικά περισσότερες οι περιπτώσεις των Μεγάλων ξενοδοχείων που παρουσιάζουν κάποια έλλειψη λόγω του ότι απασχολούν περισσότερους εργαζόμενους. Υψηλό ποσοστό ελλείψεων (27%) παρουσιάζουν και τα Μικρά ξενοδοχεία (21-50 δωμάτια). Σε σύγκριση με το 2021, το ποσοστό ελλείψεων από 18% το 2021, μειώθηκε το 2022 σε 17% για τα Μεγάλα ξενοδοχεία, ενώ αυξήθηκε στα Οικογενειακά από 24% σε 29%, στα Μικρά από 26% σε 27% και στα Μεσαία ξενοδοχεία από 21% σε 23%, με τη μεγαλύτερη αύξηση να καταγράφεται στα Οικογενειακά ξενοδοχεία.

Αναφορικά με την Περιφέρεια στην οποία βρίσκεται το ξενοδοχείο: Από το σύνολο των θέσεων εργασίας που προβλέπονται βάσει οργανογράμματος, το 27% αντιστοιχεί σε θέσεις εργασίας σε ξενοδοχεία που βρίσκονται στην περιοχή του Νοτίου Αιγαίου και ακολουθεί η Κρήτη με 20%, τα Ιόνια Νησιά με 12% και η Κεντρική Μακεδονία με 10%. Σε όλες τις υπόλοιπες περιοχές αντιστοιχεί ποσοστό μικρότερο από 10% του συνόλου. Αντίστοιχη είναι η εικόνα και στις ελλείψεις. Το 24% των συνολικών ελλείψεων (14.346 κενές θέσεις εργασίας) καταγράφηκε στο Ν. Αιγαίο, το 18% (10.808 θέσεις) στην Κρήτη, το 10% (5.891 θέσεις) στην Κεντρική Μακεδονία και το 14% (8.378 θέσεις) στα Ιόνια. Σε σχέση με το 2021, παρατηρείται μια αύξηση του ποσοστού ελλείψεων σε όλες σχεδόν τις γεωγραφικές περιοχές,

ιδιαίτερα σε αυτές της Κεντρικής Ελλάδος, της Ηπείρου & Θεσσαλίας καθώς και της Πελοποννήσου. Εξαίρεση αποτελούν η Αττική και το Νότιο Αιγαίο, όπου καταγράφεται μείωση του ποσοστού ελλείψεων.

Κλάδος εστίασης

Από τα στοιχεία της έρευνας του ΙΜΕ ΓΣΕΒΕΕ που πραγματοποιήθηκε τον Ιούλιο του 2022³⁹, την ως άνω περίοδο προέκυψε ότι το 78,6% των επιχειρήσεων του κλάδου της εστίασης είχαν κενές θέσεις εργασίας. Από τις επιχειρήσεις αυτές το 14,7% είχε 1 κενή θέση εργασίας, το 52% είχε 2 κενές θέσεις εργασίας, το 14% είχε 3 κενές θέσεις εργασίας και το 19,3% είχε περισσότερες από 3 κενές θέσεις εργασίας. Κατά μέσο όρο οι επιχειρήσεις του συγκεκριμένου κλάδου στην αρχή του καλοκαιριού του 2022 είχαν 2 ως 3 κενές θέσεις εργασίας με αποτέλεσμα να αντιμετωπίσουν σοβαρές δυσκολίες λειτουργίας στο 100% της δυναμικότητάς τους. Όσον αφορά τις ειδικότητες στις οποίες είχαν καταγραφεί ελλείψεις προσωπικού, το μεγαλύτερο μέρος αφορούσε την εξεύρεση σερβιτόρων για το 57% των επιχειρήσεων και ακολουθούσαν η ειδικότητα του μάγειρα (35,4%), του λαντζέρη (27,2%), του βοηθού σερβιτόρου (22,8%), του ψήστη (20,9%) και του διανομέα παραγγελιών (19,6%) (Γράφημα 1).

Πηγή: Έρευνα ΙΜΕ ΓΣΕΒΕΕ σε επιχειρήσεις του κλάδου της εστίασης (Ιούλιος 2022)

³⁹Βλ. Έρευνα ΙΜΕ ΓΣΕΒΕΕ στις επιχειρήσεις του κλάδου της εστίασης (2022): <https://imgsevee.gr/%CE%B4%CE%B7%CE%BC%CE%BF%CF%83%CE%B9%CE%B5%CF%8D%CF%83%CE%B5%CE%B9%CF%82/ereuna-ime-gsevee-epixeiriseis-klados-estiasi/>

Το πρόβλημα παραμένει και το 2023 όπου σύμφωνα με μελέτη του ΕΜΠ στον τουρισμό - επισιτισμό οι ελλείψεις προσωπικού εκτιμώνται στις 80.000.

Ως σημαντικότεροι παράγοντες της έλλειψης προσωπικού στην εστίαση, σύμφωνα με την παραπάνω έρευνα του ΙΜΕ ΓΣΕΒΕΕ, θεωρούνταν η αλλαγή επαγγελματικής δραστηριότητας πρώην εργαζόμενων λόγω πανδημίας, η επιδοματική πολιτική της κυβέρνησης και η μετανάστευση εργαζομένων σε άλλες χώρες επίσης λόγω της πανδημίας.

Τούτων δοθέντων, είναι προφανές ότι εξαιτίας της πανδημίας -και ειδικά στην εστίαση που παρέμεινε σε σκληρή αναστολή λειτουργίας τουλάχιστον για 9 μήνες- υπήρξε μαζική φυγή εργατικού δυναμικού στο εξωτερικό ή αλλαγή επαγγελματικής δραστηριότητας (πχ για delivery). Είναι χαρακτηριστικό, σύμφωνα με στοιχεία του ΠΣ ΕΡΓΑΝΗ, πως οι εργαζόμενοι στον κλάδο των ταχυμεταφορών το 2022 είχαν αυξηθεί κατά 26% σε σχέση με το 2019 (προ πανδημίας). Επιπλέον, η μείωση της ανεργίας από 17% που ήταν προ πανδημίας κοντά στο 10% σήμερα αποτελεί έναν επιπρόσθετο παράγοντα δυσκολίας εξεύρεσης προσωπικού, καθώς η αγορά εργασίας έχει αρχίσει να παρουσιάζει σημάδια σχετικής στενότητας. Προς επίρρωση στον κλάδο της εστίασης οι εργαζόμενοι το 2022 ήταν 7% περισσότεροι (262 χιλιάδες το 2022 από 245 χιλιάδες το 2019).

Κλάδος κατασκευών

Σημαντικές ελλείψεις προσωπικού καταγράφονται και στον ευρύτερο κλάδο των κατασκευών. Κατ' αρχάς όπως φαίνεται στον παρακάτω πίνακα ο κλάδος παρουσιάζει αυξητικές τάσεις δεδομένου ότι η κατασκευαστική δραστηριότητα τόσο το 2021, αλλά κυρίως το 2022 αυξήθηκε κατά 24,4% σε σχέση με την προ πανδημίας περίοδο.

Έτος	Πίνακας 11 Μέσος Ετήσιος Δείκτης Παραγωγής στις Κατασκευές	
	Δείκτης	Ετήσια μεταβολή (%)
2019	70,14	-6,1
2020	63,47	-9,5

2021	67,99	7,1
2022	84,58	24,4

Πηγή: ΕΛΣΤΑΤ

Επί του προβλήματος των κενών θέσεων εργασίας και με βάση στοιχεία από τις περιφέρειες και τους θεσμούς της οργανωμένης επιχειρηματικότητας προκύπτει πως υπάρχουν ελλείψεις τουλάχιστον 10.000 εργαζομένων, χωρίς να συνυπολογίζονται οι αυξημένες ανάγκες που λόγω της περιόδου απαιτεί διπλές βάρδιες, οι ελλείψεις ανειδίκευτου προσωπικού που εκτιμώνται στις 5.000, καθώς και οι ανάγκες για τα ιδιωτικά οικοδομικά έργα.

Στον πίνακα που ακολουθεί αποτυπώνονται ανά ειδικότητα οι κενές θέσεις εργασίας στον κατασκευαστικό τομέα. Όπως προκύπτει από τα διαθέσιμα στοιχεία οι μεγαλύτερες ελλείψεις προσωπικού αφορούν την ειδικότητα σιδεράδες/μπετατζήδες/καλουπατζήδες (7.728 άτομα) και ακολουθούν οι λοιποί οικοδόμοι/κτίστες (820 άτομα) και οι χειριστές μηχανημάτων (490 άτομα).

Πίνακας 12 Κενές θέσεις εργασίας στον κατασκευαστικό τομέα ανά ειδικότητα			
A/A	Ειδικότητα	Πλήθος ελλείψεων	Ποσοστιαία κατανομή
1	ΣΙΔΕΡΑΔΕΣ/ ΜΠΕΤΑΤΖΗΔΕΣ/ ΚΑΛΟΥΠΑΤΖΗΔΕΣ	7728	79,59%
2	ΛΟΙΠΟΙ ΟΙΚΟΔΟΜΟΙ/ ΚΤΙΣΤΕΣ ΚΑΙ ΣΥΝΑΦΕΙΣ ΕΙΔΙΚΟΤΗΤΕΣ	820	8,44%
3	ΧΕΙΡΙΣΤΕΣ ΜΗΧΑΝΗΜΑΤΩΝ	490	5,05%
4	ΜΗΧΑΝΟΛΟΓΟΙ ΜΗΧΑΝΙΚΟΙ	98	1,01%
5	ΟΔΗΓΟΙ	96	0,99%
6	ΗΛΕΚΤΡΟΛΟΓΟΙ ΜΗΧΑΝΙΚΟΙ	94	0,97%
7	ΜΗΧΑΝΙΚΟΙ ΑΥΤΟΚΙΝΗΤΩΝ ΚΑΙ ΛΟΙΠΟΙ ΜΗΧΑΝΟΤΕΧΝΙΤΕΣ	80	0,82%
8	ΗΛΕΚΤΡΟΛΟΓΟΙ	76	0,78%
9	ΠΟΛΙΤΙΚΟΙ ΜΗΧΑΝΙΚΟΙ	54	0,56%
10	ΕΡΓΟΔΗΓΟΙ	54	0,56%
11	ΤΕΧΝΙΤΕΣ ΧΩΜΑΤΟΥΡΓΙΚΩΝ	50	0,51%
12	ΕΝΑΕΡΙΤΕΣ ΗΛΕΚΤΡΟΛΟΓΟΙ	34	0,35%
13	ΥΔΡΑΥΛΙΚΟΙ	16	0,16%
14	ΗΛΕΚΤΡΟΣΥΓΚΟΛΛΗΤΗΣ	14	0,14%
15	ΜΟΝΤΑΔΟΡΟΙ ΜΕΤΑΛΛΙΚΩΝ ΚΑΤΑΣΚΕΥΩΝ	6	0,06%
ΣΥΝΟΛΟ		9710	100,00%

Πηγή: Επεξεργασία δεδομένων έρευνας Πανελλήνιου Συνδέσμου Τεχνικών Εταιριών (ΣΑΤΕ, 2023)

Σε επίπεδο περιφέρειας οι μεγαλύτερες αριθμητικά ελλείψεις καταγράφονται όπως είναι αναμενόμενο στην Αττική (3.072 άτομα), ενώ σοβαρές ελλείψεις προσωπικού καταγράφονται στην Περιφέρεια Κρήτης (2.980 άτομα) και ακολουθεί η Περιφέρεια Θεσσαλίας (980 άτομα) και οι άλλες Περιφέρειες, όπως φαίνεται παρακάτω.

Πίνακας 13 Κενές θέσεις εργασίας στον κατασκευαστικό τομέα ανά Περιφέρεια			
ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑ	ΠΛΗΘΟΣ ΕΛΛΕΙΨΕΩΝ	ΠΟΣΟΣΤΙΑΙΑ ΚΑΤΑΝΟΜΗ	ΠΟΣΟΣΤΙΑΙΑ ΣΥΜΜΕΤΟΧΗ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΩΝ ΣΤΟΝ ΣΥΝΟΛΙΚΟ ΠΛΗΘΥΣΜΟ*
ΑΤΤΙΚΗΣ	3072	31,64%	36,39%
ΚΡΗΤΗΣ	2980	30,69%	5,96%
ΘΕΣΣΑΛΙΑΣ	980	10,09%	6,57%
ΔΥΤΙΚΗΣ ΕΛΛΑΔΑΣ	622	6,41%	6,18%
ΠΕΛΟΠΟΝΝΗΣΟΥ	422	4,35%	5,15%
ΚΕΝΤΡΙΚΗΣ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑΣ	416	4,28%	17,13%
ΗΠΕΙΡΟΥ	360	3,71%	3,05%
ΑΝΑΤΟΛΙΚΗΣ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑΣ ΚΑΙ ΘΡΑΚΗΣ	310	3,19%	5,36%
ΣΤΕΡΕΑΣ ΕΛΛΑΔΑΣ	296	3,05%	4,85%
ΔΥΤΙΚΗΣ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑΣ	180	1,85%	2,43%
ΙΟΝΙΩΝ ΝΗΣΩΝ	54	0,56%	1,95%
ΝΟΤΙΟΥ ΑΙΓΑΙΟΥ	18	0,19%	3,13%

Πηγή: *ΕΛΣΤΑΤ: Απογραφή 2021

Αγροτικός τομέας

Στον αγροτικό τομέα, όπως προαναφέρθηκε παρουσιάζονται σημαντικές ελλείψεις εργατικού δυναμικού, με αποτέλεσμα τη ραγδαία αύξηση των αιτημάτων για μετακλήσεις εργατών γης και την αυξανόμενη απασχόληση εργατών από τρίτες χώρες, με αποτέλεσμα την εφαρμογή και κατά παρέκκλιση διατάξεων για την ικανοποίηση των επείγουσών αναγκών. Το πρόβλημα της έλλειψης εργατικού δυναμικού, επιπρόσθετα έχει επιφέρει ένα ντόμινο αρνητικών εξελίξεων στην παραγωγή αγροτικών προϊόντων με αποτέλεσμα το μειωμένο εισόδημα των αγροτών.

**ΠΙΝΑΚΑΣ 14 ΚΑΤΑΝΟΜΗ ΘΕΣΕΩΝ ΕΡΓΑΣΙΑΣ (ΕΓΚΕΚΡΙΜΕΝΕΣ ΜΕΤΑΚΛΗΣΕΙΣ)
ΣΤΗΝ ΑΓΡΟΤΙΚΗ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑ, 2017-2021**

Έτη	Εξαρτημένη εργασία άρθρο 12	Εποχική εργασία άρθρο 13	Εποχική εργασία/ άρθρο 13Α	Κατά παρέκκλιση διαδικασία
2017	1.855	599	4.241	-
2018	2.022	802	6.458	-
2019	2.995	694	7.069	-
2020	1.102	128	5.564	32.277 (Ιούνιος- Δεκέμβριος 2020)
2021	1.820	87	9.207	18.642

Πίνακας 14.Πηγή: Σταθοπούλου και Αργύρη (2023)

Κλάδος Βιομηχανίας

Καταγραφή αναγκών για κάλυψη κενών της αγοράς εργασίας με απασχόληση πολιτών τρίτων χωρών στην ελληνική Βιομηχανία

Σύμφωνα με ορισμένα στοιχεία που συγκεντρώθηκαν από τον ΣΕΒ με βάση μια spot καταγραφή για τις ειδικότητες και τους κλάδους, στους οποίους θα μπορούσαν απασχοληθούν πολίτες τρίτων χωρών με μετάκληση-περιλαμβανομένων των μεταναστών/προσφύγων- και οι οποίες δεν καλύπτονται από το εγχώριο ανθρώπινο δυναμικό, οι θέσεις εργασίας υψηλών προσόντων που δυσκολεύονται να καλύψουν οι ελληνικές επιχειρήσεις αφορούν, κυρίως, σε ειδικότητες των ΤΠΕ, του marketing και των πωλήσεων τεχνολογικά προηγμένων προϊόντων και υπηρεσιών. Πρόκειται για θέσεις εργασίας που είναι αυτή τη στιγμή ανοικτές, τόσο σε νεοφυείς, όσο και σε πολυεθνικές επιχειρήσεις που δραστηριοποιούνται στις νέες τεχνολογίες στην Ελλάδα. Οι θέσεις αυτές προσεγγίζουν τις 6.000 αλλά σε μία μεσο-μακροπρόθεσμη πρόβλεψη θα μπορούσαν να ξεπεράσουν τις 10.000, όπως προκύπτει από τον παρακάτω πίνακα.

Πίνακας 15 Ανθρώπινο δυναμικό για θέσεις εργασίας υψηλών προσόντων

Κλάδος	Ειδικότητες	Θέσεις εργασίας
Startups	Software and Web Developers, Computer Support, Engineers, Data Scientists, Database and Network Administrators and Architects, Computer and Information Analysts	1.500
	Sales Representatives, Marketing and Sales Managers, Customer Service Representatives, Market Research Analysts and Marketing Specialists	500
Πολυεθνικές εταιρείες στον τομέα της τεχνολογίας	Software and Web Developers, Computer Support, Engineers, Data Scientists, Database and Network Administrators and Architects, Computer and Information Analysts	4.500
	Sales Representatives, Marketing and Sales Managers, Customer Service Representatives, Market Research Analysts and Marketing Specialists	800
Σύνολο (≈)		7.300

Περαιτέρω, σημαντικές είναι οι ανάγκες των ελληνικών βιομηχανικών επιχειρήσεων για ανθρώπινο δυναμικό και στα τεχνικά επαγγέλματα, οι οποίες δεν καλύπτονται επαρκώς από το εγχώριο ανθρώπινο δυναμικό. Ενδεικτικά, αναφέρονται ορισμένες ειδικότητες με διαπιστωμένες ανάγκες σε ανθρώπινο δυναμικό σε επιχειρήσεις μέλη του ΣΕΒ:

- Ηλεκτρολόγος παραγωγής
- Τεχνικός συντήρησης βιομηχανικών εγκαταστάσεων
- Τεχνικός αυτοματισμού
- Εργάτης αποθήκης
- Βιομηχανικός εργάτης
- Χειριστές μηχανημάτων έργου
- Τεχνίτης μετάλλου

Πρόκειται για ειδικότητες, στις οποίες αναμένεται να αυξηθεί σημαντικά η απασχόληση τα επόμενα στην Ελλάδα, καθώς έως το 2030 αναμένεται να δημιουργηθούν κατά μέσο όρο και σε ετήσια βάση:

- 2.000 περίπου νέες θέσεις χειριστών μηχανημάτων,
- Περισσότερες από 3.500 νέες θέσεις εργατών ηλεκτρομηχανολογικών μηχανημάτων και εγκαταστάσεων,
- 3.500 περίπου νέες θέσεις εργατών μετάλλου,
- Περισσότερες από 7.000 νέες θέσεις λοιπών βιομηχανικών εργατών.

Ενόψει των παραπάνω και όπως προκύπτει από τον παρακάτω πίνακα θα μπορούσαν, επομένως, προσεχώς να απασχοληθούν 9.000 περίπου άτομα σε θέσεις εργασίας τεχνικών επαγγελματιών.

Πίνακας 16 Ανθρώπινο δυναμικό για θέσεις εργασίας μεσαίων και χαμηλών προσόντων

Κλάδος	Ειδικότητες	Θέσεις εργασίας
Βιομηχανία τροφίμων	Βιομηχανικοί εργάτες	3.000
Εφοδιαστική αλυσίδα	Εργάτες αποθήκης	2.000
Εμπόριο πετρελαιοειδών	Υπάλληλοι-πωλητές	2.000
Βιομηχανία μετάλλου	Τεχνίτες μετάλλου, συντηρητές βιομηχανικών εγκαταστάσεων, φλογοκόπτες κλπ.	600
Παραγωγή ενέργειας	Τεχνολόγοι μηχανικοί, ηλεκτροτεχνίτες, εργατοτεχνίτες και εγκαταστάτες	500
Κατασκευές	Ειδικευμένοι τεχνίτες κατασκευών και εργάτες δομικών έργων	500
Χημική βιομηχανία	Οδηγοί, χειριστές ανυψωτικών, εργάτες αποθήκης	200
Εξόρυξη	Χειριστές μηχανημάτων	200
Σύνολο		9.000

Άλλοι κλάδοι της Ελληνικής οικονομίας

Πρέπει τέλος να σημειωθεί πως, πέραν των ανωτέρω, υπάρχουν και άλλοι κλάδοι της Ελληνικής οικονομίας, όπως επιχειρήσεις ενοικιαζομένων επιπλωμένων δωματίων και διαμερισμάτων, επιχειρήσεις αερομεταφορών, αερολιμένες, εταιρείες επίγειας εξυπηρέτησης, θαλάσσιες μεταφορές, τουριστικά γραφεία, επιχειρήσεις rent a car κλπ, για τις οποίες αν και δεν έχει εκπονηθεί σχετικά κάποια

αντίστοιχη μελέτη, υπάρχουν πολλές αναφορές ότι αντιμετωπίζουν ανάλογα προβλήματα – ελλείψεις σε προσωπικό.

6. Συμπεράσματα- Προτάσεις πολιτικής

Οριζόντια μέτρα

Η Οικονομική και Κοινωνική Επιτροπή της Ελλάδας, αξιολογώντας το ευρωπαϊκό και εθνικό θεσμικό πλαίσιο σχετικά με την υιοθέτηση και εισαγωγή αποτελεσματικών πρακτικών και διαδικασιών μετάκλησης εργαζόμενων από τρίτες χώρες, καταθέτει σε επίπεδο αρχής τις ακόλουθες προτάσεις, η εφαρμογή των οποίων αφορά σε όλους τους τομείς και κλάδους ενδιαφέροντος και οι οποίες κατόπιν σχετικής νομοπαρασκευαστικής επεξεργασίας, θα μπορούσαν να ενταχθούν στην ελληνική έννομη τάξη.

Εξαιρετικά χρήσιμη θα ήταν η συμμετοχή της Ο.Κ.Ε. στην δια ζώσης διαδικασία διαβούλευσης που πραγματοποιείται με τους κοινωνικούς και παραγωγικούς φορείς σε επίπεδο περιφερειών, ώστε να μπορεί να σχηματίζει μια πρωτογενή άποψη σχετικά με τις ποσοτικές και ποιοτικές ανάγκες σε ανθρώπινο δυναμικό. Σημαντικό, επιπλέον, θα ήταν να διατηρηθεί και από 1-1-2024, κατόπιν της προαναφερόμενης προηγηθείσας διαβούλευσης, η υφιστάμενη μέχρι σήμερα υποχρεωτική κατάρτιση γνωμοδότησης, η οποία να περιέχει κατόπιν ενδελεχούς διαλόγου την συνολικά εκπεφρασμένη και κοινά αποδεκτή θέση των οργανώσεων που απαρτίζουν την Ο.Κ.Ε. με τρόπο συνεπή προς τη λειτουργία της. Στο πλαίσιο αυτό, προτείνεται, επίσης, η Ο.Κ.Ε. και οι εκπρόσωποι των κοινωνικών εταίρων να συμμετάσχουν στις διαδικασίες και προεργασίες καθορισμού όλων των μέτρων εισδοχής πολιτών τρίτων χωρών με σκοπό την εποχική απασχόληση.

Η Ο.Κ.Ε. θεωρεί ότι η απλούστευση και η ταχύτερη εφαρμογή των διαδικασιών εισδοχής, με παράλληλη πρόβλεψη και αποτελεσματικών μέτρων ελέγχου αποτελούν κρίσιμες παραμέτρους, δεδομένου ότι η εποχική εργασία αφορά χρονικά περιορισμένες δραστηριότητες και οι επιχειρήσεις στην τρέχουσα συγκυρία φαίνεται να αντιμετωπίζουν ελλείψεις προσωπικού κατά τη διάρκεια αυτών των συγκεκριμένων περιόδων.

Πιο αναλυτικά σε επίπεδο πολιτικών, αναφέρονται τα εξής:

- Ο αριθμός των μετακαλούμενων εποχικών εργατών προερχόμενων από τρίτες χώρες, όπως αυτές καταγράφονται από τις επίσημες υπηρεσίες, είναι σημαντικό να συσχετίζεται με τον αριθμό που αντιστοιχεί στο σύνολο των ζητούμενων θέσεων εργασίας (από τις περιφέρειες), αφαιρουμένων των διαθέσιμων θέσεων που προκύπτουν από τον Πίνακα εγγεγραμμένων ανέργων της Δ.ΥΠ.Α (που αντιστοιχούν στις ζητούμενες ειδικότητες και για τις οποίες θα πρέπει να εξαντληθεί η δυνατότητα αξιοποίησης), καθώς και με τον αριθμό των θέσεων υψηλής εξειδίκευσης. Στην τελευταία περίπτωση και για τις απομακρυσμένες περιοχές, θα πρέπει να λαμβάνεται μέριμνα για την αποτελεσματικότερη αξιοποίηση του εξειδικευμένου προσωπικού, μέσα από προγράμματα χρηματοδότησης της στέγασης, φορολογικά κίνητρα, κίνητρα ενσωμάτωσης της οικογένειας.
- Χρήσιμη θα είναι, επίσης, η κατάρτιση και τήρηση ενός καταλόγου/μητρώου εποχικών εργατών που προέρχονται από τρίτες χώρες και έχουν λάβει άδεια διαμονής, ώστε να είναι υφίσταται επίσημη καταχώρηση στο εθνικό σύστημα, καθώς και ενός καταλόγου ειδικοτήτων που θα δύναται να καλύπτει εποχικές ανάγκες εργασίας. Με βάση το παραπάνω μητρώο θα καθίσταται δυνατό να οικοδομούνται ασφαλιστικά δικαιώματα, να προβλέπονται πεδία κατάρτισης και επανακατάρτισης, καθώς να επιλύονται και ζητήματα οικογενειακής επανένωσης.
- Επιβεβλημένη, επίσης κρίνεται η κατάρτιση ενός καταλόγου επιχειρήσεων που κάνουν χρήση του μητρώου εποχικών εργαζόμενων, ώστε να διευκολύνεται ο έλεγχος εφαρμογής και συμμόρφωσης ως προς την κείμενη εργασιακή και ασφαλιστική νομοθεσία.
- Η Ο.Κ.Ε. θεωρεί σκόπιμο να επανεξετασθεί από την πολιτεία η διάταξη σχετικά με τη μέγιστη διάρκεια διαμονής, καθώς μια περιορισμένη μόνο περίοδος σε κάθε ημερολογιακό έτος ίσως να μην ανταποκρίνεται στις ανάγκες των επιχειρήσεων και της οργάνωσης της τοπικής αγοράς εργασίας και οικονομίας, δεδομένης και της επέκτασης του τουριστικού κύκλου. Η Ο.Κ.Ε. προτείνει τη δυνατότητα πρόβλεψης εξαιρέσεων από τη μέγιστη διάρκεια διαμονής, κατόπιν σχετικής συμφωνίας με τους κοινωνικούς εταίρους, αν αυτό συμβάλλει στην αποτελεσματική κοινωνική ενσωμάτωση

και τη βελτίωση της παραγωγικότητας. Ασφαλώς, θα πρέπει να προβλεφθούν παράλληλα, δικλίδες ασφαλείας που θα αποτρέπουν κάθε πιθανότητα καταστρατήγησης του εποχικού χαρακτήρα της σύμβασης απασχόλησης και θα διευκολύνουν την πραγματοποίηση των προβλεπόμενων ελέγχων.

- Η μέγιστη κατά το δυνατό αξιοποίηση (με στοχευμένα προγράμματα κατάρτισης και απασχόλησης) του ανθρώπινου δυναμικού που διαμένει στις δομές φιλοξενίας προσφύγων, θα πρέπει να αποτελέσει έναν ακόμη στόχο ρύθμισης των νέων πολιτικών και νομοθετικών προβλέψεων.
- Η υιοθέτηση μιας στρατηγικής για την ενίσχυση της πρόσβασης των προσφυγικών πληθυσμών στην απασχόληση και της ασφαλούς κινητικότητας τους προς την περιφέρεια της χώρας για αυτόν τον σκοπό, θα αποτελούσε σημαντικό βήμα στην αύξηση των κινήτρων και την άρση των επιφυλάξεων των πληθυσμών αυτών να παραμείνουν στην Ελλάδα, να ενταχθούν και να απορροφηθούν αποτελεσματικά από την εγχώρια αγορά εργασίας. Η σύμπραξη και ο επιμερισμός των αρμοδιοτήτων σε τοπικό επίπεδο ανάμεσα στο σύνολο σχεδόν των εμπλεκόμενων φορέων, η αξιοποίηση των νέων τεχνολογιών, καθώς και το πνεύμα συνεργασίας και διαφάνειας θα αποτελούσαν σημαντικούς παράγοντες στην επίτευξη του παραπάνω σκοπού. Πολιτικές για τη διασφάλιση αξιοπρεπούς και οικονομικά προσιτής στέγασης των προσφύγων και των οικογενειών τους, καθώς και για ταχύρρυθμη εκμάθηση της ελληνικής γλώσσας, εκπαίδευση και επαγγελματική κατάρτιση, αλλά και πολιτικές για την εν γένει κοινωνική ένταξή τους θα πρέπει να αποτελούν σημαντικούς άξονες σε μια τέτοια προσπάθεια⁴⁰.
- Σημαντικό θα ήταν, επίσης, στις διατάξεις του νέου Κώδικα που θα ισχύσει από 1-1-2024 και κατά κύριο λόγο ρυθμίζουν τη διαδικασία της μετάκλησης, να προστεθούν προβλέψεις και για τους ήδη διαμένοντες εργαζομένους στη χώρα έγκυρο τίτλο διαμονής σε ισχύ, ανεξαρτήτως ιθαγένειας σύμφωνα και με τα επανειλημμένα αιτήματα παραγωγών, συνεταιρισμών και του λοιπού

⁴⁰ Βλ. Καψάλης Απόστολος (2022) Mobility and employment of refugee populations in the Greek region, σελ. 83 επ. https://www.academia.edu/92685401/Mobility_and_employment_of_refugee_populations_in_the_Greek_region.

κόσμου του αγροτικού τομέα. Η δε, προσπάθεια καταγραφής των τελευταίων, ιδίως δε όσων επιθυμούν και δύνανται να απασχοληθούν σε υφιστάμενες κενές θέσεις, θα μπορούσε να αποτελέσει ουσιώδες στοιχείο, στο πλαίσιο οριοθέτησης των πραγματικών αναγκών για κάλυψη κενών στην εγχώρια αγορά εργασίας με απασχόληση πολιτών τρίτων χωρών.

- Σε σχέση με την εφαρμογή της εργατικής νομοθεσίας, κρίνεται απαραίτητο οι μετακαλούμενοι πολίτες τρίτων χωρών να τυγχάνουν ίσης μεταχείρισης με τους πολίτες του κράτους μέλους υποδοχής, σε συνέχεια σχετικών δικαιωμάτων, όπως καθορίζονται από τη νομοθεσία και τις συλλογικές συμβάσεις εργασίας. Για τα θέματα κοινωνικής ασφάλισης και συνταξιοδοτικών δικαιωμάτων θα πρέπει να προβλέπονται σχετικά εδάφια στις υφιστάμενες διμερείς συμφωνίες. Περαιτέρω, η εν γένει βελτίωση των κοινωνικοασφαλιστικών ρυθμίσεων που αφορούν σε ζητήματα πρόσβασης στην συνταξιοδότηση και εν γένει εξορθολογισμού της αξιοποίησης του χρόνου ασφάλισης των εργαζομένων πολιτών τρίτων χωρών- υπό το πρίσμα της αρχής της ίσης μεταχείρισης και στον τομέα αυτό-θα συνέδραμε σημαντικά στην καταπολέμηση της αδήλωτης εργασίας, καθιστώντας ελκυστικότερη την αγορά εργασίας της χώρα μας.
- Ειδικά για τις χώρες με τις οποίες καταγράφεται υψηλός βαθμός κινητικότητας εργαζόμενων και μετακίνησης προς την ελληνική επικράτεια (πχ Αλβανία, Βόρεια Μακεδονία, Γεωργία), θα πρέπει να διαμορφωθεί και να ωριμάσει σε συνεργασία με τις ευρωπαϊκές αρχές ένα ενιαίο πλαίσιο ασφαλιστικών και συνταξιοδοτικών δικαιωμάτων και υποχρεώσεων των συγκεκριμένων εργαζόμενων, πολιτών τρίτων χωρών.
- Για να ευοδωθεί μια αποτελεσματική διαδικασία διάγνωσης και αποτύπωσης αναγκών, καθώς και σχεδιασμού και υλοποίησης ενός τόσο σημαντικού μηχανισμού καταγραφής και έγκρισης όγκου εισδοχής πολιτών τρίτων χωρών, με στόχο την περιφερειακή ανάπτυξη και την επίτευξη ισορροπίας στις τοπικές αγορές εργασίας, απαιτούνται, όπως έχει επισημανθεί ξανά και από την Ο.Κ.Ε. επίσης τα παρακάτω:
 - *Ο έγκαιρος προγραμματισμός και ανίχνευση των αναγκών σε εποχικούς εργάτες σε ετήσια βάση σε ολόκληρη την επικράτεια, ο οποίος θα είναι*

εντασσόμενος στη συνολική και ενιαία εθνική στρατηγική της χώρας για την απασχόληση, τη μετανάστευση, το δημογραφικό, την επαγγελματική κατάρτιση και κοινωνική ένταξη των μεταναστών. Η περιοδική αντικειμενική επιστημονική έρευνα και η μελέτη για τις ανάγκες εποχικών εργατών με όρους συνολικού κοινωνικού οφέλους για τις τοπικές κοινωνίες και επιχειρήσεις θα διευκολύνει το μεσοπρόθεσμο σχεδιασμό.

- Η καταγραφή της υφιστάμενης κατάστασης ως προς τη δυνατότητα των τοπικών κοινωνιών και περιφερειών να υποστηρίξουν και να εξυπηρετήσουν σε επίπεδο υποδομών την εισδοχή και αξιοπρεπή διαβίωση των πολιτών τρίτων χωρών. Σε κάθε περίπτωση, οι επιχειρήσεις οι οποίες πρόκειται να απασχολήσουν το προσωπικό αυτό θα πρέπει να λαμβάνουν μέριμνα για τη διασφάλιση των αντικειμενικών προϋποθέσεων για την αξιοπρεπή διαβίωση, την υγιεινή και την ασφάλεια, τη στέγαση και διαμονή του εργατικού δυναμικού που προέρχεται από τρίτες χώρες. Παράλληλα, προς το σκοπό αυτό σημαντικό είναι να υποστηριχτούν επαρκώς με κίνητρα και κατάλληλα εργαλεία πολιτικής (τουλάχιστον σε επίπεδο χρηματοδότησης και υποδομών).

- Ειδικότερα για την πολιτική στέγης αλλοδαπών και ημεδαπών εργαζόμενων περιστασιακώς ή εποχικώς απασχολούμενων, θα πρέπει να ληφθεί μέριμνα ώστε να αξιοποιηθεί σε μέγιστο δυνατό βαθμό το ανεκμετάλλετο υφιστάμενο κτηριακό απόθεμα της χώρας, υφιστάμενες δημόσιες εγκαταστάσεις και δομές και εν γένει να διαμορφωθούν κατάλληλες υποδομές φιλοξενίας και διαβίωσης. Επιπρόσθετα, προτείνεται να υπάρξει προσαρμογή του ρυθμιστικού πλαισίου σε τομείς που δυσχεραίνουν την εύρεση στέγης/ καταλύματος και αυξάνουν σημαντικά το κόστος διαβίωσης, όπως οι βραχυχρόνιες μισθώσεις, οι θαλάσσιες μεταφορές, το ενεργειακό κόστος και άλλα σχετικά.

- Η διασφάλιση συνθηκών που θα εξυπηρετούν την ομαλή κοινωνική ενσωμάτωση των πολιτών τρίτων χωρών, θα αποτρέπουν τον αθέμιτο ανταγωνισμό μεταξύ όμοιων επιχειρηματικών δραστηριοτήτων, θα αποτρέπουν το κοινωνικό και μισθολογικό ντάμπινγκ, δε θα διαταράσσουν

τον κοινωνικό ιστό και δεν θα στρεβλώνουν το μενού των διαθέσιμων εργαλείων κοινωνικής πολιτικής.

- Οι διαδικασίες που θα υιοθετηθούν για την κάλυψη της αυξημένης ζήτησης για εποχική εργασία που δεν μπορεί να καλυφθεί από το ημεδαπό εργατικό δυναμικό ή τους υπόλοιπους μόνιμους κατοίκους της χώρας, θα πρέπει να έχουν τέτοια χαρακτηριστικά που να συμβάλλουν σημαντικά σε συντεταγμένο περιορισμό της αρρύθμιστης οικονομικής μετανάστευσης πολιτών από τρίτες χώρες. Μια βελτίωση των νομοθετικών ρυθμίσεων που διέπουν τα ζητήματα χορήγησης/ανανέωσης αδειών διαμονής (κυρίως για περιπτώσεις εξαρτημένης εργασίας) και διευκόλυνσης της οικογενειακής επανένωσης θα λειτουργούσε ενθαρρυντικά για την αρχική επιλογή της χώρας μας από πολίτες τρίτων χωρών για εργασία και αποτρεπτικά σε τάσεις μετανάστευσής τους προς άλλες ευρωπαϊκές χώρες στην συνέχεια. Επιπλέον, τόσο δια του Κώδικα Μετανάστευσης όσο και δια των ειδικών διμερών συμφωνιών που αφορούν στη διαδικασία της μετάκλησης χρήσιμο θα ήταν να προβλέπονται δεσμευτικές προς τις χώρες προέλευσης, αλλά και προς τη χώρα προορισμού δικλείδες ασφαλείας που να αφορούν στην διαχείριση των σχετικών ροών, μέσα από οργανωμένες διαδικασίες ελέγχου και πιστοποίησης. Αναγνωρίζεται ότι η Ευρωπαϊκή Ένωση θα πρέπει να λάβει αντίστοιχα μέτρα διαμοιρασμού του προσφυγικού βάρους και αναθεώρησης των συνθηκών σχετικά με το καθεστώς πρώτης χώρας εισόδου.
- Ειδικότερα όσον αφορά τις περιοχές που επλήγησαν με πρωτοφανή σφοδρότητα από τις φυσικές καταστροφές και με σκοπό την ταχύτερη δυνατή ανασυγκρότηση τους, η Ο.Κ.Ε. θεωρεί απαραίτητη την έγκαιρη διαμόρφωση ενός επικαιροποιημένου σχεδίου ποιοτικής και ποσοτικής καταγραφής αναγκών για την τοπική αγορά εργασίας σε διάφορους κλάδους. Επιπλέον, στο βαθμό που στις περιοχές αυτές, όπως ιδίως στη Θεσσαλία, ούτως ή άλλως παρατηρούνται διαχρονικά μεγάλες ελλείψεις σε αλλοδαπούς εργαζόμενους χρήσιμη θα ήταν- πέραν της θέσπισης ειδικότερων ρυθμίσεων για την εν γένει ενίσχυση των πληθυσμών των περιοχών αυτών (οικονομικές, φορολογικές ή άλλες διευκολύνσεις)- και η πρόβλεψη κινήτρων αφενός για την επιστροφή των ήδη διαμενόντων, και

αφετέρου για την προσέλκυση επιπλέον αριθμού εργαζομένων πολιτών τρίτων χωρών. Στα κίνητρα αυτά, θα μπορούσε να περιλαμβάνεται και η πρόβλεψη ευνοϊκότερων ρυθμίσεων σχετικά με το καθεστώς διαμονής με έμφαση στη διευκόλυνση απόκτησης αδειών διαμονής μακράς διάρκειας και στην δημιουργία προϋποθέσεων αυξημένης ασφάλειας, πέρα από τη λογική της προσωρινής ή εποχικής απασχόλησης.

Τομεακές παρεμβάσεις- αναθεώρηση πλαισίου

Τουριστικός Τομέας

- Για τις τουριστικές επιχειρήσεις κρίνεται απαραίτητο να τεθεί άμεσα σε λειτουργία η ηλεκτρονική πλατφόρμα για την υποβολή αιτήσεων μετάκλησης εποχικά απασχολούμενων.
- Ρητή και ξεκάθαρη πρόβλεψη του καταλόγου και του τύπου εγγράφων που απαιτούνται για την έκδοση της εγκριτικής απόφασης⁴¹, καθώς και πρόβλεψη διαδικασιών υπηρεσιακής αναζήτησης εγγράφων (λ.χ. πιστοποιητικού ποινικού μητρώου) με σκοπό την ενίσχυση της ασφάλειας δικαίου και την εξομάλυνση και επιτάχυνση των διαδικασιών, θεωρούνται επίσης αναγκαίες.
- Αναλυτική και σαφής καταγραφή των προξενικών αρχών που έχουν δυνατότητα έκδοσης visa, με αποτέλεσμα οι ενδιαφερόμενοι να λαμβάνουν εύκολα γνώση σε ποιο προξενείο θα πρέπει να αποταθούν.
- Πρόβλεψη δυνατότητας υποβολής αιτήσεων για μετάκληση που θα αφορούν το επόμενο έτος, στο πλαίσιο του σωστού και έγκαιρου προγραμματισμού των επιχειρήσεων.
- Απλοποίηση των υφιστάμενων διαδικασιών μετάκλησης κατά την οποία η επιχείρηση που θα πρέπει να βρει τον εργαζόμενο που θα φέρει για να εργαστεί στη χώρα μας, να διευκολύνεται, γεγονός που θα αποτελέσει σημαντική συνδρομή ιδίως στις μικρές επιχειρήσεις που δε διαθέτουν τον σχετικό μηχανισμό.

Κλάδος κατασκευών

- Για τον κατασκευαστικό κλάδο κρίσιμης σημασίας θεωρείται η άμεση και αποτελεσματική εφαρμογή των επικείμενων διατάξεων σχετικά με τις ηλεκτρονικές

⁴¹ Σήμερα, ζητείται για την έκδοση της εγκριτικής απόφασης πιστοποιητικό οικογενειακής κατάστασης μεταφρασμένο, ενώ δεν προβλέπεται στις σχετικές διατάξεις/εγκυκλίους, ενώ, απαιτείται σε ορισμένες περιπτώσεις αντίγραφο του Ε9 του εργοδότη, το οποίο ομοίως δεν προβλέπεται ρητά στη νομοθεσία.

καταθέσεις αιτήσεων για την χορήγηση των προεγκρίσεων στις Διευθύνσεις Αλλοδαπών και Μετανάστευσης.

- Αντιστοίχως σημαντική θεωρείται η ψηφιοποίηση των διαδικασιών, η διασύνδεση των υπηρεσιών, καθώς και η αποτελεσματική εφαρμογή του νέου Κώδικα Μετανάστευσης, ώστε ειδικότερα να καθίσταται δυνατή είτε α) η αποστολή των εγκριτικών αποφάσεων μέσω ηλεκτρονικού ταχυδρομείου, είτε β) η απλοποίηση των διαδικασιών με την κατάργηση της πρόβλεψης για αποστολή των εγγράφων από τις Διευθύνσεις Αλλοδαπών και Μετανάστευσης στις αρμόδιες προξενικές αρχές με courier ή μέσω ηλεκτρονικού ταχυδρομείου, κατόπιν μιας απλής διασύνδεσης των τελευταίων με την ηλεκτρονική πλατφόρμα των πρώτων.
- Προς διευκόλυνση και επιτάχυνση των διαδικασιών σκόπιμη θεωρείται η πρόβλεψη ρύθμισης περί ομαδικών αιτήσεων – ειδικά όταν προβλέπεται για το ίδιο έργο-με άπαξ αποστολή δικαιολογητικών από τον εργοδότη, με ειδική μνεία ότι πιθανή απόρριψη μιας μεμονωμένης περίπτωσης δεν θα επηρεάζει το σύνολο των υποψηφίων εργαζομένων πολιτών τρίτων χωρών που θα συμπεριλαμβάνονται στην ομαδική αίτηση, αλλά θα οδηγεί σε διαγραφή από την αίτηση του συγκεκριμένου μόνο προσώπου.
- Περιορισμός της γραφειοκρατίας με αξιοποίηση των δυνατοτήτων των ηλεκτρονικών συστημάτων και της μεταξύ τους διασύνδεσης και επικοινωνίας και ειδικότερα η δυνατότητα απευθείας άντλησης από τις Διευθύνσεις Αλλοδαπών και Μετανάστευσης των στοιχείων των νόμιμων εκπροσώπων και των εταιρικών στοιχείων των αιτουσών επιχειρήσεων και υποψηφίων εργοδοτών από το ΓΕΜΗ, η απευθείας ταυτοποίηση αυτών μέσω της ηλεκτρονικής πλατφόρμας gov.gr αντί της προσκόμισης αντιγράφων ταυτοτήτων, καθώς και η άντληση των στοιχείων της φορολογικής ενημερότητας του εργοδότη μέσω ΑΑΔΕ, κατόπιν προσκόμισης μόνο σχετικής συναίνεσης, σύμφωνα με τις διατάξεις περί προστασίας προσωπικών δεδομένων.

Κλάδος Βιομηχανίας

- Βελτίωση του συντονισμού όλων των εμπλεκόμενων στη διαδικασία μετακλήσεων, μέσω ενός ενιαίου και συνεκτικού μεθοδολογικού εργαλείου.

- Διαμόρφωση ενός πλήρως ψηφιοποιημένου δυναμικού και συνεχώς επικαιροποιούμενου συστήματος καταγραφής αναγκών από πλευράς επιχειρήσεων, με βάση την κωδικοποίηση ESCO, των ειδικοτήτων σε άμεση και σε πραγματικό χρόνο διασταύρωση με τον μηχανισμό της Δημόσιας Υπηρεσίας Απασχόλησης (ΔΥΠΑ).
- Δράσεις (ή συμμετοχή σε δράσεις τοπικών φορέων) για βελτίωση της ελκυστικότητας της χώρας και προσέλκυση υποψηφίων εργαζομένων πολιτών τρίτων χωρών, όπως η δημιουργία και ψηφιακή προώθηση του βασικού προφίλ της χώρας και των αναζητούμενων ειδικοτήτων σε συνδυασμό με τον απαραίτητο οδικό χάρτη που πρέπει να ακολουθήσει κάθε ενδιαφερόμενος υποψήφιος μέχρι την εγκατάσταση του στην Ελλάδα.
- Επικέντρωση σε κλάδους και επαγγέλματα και ειδικότητες υψηλών προσόντων που παρουσιάζουν ελλείματα και δυσκολία κάλυψης θέσεων εργασίας, με σκοπό την αποτελεσματικότερη διάγνωση αναγκών.
- Δημιουργία οδηγού για τους ενδιαφερόμενους με τον οποίο, επιπλέον των γενικών κριτηρίων, να υπάρχουν ειδικότερα κριτήρια επιλεξιμότητας για κάθε κατηγορία ειδικοτήτων/επαγγελμάτων, προκειμένου σε πρώτο στάδιο, να καθίσταται δυνατόν οι υποψήφιοι να διαπιστώσουν την καταλληλότητά και την δυνατότητά τους για συμπόρευση με τις απαιτήσεις των θέσεων με σκοπό την ρεαλιστική και τελέσφορη εκδήλωση ενδιαφέροντος.
- Έγκυρη, εύκολα προσβάσιμη και πλήρης πληροφόρηση των υποψηφίων σχετικά με την απασχόληση στην Ελλάδα, ιδίως σε θέματα διαμονής της οικογένειας, καθώς και σχετικά με τις διαδικασίες ισοτιμίας και αναγνώρισης επαγγελματικών προσόντων.
- Συμμετοχή των επιχειρήσεων στην διαμόρφωση του μηχανισμού καταγραφής αναγκών, γεγονός που θα καθιστά ευχερέστερη και ταχύτερη κάθε τυχόν απαραίτητη διορθωτική ενέργεια.

Αγροτικός Τομέας

- Βελτίωση του πλαισίου διαμονής και χορήγηση δυνατότητας μετάκλησης για περισσότερο χρόνο των ήδη εκπαιδευμένων σε μια απασχόληση εργαζομένων πολιτών τρίτων χωρών, ώστε να καθίσταται δυνατόν να επενδύουν στην εκπαίδευσή τους και οι κάτοχοι εκμεταλλεύσεων, οι συνεταιρισμοί και οι επιχειρήσεις.
- Επιτάχυνση και εξορθολογισμός όλων των διαδικασιών στο πλαίσιο της μετάκλησης, όπως και ανωτέρω αναλυτικότερα αναφέρεται και δημιουργία μιας βάσης δεδομένων διαθέσιμου εργατικού δυναμικού προσβάσιμη από ενδιαφερομένους για μετάκληση από διάφορους κλάδους.
- Δεδομένων των παρατεταμένων υψηλών θερμοκρασιών νωρίς την άνοιξη του 2023, των συνεχών βροχοπτώσεων του Μαΐου και του Ιουνίου στη χώρα, του πολυήμερου κύματος καύσωνα, των μεγάλων και πρωτοφανών πυρκαγιών και των σφοδρών πλημμυρικών φαινομένων στη Θεσσαλία και τη Στερεά Ελλάδα που έφεραν αντιμέτωπους αγρότες, επαγγελματίες, επιχειρήσεις και συνεταιρισμούς σε αντιμέτωπους με την αγωνία για την απώλεια εισοδήματος και την αβεβαιότητα συνέχισης της παραγωγικής τους ικανότητας, κρίνεται απαραίτητη η εξέταση επειγόντων μέτρων προς την κατεύθυνση χορήγησης σχετικών αποζημιώσεων στους δικαιούχους, επισκευής δημόσιων και ιδιωτικών υποδομών, αλλά και ενίσχυσης και χορήγησης κινήτρων προς ημεδαπούς εργαζομένους, αλλά και εργαζομένους πολίτες τρίτων χωρών στον τομέα αυτό, ώστε οι περιοχές αυτές να παραμείνουν ενεργές και να διατηρήσουν τον παραγωγικό τους ιστό.

7. Βιβλιογραφικές αναφορές

- 1) Διεθνής Οργάνωση Εργασίας, Business survey aiming at identifying the obstacles to the creation of formal jobs and measures to tackle them, 2019
- 2) Διεθνής Οργάνωση Εργασίας, Diagnostic report on undeclared work in Greece / International Labour Office, Employment Department, Informal Economy Unit. - Geneva: ILO, 2016.
- 3) Ελληνική Στατιστική Αρχή (ΕΛΣΤΑΤ) Έρευνα Εργατικού Δυναμικού: Απρίλιος 2023 <https://www.statistics.gr/documents/20181/908cebaa-b585-8a2f-6440-0f9bfc47e839> Ευρωπαϊκή Οικονομική και Κοινωνική Επιτροπή (ΕΟΚΕ) REX (2014) 398 Γνωμοδότηση με θέμα «Ευρωπαϊκή μεταναστευτική πολιτική και σχέσεις με τρίτες χώρες» <https://www.eesc.europa.eu/en/our-work/opinions-information-reports/opinions/european-immigration-policy-and-relationship-third-countries>
- 4) Ευρωπαϊκή Οικονομική και Κοινωνική Επιτροπή (ΕΟΚΕ) SOC (2015) 513 Γνωμοδότηση με θέμα «Ένταξη των μεταναστριών στην αγορά εργασίας» <https://www.eesc.europa.eu/bg/our-work/opinions-information-reports/opinions/inclusion-migrant-women-labour-market>
- 5) Ευρωπαϊκή Οικονομική και Κοινωνική Επιτροπή (ΕΟΚΕ) REX (2016) 478 Γνωμοδότηση με θέμα «Θέσπιση νέου πλαισίου εταιρικής σχέσης με τρίτες χώρες βάσει του Ευρωπαϊκού Προγράμματος Δράσης για τη Μετανάστευση» <https://www.eesc.europa.eu/en/our-work/opinions-information-reports/opinions/establishing-new-partnership-framework-third-countries-under-european-agenda-migration>
- 6) Ευρωπαϊκή Οικονομική και Κοινωνική Επιτροπή (ΕΟΚΕ) REX (2016) 460 Ενημερωτική Έκθεση του ειδικευμένου τμήματος «Εξωτερικές σχέσεις» με θέμα «Η συνεργασία με τρίτες χώρες στον τομέα της προώθησης της νόμιμης μετανάστευσης στην ΕΕ» <https://www.eesc.europa.eu/en/our-work/opinions-information-reports/information-reports/cooperation-third-countries-promoting-regular-migration-eu-information-report>
- 7) Ευρωπαϊκή Επιτροπή (2022): Νέο σύμφωνο για τη μετανάστευση και το άσυλο https://commission.europa.eu/strategy-and-policy/priorities-2019-2024/promoting-our-european-way-life/new-pact-migration-and-asylum_el
- 8) Ευρωπαϊκή Επιτροπή COM (2022) 657 ΑΝΑΚΟΙΝΩΣΗ ΤΗΣ ΕΠΙΤΡΟΠΗΣ ΠΡΟΣ ΤΟ ΕΥΡΩΠΑΪΚΟ ΚΟΙΝΟΒΟΥΛΙΟ, ΤΟ ΣΥΜΒΟΥΛΙΟ, ΤΗΝ ΕΥΡΩΠΑΪΚΗ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ ΚΑΙ

- ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ ΕΠΙΤΡΟΠΗ ΚΑΙ ΤΗΝ ΕΠΙΤΡΟΠΗ ΤΩΝ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΩΝ «Προσέλκυση δεξιοτήτων και ταλέντων στην ΕΕ» <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EL/TXT/HTML/?uri=CELEX:52022DC0657#footnote13>
- 9) Ευρωπαϊκό Συμβούλιο της Ε.Ε. (2023) «Χρονολόγιο — Πολιτική της ΕΕ για τη μετανάστευση και το άσυλο» <https://www.consilium.europa.eu/el/policies/eu-migration-policy/migration-timeline/>
 - 10) Ινστιτούτο Μικρών Επιχειρήσεων ΓΣΕΒΕΕ (2022) Έρευνα ΙΜΕ ΓΣΕΒΕΕ στις επιχειρήσεις του κλάδου της εστίασης <https://imegsevee.gr/%CE%B4%CE%B7%CE%BC%CE%BF%CF%83%CE%B9%CE%B5%CF%8D%CF%83%CE%B5%CE%B9%CF%82/ereuna-ime-gsevee-epixeiriseis-klados-estiasi/>
 - 11) Ινστιτούτο του Συνδέσμου Ελληνικών Τουριστικών Επιχειρήσεων (ΙΝΣΕΤΕ) (2022) Μελέτη «Απασχόληση και ελλείψεις εργατικού δυναμικού στα ελληνικά ξενοδοχεία στην αιχμή της θερινής σεζόν 2022» https://insete.gr/wp-content/uploads/2023/03/23-03_Apasxolhsh_Eleipseis_2022-1.pdf
 - 12) Ινστιτούτο Τουριστικών Ερευνών και Προβλέψεων - Ι.Τ.Ε.Π. (2022) Μελέτη «Η Απασχόληση στα Ελληνικά Ξενοδοχεία το 2022». <https://rb.gy/i05qy>
 - 13) Καψάλης Απόστολος (2023) Μετανάστες εργάτες γης, Άπαρσις, Αθήνα
 - 14) Καψάλης Απόστολος (2022) Mobility and employment of refugee populations in the Greek region, https://www.academia.edu/92685401/Mobility_and_employment_of_refugee_populations_in_the_Greek_region
 - 15) Κοτζαμάνης Βύρων (2023), Η μείωση του νόμιμου πληθυσμού της Ελλάδας ανάμεσα στο 2011 και το 2021, Flash News 13/2023
 - 16) Οικονομική και Κοινωνική Επιτροπή της Ελλάδος (2012): Έργο με τίτλο «Ανάπτυξη Εξειδικευμένων Καινοτόμων Πολιτικών και Πρακτικών Διοίκησης Επιχειρήσεων, Ενδυνάμωσης του Κοινωνικού Διαλόγου και Υποστήριξης των Κοινωνικών Εταίρων με Στόχο τις Καινοτόμες Προτάσεις Πολίτικης για το Ζήτημα της Διαχείρισης της Ενεργού Γήρανσης στην Ελλάδα» στο πλαίσιο του Επιχειρησιακού Προγράμματος «Ανάπτυξη Ανθρώπινου Δυναμικού» ΕΣΠΑ 2007-2013 <https://www.oke.gr/el/energogiransi>
 - 17) Οργανισμός Οικονομικής Συνεργασίας και Ανάπτυξης (ΟΟΣΑ) (2022) «Feasibility Study on the Development of an EU Talent Pool» <https://www.oecd.org/migration/mig/Feasibility-Study-on-the-Development-of-an-EU-Talent-Pool-2022-summary-EN.pdf>

- 18) Οργανισμός Οικονομικής Συνεργασίας και Ανάπτυξης (ΟΟΣΑ) (2019) «Building an EU Talent Pool, A new approach for migration management for Europe»
<https://www.oecd.org/publications/building-an-eu-talent-pool-6ea982a0-en.htm>
- 19) Υπουργείο Μετανάστευσης και Ασύλου δελτίο Τύπου 5-7-2023
<https://migration.gov.gr/meiosi-47-stoys-diamenontes-stin-epikrateia-gia-ton-maio-toy-2023-se-schesi-me-perysi/>
- 20) Schneider, F. (2013), Η σκιώδης οικονομία στην Ευρώπη, 2013, Λονδίνο: AT Kearney and Visa.

8. Παράρτημα

ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑ ΑΝΑΤΟΛΙΚΗΣ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑΣ ΚΑΙ ΘΡΑΚΗΣ

Αριθμός γεωργικών εκμεταλλεύσεων και χρησιμοποιούμενη γεωργική έκταση			
	2009	2020	Μεταβολή (%)
Αριθμός εκμεταλλεύσεων	53.148	36.188	-31,9
Εκμεταλλεύσεις με χρησιμοποιούμενη γεωργική έκταση	51.952	35.512	-31,6
Χρησιμοποιούμενη γεωργική έκταση (στρέμματα)	3.467.535,9	3.092.124,2	-10,8

Ημέρες εργασίας απασχολουμένων στη γεωργία - κτηνοτροφία, κατά κατηγορία

	2009	2020	Μεταβολή (%)
Κάτοχοι και μέλη της οικογένειάς τους που απασχολήθηκαν στην εκμετάλλευση	10.286.025	7.767.597	-24,5
Μόνιμοι εργάτες	492.408	478.304	-2,9
Εποχικοί εργάτες	937.656	748.689	-20,2
Λοιποί (κατ' αποκοπή εργασία και αλληλοβοήθεια)	165.389	248.523	+50,3

Απασχόληση κατόχων και μελών της οικογένειάς τους στη γεωργία – κτηνοτροφία

	2009	2020	Μεταβολή (%)
Αποκλειστική	74.482	48.866	-34,4
Κύρια με άλλη δευτερεύουσα	3.282	1.381	-57,9
Δευτερεύουσα με άλλη κύρια	3.282	9.910	-42,0

ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑ ΚΕΝΤΡΙΚΗΣ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑΣ

Αριθμός γεωργικών εκμεταλλεύσεων και χρησιμοποιούμενη γεωργική έκταση

	2009	2020	Μεταβολή (%)
Αριθμός εκμεταλλεύσεων	101.337	69.186	-31,7

Εκμεταλλεύσεις με χρησιμοποιούμενη γεωργική έκταση	100.027	68.162	-31,9
Χρησιμοποιούμενη γεωργική έκταση (στρέμματα)	6.419.237,6	5.423.124,3	-15,5

Ημέρες εργασίας απασχολουμένων στη γεωργία - κτηνοτροφία, κατά κατηγορία

	2009	2020	Μεταβολή (%)
Κάτοχοι και μέλη της οικογένειάς τους που απασχολήθηκαν στην εκμετάλλευση	15.654.517	12.373.277	-21,0
Μόνιμοι εργάτες	1.298.624	1.299.304	+0,1
Εποχικοί εργάτες	2.861.925	3.268.148	+14,2
Λοιποί (κατ' αποκοπή εργασία και αλληλοβοήθεια)	293.293	445.951	+52,0

Απασχόληση κατόχων και μελών της οικογένειάς τους στη γεωργία – κτηνοτροφία

	2009	2020	Μεταβολή (%)
Αποκλειστική	128.064	83.230	-35,0
Κύρια με άλλη δευτερεύουσα	6.796	3.096	-54,4
Δευτερεύουσα με άλλη κύρια	31.818	17.860	-43,9

ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑ ΔΥΤΙΚΗΣ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑΣ

Αριθμός γεωργικών εκμεταλλεύσεων και χρησιμοποιούμενη γεωργική έκταση

	2009	2020	Μεταβολή (%)
Αριθμός εκμεταλλεύσεων	24.230	15.354	-36,6
Εκμεταλλεύσεις με χρησιμοποιούμενη γεωργική έκταση	23.758	15.139	-36,3
Χρησιμοποιούμενη γεωργική έκταση	2.226.824,0	1.877.783,3	-15,7

(στρέμματα)			
-------------	--	--	--

Ημέρες εργασίας απασχολουμένων στη γεωργία - κτηνοτροφία, κατά κατηγορία

	2009	2020	Μεταβολή (%)
Κάτοχοι και μέλη της οικογένειάς τους που απασχολήθηκαν στην εκμετάλλευση	3.530.265	2.933.102	-16,9
Μόνιμοι εργάτες	335.275	365.114	+8,9
Εποχικοί εργάτες	274.852	194.262	-29,3
Λοιποί (κατ' αποκοπή εργασία και αλληλοβοήθεια)	83.729	102.283	+22,2

Απασχόληση κατόχων και μελών της οικογένειάς τους στη γεωργία – κτηνοτροφία

	2009	2020	Μεταβολή (%)
Αποκλειστική	30.494	20.004	-34,4
Κύρια με άλλη δευτερεύουσα	1.769	508	-71,3
Δευτερεύουσα με άλλη κύρια	8.626	3.627	-58,0

ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑ ΗΠΕΙΡΟΥ

Αριθμός γεωργικών εκμεταλλεύσεων και χρησιμοποιούμενη γεωργική έκταση

	2009	2020	Μεταβολή (%)
Αριθμός εκμεταλλεύσεων	33.464	23.186	-30,7
Εκμεταλλεύσεις με χρησιμοποιούμενη γεωργική έκταση	33.069	22.546	-31,8
Χρησιμοποιούμενη γεωργική έκταση (στρέμματα)	1.040.934,2	714.816,9	-31,3

Ημέρες εργασίας απασχολουμένων στη γεωργία - κτηνοτροφία, κατά κατηγορία

	2009	2020	Μεταβολή (%)
--	------	------	--------------

Κάτοχοι και μέλη της οικογένειάς τους που απασχολήθηκαν στην εκμετάλλευση	6.206.740	4.625.833	-25,5
Μόνιμοι εργάτες	266.108	229.936	-13,6
Εποχικοί εργάτες	338.844	317.021	-6,4
Λοιποί (κατ' αποκοπή εργασία και αλληλοβοήθεια)	81.592	118.802	+45,6

Απασχόληση κατόχων και μελών της οικογένειάς τους στη γεωργία – κτηνοτροφία

	2009	2020	Μεταβολή (%)
Αποκλειστική	42.586	27.718	-34,9
Κύρια με άλλη δευτερεύουσα	1.669	531	-68,2
Δευτερεύουσα με άλλη κύρια	8.275	5.537	-33,1

ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑ ΘΕΣΣΑΛΙΑΣ

Αριθμός γεωργικών εκμεταλλεύσεων και χρησιμοποιούμενη γεωργική έκταση

	2009	2020	Μεταβολή (%)
Αριθμός εκμεταλλεύσεων	63.459	45.648	-28,1
Εκμεταλλεύσεις με χρησιμοποιούμενη γεωργική έκταση	62.114	44.778	-27,9
Χρησιμοποιούμενη γεωργική έκταση (στρέμματα)	3.921.003,3	3.470.692,0	-11,5

Ημέρες εργασίας απασχολουμένων στη γεωργία - κτηνοτροφία, κατά κατηγορία

	2009	2020	Μεταβολή (%)
Κάτοχοι και μέλη της οικογένειάς τους που απασχολήθηκαν στην εκμετάλλευση	9.450.064	8.055.526	-14,8
Μόνιμοι εργάτες	604.964	620.837	+2,6
Εποχικοί εργάτες	1.026.834	824.547	-19,7
Λοιποί (κατ' αποκοπή εργασία και αλληλοβοήθεια)	143.023	236.536	+65,4

Απασχόληση κατόχων και μελών της οικογένειάς τους στη γεωργία – κτηνοτροφία

	2009	2020	Μεταβολή (%)
Αποκλειστική	80.663	54.402	-32,6
Κύρια με άλλη δευτερεύουσα	4.251	1.493	-64,9
Δευτερεύουσα με άλλη κύρια	19.570	10.108	-48,3

ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑ ΣΤΕΡΕΑΣ ΕΛΛΑΔΑΣ**Αριθμός γεωργικών εκμεταλλεύσεων και χρησιμοποιούμενη γεωργική έκταση**

	2009	2020	Μεταβολή (%)
Αριθμός εκμεταλλεύσεων	69.661	52.609	-24,5
Εκμεταλλεύσεις με χρησιμοποιούμενη γεωργική έκταση	69.215	51.966	-24,9
Χρησιμοποιούμενη γεωργική έκταση (στρέμματα)	3.335.902,3	2.485.041,3	-25,5

Ημέρες εργασίας απασχολουμένων στη γεωργία - κτηνοτροφία, κατά κατηγορία

	2009	2020	Μεταβολή (%)
Κάτοχοι και μέλη της οικογένειάς τους που απασχολήθηκαν στην εκμετάλλευση	7.626.466	6.343.814	-16,8
Μόνιμοι εργάτες	350.239	458.069	+30,8
Εποχικοί εργάτες	1.192.562	973.026	-18,4
Λοιποί (κατ' αποκοπή εργασία και αλληλοβοήθεια)	155.339	211.656	+36,3

Απασχόληση κατόχων και μελών της οικογένειάς τους στη γεωργία – κτηνοτροφία

	2009	2020	Μεταβολή (%)
Αποκλειστική	82.404	56.484	-32,6
Κύρια με άλλη δευτερεύουσα	3.188	839	-64,9
Δευτερεύουσα με άλλη κύρια	28.822	20.787	-48,3

ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑ ΙΟΝΙΩΝ ΝΗΣΩΝ

Αριθμός γεωργικών εκμεταλλεύσεων και χρησιμοποιούμενη γεωργική έκταση

	2009	2020	Μεταβολή (%)
Αριθμός εκμεταλλεύσεων	28.972	19.846	-31,5
Εκμεταλλεύσεις με χρησιμοποιούμενη γεωργική έκταση	28.960	19.824	-31,5
Χρησιμοποιούμενη γεωργική έκταση (στρέμματα)	769.399,1	561.185,9	-27,1

Ημέρες εργασίας απασχολούμενων στη γεωργία - κτηνοτροφία, κατά κατηγορία

	2009	2020	Μεταβολή (%)
Κάτοχοι και μέλη της οικογένειάς τους που απασχολήθηκαν στην εκμετάλλευση	3.885.642	2.725.874	-29,8
Μόνιμοι εργάτες	88.606	44.114	-50,2
Εποχικοί εργάτες	331.505	191.091	-42,4
Λοιποί (κατ' αποκοπή εργασία και αλληλοβοήθεια)	32.692	35.985	+10,1

Απασχόληση κατόχων και μελών της οικογένειάς τους στη γεωργία – κτηνοτροφία

	2009	2020	Μεταβολή (%)
Αποκλειστική	31.006	21.558	-30,5
Κύρια με άλλη δευτερεύουσα	1.221	711	-41,8
Δευτερεύουσα με άλλη κύρια	13.664	10.394	-23,9

ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑ ΔΥΤΙΚΗΣ ΕΛΛΑΔΑΣ**Αριθμός γεωργικών εκμεταλλεύσεων και χρησιμοποιούμενη γεωργική έκταση**

	2009	2020	Μεταβολή (%)
Αριθμός εκμεταλλεύσεων	87.560	67.816	-22,5
Εκμεταλλεύσεις με χρησιμοποιούμενη γεωργική έκταση	87.164	67.364	-22,7
Χρησιμοποιούμενη γεωργική έκταση (στρέμματα)	2.976.715,9	2.390.801,3	-19,7

Ημέρες εργασίας απασχολούμενων στη γεωργία - κτηνοτροφία, κατά κατηγορία

	2009	2020	Μεταβολή (%)
Κάτοχοι και μέλη της οικογένειάς τους που απασχολήθηκαν στην εκμετάλλευση	12.325.569	9.474.696	-23,1
Μόνιμοι εργάτες	296.619	477.306	+60,9
Εποχικοί εργάτες	2.437.617	2.636.554	+8,2
Λοιποί (κατ' αποκοπή εργασία και αλληλοβοήθεια)	246.766	316.093	+28,1

Απασχόληση κατόχων και μελών της οικογένειάς τους στη γεωργία – κτηνοτροφία

	2009	2020	Μεταβολή (%)
Αποκλειστική	105.584	80.542	-23,7
Κύρια με άλλη δευτερεύουσα	3.161	1.593	-49,6
Δευτερεύουσα με άλλη κύρια	30.860	21.564	-30,1

ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑ ΠΕΛΟΠΟΝΝΗΣΟΥ

Αριθμός γεωργικών εκμεταλλεύσεων και χρησιμοποιούμενη γεωργική έκταση

	2009	2020	Μεταβολή (%)
Αριθμός εκμεταλλεύσεων	93.187	68.576	-26,4
Εκμεταλλεύσεις με χρησιμοποιούμενη γεωργική έκταση	92.984	68.357	-26,5
Χρησιμοποιούμενη γεωργική έκταση (στρέμματα)	3.369.301,4	2.558.637,0	-24,1

Ημέρες εργασίας απασχολούμενων στη γεωργία - κτηνοτροφία, κατά κατηγορία

	2009	2020	Μεταβολή (%)
Κάτοχοι και μέλη της οικογένειάς τους που απασχολήθηκαν στην εκμετάλλευση	12.737.785	9.479.592	-25,6
Μόνιμοι εργάτες	415.809	498.815	+20,0
Εποχικοί εργάτες	2.577.524	1.731.342	-32,8
Λοιποί (κατ' αποκοπή εργασία και αλληλοβοήθεια)	518.684	503.954	-2,8

Απασχόληση κατόχων και μελών της οικογένειάς τους στη γεωργία – κτηνοτροφία

	2009	2020	Μεταβολή (%)
Αποκλειστική	117.046	81.619	-30,3
Κύρια με άλλη δευτερεύουσα	3.962	1.970	-50,3
Δευτερεύουσα με άλλη κύρια	34.529	24.301	-29,6

ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑ ΑΤΤΙΚΗΣ

Αριθμός γεωργικών εκμεταλλεύσεων και χρησιμοποιούμενη γεωργική έκταση

	2009	2020	Μεταβολή (%)
Αριθμός εκμεταλλεύσεων	26.833	21.181	-21,1
Εκμεταλλεύσεις με χρησιμοποιούμενη γεωργική έκταση	26.610	21.028	-21,0
Χρησιμοποιούμενη γεωργική έκταση (στρέμματα)	509.314,6	440.057,6	-13,6

Ημέρες εργασίας απασχολούμενων στη γεωργία - κτηνοτροφία, κατά κατηγορία

	2009	2020	Μεταβολή (%)
Κάτοχοι και μέλη της οικογένειάς τους που απασχολήθηκαν στην εκμετάλλευση	2.103.455	1.525.215	-27,5
Μόνιμοι εργάτες	767.678	413.377	-46,2
Εποχικοί εργάτες	409.537	441.478	+7,8
Λοιποί (κατ' αποκοπή εργασία και αλληλοβοήθεια)	65.353	57.520	-12,0

Απασχόληση κατόχων και μελών της οικογένειάς τους στη γεωργία – κτηνοτροφία

	2009	2020	Μεταβολή (%)
Αποκλειστική	28.328	20.213	-28,6
Κύρια με άλλη δευτερεύουσα	629	250	-60,3
Δευτερεύουσα με άλλη κύρια	15.255	12.136	-20,4

ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑ ΒΟΡΕΙΟΥ ΑΙΓΑΙΟΥ

Αριθμός γεωργικών εκμεταλλεύσεων και χρησιμοποιούμενη γεωργική έκταση

	2009	2020	Μεταβολή (%)
Αριθμός εκμεταλλεύσεων	30.197	22.659	-25,0
Εκμεταλλεύσεις με χρησιμοποιούμενη γεωργική έκταση	30.165	22.522	-25,3
Χρησιμοποιούμενη γεωργική έκταση (στρέμματα)	1.647.840,1	1.229.023,1	-25,4

Ημέρες εργασίας απασχολουμένων στη γεωργία - κτηνοτροφία, κατά κατηγορία

	2009	2020	Μεταβολή (%)
Κάτοχοι και μέλη της οικογένειάς τους που απασχολήθηκαν στην εκμετάλλευση	3.728.296	3.248.096	-12,9
Μόνιμοι εργάτες	63.878	77.554	+21,4
Εποχικοί εργάτες	385.506	282.372	-26,8
Λοιποί (κατ' αποκοπή εργασία και αλληλοβοήθεια)	122.463	96.686	-21,0

Απασχόληση κατόχων και μελών της οικογένειάς τους στη γεωργία – κτηνοτροφία

	2009	2020	Μεταβολή (%)
Αποκλειστική	34.235	25.050	-26,8
Κύρια με άλλη δευτερεύουσα	1.112	779	-29,9
Δευτερεύουσα με άλλη κύρια	12.350	8.166	-33,9

ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑ ΝΟΤΙΟΥ ΑΙΓΑΙΟΥ

Αριθμός γεωργικών εκμεταλλεύσεων και χρησιμοποιούμενη γεωργική έκταση

	2009	2020	Μεταβολή (%)
Αριθμός εκμεταλλεύσεων	21.493	15.913	-26,0
Εκμεταλλεύσεις με χρησιμοποιούμενη γεωργική έκταση	21.390	15.764	-26,3
Χρησιμοποιούμενη γεωργική έκταση (στρέμματα)	991.947,3	654.486,8	-34,0

Ημέρες εργασίας απασχολουμένων στη γεωργία - κτηνοτροφία, κατά κατηγορία

	2009	2020	Μεταβολή (%)
Κάτοχοι και μέλη της οικογένειάς τους που απασχολήθηκαν στην εκμετάλλευση	3.147.369	2.180.147	-30,7
Μόνιμοι εργάτες	66.455	68.305	+2,8
Εποχικοί εργάτες	100.973	65.405	-35,2
Λοιποί (κατ' αποκοπή εργασία και αλληλοβοήθεια)	82.968	74.306	-10,4

Απασχόληση κατόχων και μελών της οικογένειάς τους στη γεωργία – κτηνοτροφία

	2009	2020	Μεταβολή (%)
Αποκλειστική	22.462	15.871	-29,3
Κύρια με άλλη δευτερεύουσα	1.210	471	-61,1
Δευτερεύουσα με άλλη κύρια	12.621	8.593	- 31,9

ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑ ΚΡΗΤΗΣ

Αριθμός γεωργικών εκμεταλλεύσεων και χρησιμοποιούμενη γεωργική έκταση

	2009	2020	Μεταβολή (%)
Αριθμός εκμεταλλεύσεων	89.465	72.518	-18,9
Εκμεταλλεύσεις με χρησιμοποιούμενη γεωργική έκταση	89.415	72.322	-19,1
Χρησιμοποιούμενη γεωργική έκταση (στρέμματα)	4.103.334,4	3.346.721,1	-18,4

Ημέρες εργασίας απασχολούμενων στη γεωργία - κτηνοτροφία, κατά κατηγορία

	2009	2020	Μεταβολή (%)
Κάτοχοι και μέλη της οικογένειάς τους που απασχολήθηκαν στην εκμετάλλευση	12.141.366	10.241.178	-15,7
Μόνιμοι εργάτες	417.445	799.196	+91,4
Εποχικοί εργάτες	1.783.072	1.391.031	-22,0
Λοιποί (κατ' αποκοπή εργασία και αλληλοβοήθεια)	184.665	425.131	+130,2

Απασχόληση κατόχων και μελών της οικογένειάς τους στη γεωργία – κτηνοτροφία

	2009	2020	Μεταβολή (%)
Αποκλειστική	98.209	79.963	-18,6
Κύρια με άλλη δευτερεύουσα	3.914	2.046	-47,7
Δευτερεύουσα με άλλη κύρια	45.807	38.250	-16,5